

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN 1990-2020 ARASINDAKİ
TALEPLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

Çağla HARPUTLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN 1990-2020 ARASINDAKİ TALEPLERİNİN
FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Çağla Harputlu

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

[Öğrencinin Adı Soyadı] tarafından hazırlanan “[Tezin Adı]” başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Tezin Türü] olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır. Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

[Öğrencinin Adı SOYADI]

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Tez Danışmanının nvanı, Adı SOYADI** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

[İmza]

[ğrencinin nvanı (varsa). Adı SOYADI]

TEŞEKKÜR

Bu araştırma başta olmak üzere yaşamım boyunca tüm bilgi ve deneyimlerini paylaşan, akademik ve mesleki hayatıma tarif edilemeyecek katkıları olan, yoluma ışık tutan tüm kadınlara çok teşekkür ederim,

Tanıştığımız ilk andan beri desteğini hiç esirgemeyen, alana ve bu mesleğe heyecan duymamı sağlayan, yolumu kaybettiğim anlarda sabrı, sevgisi ve bilgisi ile yoluma ışık olan, ben büyürken ve dönüşmeyi öğrenirken tüm deneyimi ile yanımda olan, yaşam yoluna ve akademik hayatına hayranlık duyduğum ve her zaman örnek alacağım sevgili danışmanım Prof. Dr. Reyhan Atasü Topçuoğlu'na,

Tez savunma sınavıma jüri olmayı kabul ederek yapıcı eleştirileri ve önerileri ile değerli katkılarını ve desteklerini esirgemeyen sevgili hocalarım Prof. Dr. Özlem Cankurtaran ve Doç. Dr. Seda Attepe Özden'e,

Tüm sorularıma sabırla ve içtenlikle cevap veren, savunma sınavı heyecanımda yanımda olan sevgili hocam Dr. Görkem Kelebek Küçükarslan'a,

Lisansüstü ve mesleki hayatımızın bir noktasında tarifi olmayan bir şekilde yollarımızın kesiştiği, her konuştuğumuzda ufukumun açıldığı, büyük bir sabır ve sevgiyle tüm bu süreç boyunca deneyimlerini benimle paylaşan, cümle cümle geri bildirim veren, varlıkları bana her zaman umut olan sevgili meslektaşlarım ve arkadaşlarım Sena İnan, Ayşe Nur Turgut ve Özge Silav'a,

Lisansüstü hayatım başladıktan bir süre sonra tüm düzenimi değiştirip bambaşka bir hayata adım attığımda varlıkları ile bu süreci kolaylaştıran, bana inançlarını hiç kaybetmeyen, motivasyon ve güç bulmamı sağlayan, her umutsuzluğa sürüklendiğimde elimden tutan arkadaşlarım Ayşe Erarslan, Abdurrahman Kartal, Eren Ladikli, Nurgül Akyıldız ve Tuba Başkan'a,

Bu yolu birlikte yürüdüğüm tüm dostlarıma,

Tüm farklılıklarımızla birlikte hayata aynı pencereden bakabildiğim, birlikte büyüüp, birlikte öğrendiğim, yaşamıma olduğu kadar akademik hayatıma da katkılarını esirgemeyen kız kardeşim Pelin Harputlu'ya,

Attığım her adımda yanımda olan, seçtiğim ve yürüdüğüm yollara destekleri sonsuz olan, öğrenmenin ve gelişmenin hiç bitmediğini gösteren, varlıklarından yaşamımın her anında güç bulduğum sevgili annem Nihal Harputlu ve babam Ercan Harputlu'ya,

TEŞEKKÜR EDERİM..

ÖZET

HARPUTLU, Çağla. *TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN 1990-2020 ARASINDAKİ TALEPLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Bu araştırma kapsamında Türkiye'de kadın hareketi tarihi içerisindeki kadın örgütlerinin sosyal hizmet mesleğinden taleplerini ve bu taleplere dair deneyimlerini açığa çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında kadın hareketi tarihi, kadın hareketinin kurumsallaşması, toplumsal hareketler bağlamında sosyal hizmet uygulamaları ve kuramları, makro sosyal hizmet çalışmaları ve kadın hareketi bağlamında uygulanabilecek sosyal hizmet uygulamaları başlıklarına yer verilmiştir.

Nitel desende yapılan bu araştırmada fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Araştırmanın özneleri ve birincil veri kaynakları, kadınlar ve kadınların oluşturduğu örgütlü hareketin sağladığı birikimdir. Bu doğrultuda, 1990 ve 2000 yılları arasında kurulmuş Ankara ve İstanbul'da yer alan kadın örgütlerinde en az bir yıl aktif olarak karar alma mekanizmalarına katılmış 8 kadın ile görüşülmüştür. Katılımcıların yer aldığı kadın örgütleri; Uçan Süpürge Vakfı, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Türk Kadınlar Birliği, Dünya Kadın Yürüyüşü ve Kadın Dayanışma Vakfı'dır. Görüşmelerde, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama süreci Covid 19 pandemisi nedeni ile katılımcıların istekleri doğrultusunda çevrimiçi görüşmeler ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular ve sonuçlara göre kadın hareketi, Türkiye'deki tarihi boyunca kadınlar için oluşturdukları taleplerin karşılanmasında sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumları ve bütüncül olarak

sosyal hizmet mesleğini de bir mekanizma olarak görmektedir. 1990'lı yıllardan günümüze kadar olan süreçte kadın hareketi sosyal hizmet mekanizmalarını kullanmak için çeşitli yöntemlere başvurmuş ve ilişkiler geliştirmiştir. Araştırma kapsamında bu ilişkilerin yıllar içerisinde değiştiği ve dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar kapsamında mikro, mezo ve makro düzeyde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kadın Hareketi, Sosyal Hizmet, Kadın Örgütleri, Feminist Sosyal Hizmet, Makro Sosyal Hizmet

ABSTRACT

HARPUTLU, Çağla. *An Examination Of The Demands Of The Women's Movement In Turkey Between 1990-2020 In The Context Of Feminist Social Work*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

This research is aimed to reveal the demands of women's organizations in the history of the women's movement in Turkey from the social work profession and their experiences regarding these demands.

Within the theoretical framework of the research, the history of the women's movement, the institutionalization of the women's movement, social work practices and theories in the context of social movements, macro social work studies and social work practices that can be applied in the context of the women's movement are included.

The research was conducted using qualitative design and phenomenological approach. In this direction, 8 women who actively participated in decision-making mechanisms for at least one year in women's organizations in Ankara and Istanbul, which were established between 1990 and 2000, were interviewed. The women's organizations in which the participants took part; Flying Broom Foundation, Mor Çatı Women's Shelter Foundation, Women for Women's Human Rights-New Ways, The Women's Library and Information Centre Foundation, Türk Kadınlar Birliği, World March of Women and The Foundation for Women's Solidarity. In the interviews, a semi-structured interview form prepared by the researcher was used. The data collection process was carried out with online interviews in line with the requests of the participants due to the Covid 19 pandemic.

According to the findings and results reached within the scope of the research, the women's movement sees the institutions within the social work system and the social work profession as a holistic mechanism in meeting the demands

they have created for women throughout its history in Turkey. In the period from the 1990s to the present, the women's movement has resorted to various methods and developed relationships in order to use social work mechanisms. Within the scope of the obtained results, suggestions were developed at micro, mezzo and macro levels.

Keywords: Women's Movement, Social Work, Women's Organizations, Feminist Social Work, Macro Social Wo

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	
ETİK BEYAN	
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1.....	5
1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	5
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI	6
1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
BÖLÜM 2.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1 DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	8
2.1.1 Birinci Dalga Kadın Hareketi	8
2.1.2 İkinci Dalga Kadın Hareketi	10
2.1.3 Üçüncü Dalga Kadın Hareketi	12
2.1.4 Türkiye'de Kadın Hareketinin Doğuşu.....	14
2.1.5 90'larda Türkiye'de Kadın Hareketi: Kurumsallaşmanın Temelleri	19
2.2 FEMİNİST SOSYAL HİZMET VE KADIN HAREKETİ	27
2.2.1 Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması	32
2.2.2 Güçlendirme Yaklaşımı Temelli Sosyal Hizmet Uygulaması	39
2.2.3 Feminist Kuram Bağlamında Makro Sosyal Hizmet: Bir Başka Deyişle Toplumla Çalışma	42
BÖLÜM 3.....	46
YÖNTEM	46
3.1 ARAŞTIRMACININ MOTİVASYONU	46

3.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	47
3.3 ARAŞTIRMANIN ÖZNELERİ	49
3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	52
3.5 VERİ TOPLAMA SÜRECİ	52
3.6 ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ	53
3.7 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	53
3.8 ETİK HUSUSLAR	53
BÖLÜM 4	55
BULGULAR VE YORUM	55
4.1 KADIN HAREKETİNİN TALEPLERİ: “KADIN HAREKETİ KURUMSALLAŞIYOR”	55
4.1.1 Kadın Hareketi Kurumsallaşıyor: “Her Baskı Kendi İsyanını Yaratır”	56
4.1.2 Kadınlar Yasal Haklarını İstiyor: “Mücadele Alanında Kadını Var Etmek”	59
4.1.3 Temel Haklar Bağlamında Sürdürülebilir Bir Yaşam: “Biz Buradayız”	64
4.1.4 Otuz Yıllık Süreçte Kazanımlar ve Değişen Talepler	66
4.2 KADIN HAREKETİNİN TALEPLERİNİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN BAŞVURDUKLARI MEKANİZMALAR	71
4.2.1 Kampanyalar: “Sokaklar Bizimdir”	72
4.2.2 Lobicilik Faaliyetleri: Müzakereler	76
4.2.4 Kadın Örgütlenmesi: Hem Amaç Hem Araç	77
4.2.5 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Destek mi? Denetim mi?	79
4.2.5.1 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Kadın Hareketinin İlişkisi	81
4.2.5.2 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Kadın Hareketi: Otuz Yıllık Süreçte Dönüşen İlişkiler	83
4.2.6 Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) ile Kadın Hareketi	86
4.2.7 Yerel Yönetimler	89
4.3 KADIN HAREKETİ VE SOSYAL HİZMET	91

4.3.1 Kadın Hareketi İçin Sosyal Hizmetin İfade Ettikleri	91
4.3.2 Kadın Hareketinin Sosyal Hizmet ile İlişkilendirdiği Talepleri	96
4.3.3 Kadın Hareketi ve Sosyal Hizmet Yapılanmasının İlişkisi	100
BÖLÜM 5	106
SONUÇ VE ÖNERİLER	106
5.1 Sonuç	106
5.2 Öneriler.....	110
KAYNAKÇA	113
EKLER	120
Ek.1: Orijinallik Raporu	120
EK.2: Etik Komisyon İzni	121
EK.3: Gönüllü Katılım Formu.....	122
EK.4: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	123

GİRİŞ

Kadın hareketi tarihi, kadınların hem özel hem toplumsal alanda eşitlik, özgürlük ve kadının insan haklarını elde etmek için verdikleri mücadelelerin tarihidir. Kadın hareketi tarihi ile sosyal hizmet mesleği faaliyetlerinin paralellliğini anlayabilmek için öncelikle toplumsal hareketler ve sosyal hizmet mesleğinin ilişkisini değerlendirmek gerekmektedir.

Feminizm en sade tanımıyla 18. yüzyılda temelde eşitlik ve özgürlük talebiyle ortaya çıkan ve günümüze kadar gelişimini sürdüren siyasal ve düşünsel bir akımdır. Bu düşünce akımı, düşünsel düzlemde kalmamış aynı zamanda kendi içerisinde kadın hareketi diye adlandırdığımız bir sosyal ve toplumsal harekette yaratmıştır. Bu bağlamda feminizm ve kadın hareketi tarihi özdeş olarak ilerlemiş ve feminizm tarihi ile kadın hareketi tarihi ortak yazılmıştır (Çavuşoğlu, 2015, s. 38). Kadın hareketinin gelişimine baktığımızda farklı ülkelerde farklı gelişim süreci göstermesine rağmen tüm dünyada üç zaman diliminde geliştiği söylenebilir. Bu üç zaman dilimi birinci dalga, ikinci dalga ve üçüncü dalga feminizm olarak adlandırılmaktadır ve 19. yüzyıl ile 21. yüzyıl zaman aralığını kapsamaktadır. Feminizmin tarihsel süreç içerisinde farklı zaman dilimlerine veya farklı dalgalara ayrılmasının sebebi kadınların farklı zamanlarda farklı ideolojilerden etkilenerek farklı taleplere sahip olması olarak söylenebilir.

Türkiye’de kadın hareketinin ivme kazanması ise 1980’li yıllara denk gelmektedir. 90’lı yıllar Türkiye’de kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı yıllardır. Akademi’de kadın çalışmaları ana dallarının açılmasıyla başlayan süreç, 1990 yılında Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı’nın kurulması, yine 1990 yılında Mor Çatı Kadın Sığınakları Vakfı’nı kurulması, 1990 yılında Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı’nın, 1993’de Kadın Dayanışma Vakfı’nın, 1996’da Uçan Süpürge’nin, 1997’de Kamer Vakfı’nın, 1997’de de Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği’nin (KA-DER) ve

devam eden yıllarda birçok kadın alanında çalışan dernek ve vakfın kurulması ile devam etmiştir.

Üçüncü dalga kadın hareketi beraberinde Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Dünya Kadın Konferansları, Pekin+5 gibi uluslararası sözleşmeler ve deklarasyonları da getirmiştir. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin imzalanmasını takiben 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu araştırma kapsamında 1990 yılının referans alınma sebebi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. Böylece kadın politikalarını geliştirmek ve kadın sorunlarının ulusal parlamentoya taşınması için resmi bir devlet organı oluşmuştur.

Sosyal hizmet; sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlenmesini teşvik eden uygulamaya dayalı bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde yer almaktadır. Bu tanım Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu'nun (IFSW) mesleki tanımlamasıdır ve ulusal düzeyde değişimler gösterebilir. Marx and McAdam'a göre (akt. Thompson, 2002) toplumsal hareketler toplumda, en azından kısmen kurumsallaşmamış siyasi eylem biçimlerine dayanan değişimi teşvik etmek veya direnmek için organize çabalar olarak tanımlanabilir. Sosyal hizmet ve toplumsal hareketler arasında tek yönlü olmayacak kadar karışık ve çok faktörlü bir ilişki vardır. Payne (2002) sosyal hizmetin üç amaç içerdiğini savunmaktadır: etkin hizmet sunumu, yetkilendirme ve sosyal dönüşüm. Kadın hareketi toplumsal hareketler açısından en uzun soluklu ve hak arama mücadelesi hala devam eden hareketlerden bir tanesidir. Bu noktada toplumsal hareketler ile ortak bir paydada buluşan sosyal hizmet mesleğinin uluslararası tanımları da göz önünde bulundurulduğunda kadın hareketine yönelik bir duyarlılık geliştirmesi ve mesleği ilgilendiren sorun ve taleplere dikkat etmesi önemlidir.

Toplumsal hareketler, resmi siyasi örgütler ve süreçler üzerinde baskı yaratmaktadır ve bu tür baskılar bu örgütleri ve hedeflerini destekleyebilmekte

ya da aksine onları zorlayabilmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin bir çalışma biçimi olan makro uygulama olarak adlandırılan toplumla çalışma ya da toplum uygulaması kavramı topluluklar, kuruluşlar ve sosyal politika kurumları ile birlikte çalışmayı kapsar. Bir bağlamda makro uygulama örgütler üzerinde toplumun yararına yönelik değişim yaratmak için baskı unsuru olmaktadır. Makro uygulamanın yaygın olarak kabul edilen tanımları iki ortak ögeyi içermektedir. Makro uygulama, örgütlere, topluluklara ve insan gruplarına müdahaleyi içermektedir ve hedefi bu sistemlerde planlı bir değişiklik yaratmaktır (Reisch, 2016). Makro uygulama, sistemik eşitsizliklere ve bireysel uyum ve dayanıklılığın ötesine geçen çeşitli baskı biçimlerine yapısal çözümler geliştirerek sosyal hizmetin, sosyal adalete ve sosyal değişime olan bağlılığını açıkça somutlaştırmaktadır (Reisch, 2016). Makro sosyal hizmet uygulaması toplumsal hareketlerle de ilişkilidir. Herhangi bir toplumsal hareketin temel dayanağı, değişimin kolektif eylem yoluyla gerçekleştirilebileceği inancıdır (Payne, 2002). Sosyal hizmet faaliyetleri bu tür değişikliklerin mümkün olduğu varsayımına dayanarak değişime yönelik olduğu sürece, sosyal hizmet ve toplumsal hareketlerin paralelliği kurulabilmektedir (Thompson 2002).

Bu bağlamda toplumsal hareketlerin, makro sosyal hizmet uygulamaları ile desteklenmesi ve bu hareketlere sosyal hizmet uzmanlarının dahil olabilmesi için yeni uygulama ve örgütlenme modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak sosyal hizmet mesleği ve toplumsal hareketler çok yönlü ve paralel bir ilişkiye sahip olmasına rağmen kadın hareketinin taleplerinin sosyal hizmet mesleğinden beklentilerini ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma bu eksikliği tamamlamak konusunda katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

Bu kapsamda, çalışmanın ilk bölümünde çalışmaya ilişkin temel bilgilerin yer aldığı araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve araştırmanın tanımları bulunmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmaya bir temel oluşturması açısından kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntem ve kurgusuna yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölümünde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

BÖLÜM 1

1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

İnsanlık tarihi boyunca dezavantajlı gruplar hakları için mücadele vermiştir. İnsanın sadece insan olmasından dolayı sahip olduğu haklara insan hakları denmesine rağmen (Zengin & Altındağ, 2016), kadının insan hakları hala tartışma konusudur. Özellikle kadınlar 18. yüzyıldan itibaren her alanda eşit haklara sahip olmak için mücadele vermişlerdir. Kadınların kamusal alana çıkması 1960'lı yıllarda sokak aktivizmi ve eylemleriyle başlamış, lobicilik faaliyetleriyle devam etmiştir. Kadınlar bu faaliyetleriyle hem kendilerinin hem sosyal hizmetin çalışma alanı olan dezavantajlı grupların savunuculuğunu yapmış ve sosyal değişime yol açmışlardır. Kadınlar toplumun her alanında eşit haklar talep etmekle beraber sosyal adalet için de mücadele vermektedirler. Sosyal hizmet mesleği sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkelerini merkezine alan uygulama mesleğidir. Mesleki sorumluluk ve etik kurallarına göre sosyal hizmet uzmanları tüm insanların kaynaklara, istihdama, hizmetlere eşit erişimini sağlamayı amaçlayan sosyal ve politik eylemlerde bulunmalıdır ve temel insani ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişmek için ihtiyaç duydukları fırsatları sağlamalıdır. Kadın hareketinin de kadınlar için amaçladığı değişim sosyal hizmet mesleğinin müracaatçı gruplarına sorumluluğuyla paralellik göstermektedir. Bu durumda kadınların talep ettiği sosyal değişim ve sosyal adalet ile sosyal hizmet mesleği ilişkili değil midir?

Sosyal hizmet, çoğu mesleğin aksine, tarihinin birçok noktasında geniş sosyal ve entelektüel hareketlerin mesleki gelişimi üzerindeki etkisini kabul etmiştir (Thompson, 2002). Ancak 1960'ların faaliyetlerinin erken dönem sosyal hizmet uygulamaları ile feminist eylemleri arasında böyle bir paralellik çizilmemiştir (Simon Levy, 1988). Bir sosyal hizmet uygulaması olan makro uygulama sistemik eşitsizliklere ve bireysel uyum ve dayanıklılığın ötesine geçen çeşitli

baskı biçimlerine yapısal çözümler geliştirerek sosyal hizmetin sosyal adalete ve sosyal değişime olan bağlılığını açıkça somutlaştırır. Sıklıkla düşünülen aksine, makro sosyal hizmet uygulamaları dolaylı uygulama değildir. Tüm sosyal hizmet uygulamaları topluluk bağlamında gerçekleşir ve neredeyse tüm sosyal hizmet uzmanları sosyal politikalardan etkilenen kuruluşlarda çalışır (Reisch, 2016). Toplulukların ve örgütlerin dinamiklerini ve politika geliştirme sürecini anlamak, sosyal hizmet mesleğinin dahil olduğu her nüfus ve sorunla etkili uygulamanın temel bir bileşenidir. Ancak kadınlar ve kadın hareketi mesleğin uygulama noktasında dahil olması gereken dezavantajlı gruplardan biri olmasına rağmen sosyal hizmet mesleğinin kadın hareketi tarihine ve kadınların taleplerine müdahilliği yeterince görülmemektedir.

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında kadın hareketi tarihi içerisinde kadınların taleplerini feminist sosyal hizmet bağlamında doğrudan inceleyen bir çalışma görülmemiştir. Bu açıdan bakıldığında bu toplumsal harekete dahil olmuş kadınlar ve kadın örgütlerinin bu süreç içerisinde taleplerini ve hak mücadelelerini nasıl deneyimlediklerini anlamlandırmaya çalışmak ve bu talepleri feminist sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmek önemlidir. Bu araştırmanın sorunsalı feminist bakış açısı doğrultusunda kadın hareketi tarihi içerisinde Türkiye’de kadınların ve kadın örgütlerinin sosyal hizmet mesleğinden taleplerinin belirlenmesine olan ihtiyaç ve bu doğrultuda taleplere uygun olarak geliştirilmesi öngörülen uygulama ve politika önerileridir.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de kadın hareketi tarihi içerisindeki kadın örgütlerinin sosyal hizmet mesleğinden taleplerini ve bu taleplere dair deneyimlerini açığa çıkarmaktır.

Araştırmanın temel soruları şu şekildedir;

- ✓ Türkiye’de 1990’lardan itibaren kadın hareketinin belli başlı talepleri nelerdir?
- ✓ Bu taleplerin hangileri sosyal hizmetin mesleki tanımları ile ilişkilidir?
- ✓ Bu taleplerin hangileri Türkiye’deki sosyal hizmetlerin yapılanması ile doğrudan ilgilidir?
- ✓ 1990’lardan itibaren kadınlar taleplerini gerçekleştirmek için sosyal hizmet sistemi içerisindeki hangi kurum/kuruluş ve kişilerden yararlanmışlardır?
- ✓ Günümüzde kadın örgütleri halihazırdaki sosyal hizmetleri nasıl değerlendirmektedir?

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kadın hareketi tarihine dair mevcut çalışmalar kadınların ve kadın örgütlerinin taleplerinden çok tarihi akışı farklı perspektiflerle anlatmaya odaklanmaktadır. Sosyal hizmet literatürü içerisinde ise kadın hareketi tarihini ve kadınların ve kadın örgütlerinin taleplerini sosyal hizmet perspektifinden değerlendiren bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Kadın hareketi tarihine katılmış kadın örgütlerinin bu süreç içerisinde oluşmuş taleplerinin sosyal hizmet mesleği ile ilişkisini anlamak literatüre ve mesleki uygulamalara katkıda bulunacaktır. Bu durum literatürdeki bilgi ve deneyim eksikliğini ve bu araştırmanın mevcut bilgi birikimine katkısını ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1.1 Birinci Dalga Kadın Hareketi

Feminizm ilk olarak 18. yüzyılda, temelde eşitlik ve özgürlük arayışıyla ortaya çıkan ve farklı türleriyle beraber günümüze kadar gelişimini sürdüren siyasi ve düşünsel bir akımdır (Walters, 2005). Kadınların, toplumsal alanda var olan haklarına kavuşması için, erkek ve kadın arasındaki iktidar ilişkilerinin dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Feminizm, sadece bir düşünce akımı olarak kalmamış aynı zamanda akım içerisinde bir toplumsal harekette yaratmıştır. Bu sebeple kadın hareketi tarihini, feminizm tarihinden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Birinci dalga kadın hareketi, 19. yüzyılın sonlarına doğru belirginleşmiştir ancak üzerine inşa edildiği bilgi birikimi bir yüzyıldır. 1789'da Fransa'da "Kadın ve Kadın Vatandaşların Hakları" isimli bildirgeyi yayınlayan ve bu sebeple idam edilen Olympe de Gouges, 1790'da Amerika'da "Cinsiyetler Arasındaki Eşitlik Üzerine" adlı eserini yayınlayan Judith Sargent Murray ve 1792'de İngiltere'de feminist teori adına önemli ve ilk kaynak kitaplardan olan "Kadın Haklarının Savunması" adlı eserini yayınlayan Marry Wollstonecraft kadınların da erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan ilk yazarlardır (Walters, 2005; Mousset, 2017). Feminizm, kadınların her alanda erkekler kadar hak sahibi olmayı talep etmekle beraber buna engel olan ataerkil düzenin; sınıfsal, ırksal, bölgesel sebeplerden doğan diğer tüm toplumsal eşitsizlikleri de beslediğini savunmaktadır (Sancar, 2011, s. 55). Hiyerarşik ilişkilerden doğan ve ondan beslenen ataerkil düzenin değişmesi veya tamamen ortadan kaldırılması, toplumsal eşitsizliklerin de ortadan kalkması demektir. Bu

bağlamda, kadın hareketi diğer toplumsal hareketlerden karşılıklı olarak etkilenmiştir. Fransız Devrimi bu hareketlerin ilk örneğidir. Fransız Devrimi sırasında aktif olarak rol alan kadınlar, devrim sonrasında taleplerine karşılık bulamamıştır (Mousset, 2017). Kadınların evde oturması, ev işlerini yerine getirmesi istenmiş ve eğitim almalarının gereksiz olduğu vurgulanmıştır. Fransız Devrimi'nin yarattığı olumlu ve talepkâr havanın kadınlar üzerinde etkisi uzun sürmemiş ve bunun sonucunda kadınların yarattığı protestolar bastırılmış, kadın kulüpleri ve örgütleri kapatılmış, yasaklanmıştır (Mousset, 2017)

19. yüzyıl ve birinci dalga kadın hareketi, üzerine inşa edildiği düşünceleri de kapsayarak eşit yurttaşlık hakkı talebine dönüşmüştür. Bunun en somut çıktısı ise kadınların oy talebi olmuştur (Sancar, 2011, s. 55; Walters, 2005, s. 41). Kadınların oy hakkı talebini, eğitimde eşitlik, boşanmada söz sahibi olma, evlilikte hak eşitliği gibi talepleri izlemiştir. Toplumsal konuları düşünüldüğünde bu durum şaşırtıcı değildir. Kadınlar, ev içerisinde çocuk ve eş bakımını sağlaması tek sorumluluğu olan ve tüm bunların yanında namusu korunması gereken 'bireyler' olarak görülmektedir. Ev dışında kalan tüm işler ise erkeğe atfedilmiştir ve kadınların eviçi emekleri yok sayılmıştır. Endüstrileşmenin hız kazanmasıyla birlikte işçi sınıfına dahil olan kadınlar için de durum farklı olmamıştır. Ağır şartlar altında çalışan işçi kadınların eviçi sorumlulukları devam etmiştir (Sancar, 2011, s. 56), çalıştığı için ayrıcalıklı kabul edilen erkek karşısında kadın ekonomik alanda da ikincileştirilmiştir.

19. yüzyıl Amerikası'nda ise kadınlar, oy hakkının yanı sıra siyahi kadınların hakları ve kölelik karşıtı hareket için mücadele etmişlerdir (Walters, 2005). Kadın olmak toplumda dezavantajlı bir konumken, siyahi kadın olmak zincirleme hak ihlallerine sebep olmaktadır. Siyahi erkekler oy hakkı elde ettikten sonra, beyaz ve siyahi kadınlar oy kullanma hakları için birlikte mücadele vermiştir. Görüldüğü üzere sosyal adalet ve eşitlik için mücadele eden toplumsal hareketler birbirinden ayrı parçalar gibi düşünülemez. Kadınların mücadelesi, siyahi hareketi gibi diğer toplumsal hareketlerin de kazanımlarına katkı sağlamıştır.

Birinci dalga kadın hareketinin en önemli sonucu ataerkil toplumsal yapısına karşı bir direniş oluşturmasıdır. Kadınlar, erkeklerin elde ettiği temel insani hakları elde etmek için mücadele etmiş, kamusal alanda var olduklarını ve olacaklarını dile getirmişlerdir. Bu dönemde, özellikle devrim ve savaş döneminde kadınlara sunulan eşit haklara sahip görünen ortamların, savaşlar sona erdiğinde ve kadınlara ihtiyaç kalmadığında ortadan kalkması ikinci dalga kadın hareketinin doğmasına ve daha şiddetli yaşanmasına sebep olmuştur.

2.1.2 İkinci Dalga Kadın Hareketi

İkinci dalga kadın hareketinin maddi koşullarını İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalist ülkelerde yaşanan hızlı büyüme ve ekonomik gelişmeler hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, ev dışında çalışan kadın sayısı artmış ve kadınlar erkeklere özgü görülen işlerde yer almaya başlamışlardır (Walters, 2005, s. 86). Ancak bu durum kadınların eviçi sorumlulukları ve bakım yükleri noktasında bir değişiklik getirmemiştir. Kadınlar, işte çalıştıkları vardiyalar kadar evde de çalışmaktadır. İkinci dalga kadın hareketi, kadınların eşit işe eşit ücret ve eviçi sorumluluklarının çalışma yaşamıyla uyumlu olması için talep ettikleri kreş gibi taleplerle doğmuştur. Kuzey ülkelerinin hızlı endüstrileşmesi ve küreselleşmesi ile gelişen ikinci dalga, Güney ülkelerinde aynı ivme ve dinamiklerle gelişmemiştir (Sancar, 2011, s. 58). Bu sebeple ikinci dalga kadın hareketi ve feminizm, içerisinde farklı dinamikler ve deneyimler barındıran bir hareket olmuştur.

İkinci dalga, küresel anlamda hareket etmenin ve uluslararası kazanımların da başlangıcı olmuştur. 1947 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu kurulmuş, 1949'da kadınların evlilik ve boşanma konusunda erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu söyleyen İnsan Hakları Bildirgesi yayınlanmış, 1975 ve 1985 yılları arası Birleşmiş Milletler tarafından kadın on yılı ilan edilmiş ve Mexico City, Kopenhag ve Nairobi'de uluslararası konferanslar düzenlenmiştir (Walters, 2005, s. 97). Avrupa ve Amerika eksenli şekillenen kadın hareketi, küresel çapta düzenlediği konferanslarla farklı sınıflardan ve ırklardan kadınlara ulaşma şansı elde etmiştir. Ancak üçüncü dalga kadın hareketine kadar,

kadınların sorunlarıyla evrensel düzeyde ancak kadınların biricikliğini farkında olarak ilgilenilememiştir.

İkinci dalga ile yaşanan bir başka değişim ise kadınların yasalar nezdinde oy haklarını ve eşitlik taleplerini kısmen elde etmelerine rağmen pratikte erkeklerle farklı yaşam dinamiklerine sahip olmalarıdır (Kolay, 2015). Bu durum kadınların biyolojik ve toplumsal cinsiyet farklılığı üzerine eğilmelerine neden olmuştur. Kadınların maruz kaldığı davranış pratikleri ve toplumsal statü, biyolojik cinsiyetlerinden kaynaklı değil ataerkil sistemin onlara biçtiği rolün dışına çıkmalarından kaynaklı ortaya çıkan iktidar ilişkisidir. Bu süreç yazılı eserlere de yansımış ve kadın hareketi ikinci dalga ile feminist literatürün temel eserlerini yaratacak kadın yazarlara sahip olmuştur. Kuşkusuz Simone de Beauvoir ve 1949 yılında yayınlanan "İkinci Cins" adlı eseri bunlardan biridir. Beauvoir'in "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözü, feminist hareket içerisinde sloganlaşmıştır (Walters, 2005, s. 98), bununla birlikte bu dönemde kadınlar ev içi alanın özel alan ilan edilmesine de karşı çıkmış ve "özel alan politiktir" düşüncesi hızla yayılmıştır. Kadınlar elde ettikleri kazanımları yaşamlarının pratik alanlarında da görmek istemekte ve kamusal alanda olduğu kadar "özel" alanlarında da eşitlik talep etmektedirler.

İkinci dalganın bir başka karakteristik özelliği kadınların kendi bedenleri hakkında söz sahibi olma ve cinselliklerini ataerkil yapının gölgesinden kurtarma talepleridir. Özellikle henüz teknolojik anlamda gelişmeyen doğum kontrolüne karşı kadınlar, cinselliklerinin doğurganlıktan ayrılması için kürtaj hakkı talep etmiştir (Kolay, 2015). Kadınlar, önce Batı'da daha sonra diğer ülkelerde yasal olarak kürtaj hakkını elde etse de bugün gelinen noktada pratikte kürtaj uygulamalarına direnen ataerkil toplumlar olduğu görülmektedir. Kadınların kendi bedenleri üzerinde hak sahibi olması kabul edilememekte, kadının cinselliğini yaşama misyonu doğurganlığı üzerinden atfedilmektedir. Kadınlara dayatılan güzellik algısına karşı durmaları da beden meselesinin önemli çıkarımlarından biridir. Hızla yükselen kozmetik endüstrisi, kadınların nasıl görünmesi gerektiğine dair bir prototip yaratmakta ve bu algı eril zihniyetle desteklenmektedir.

Kadın hareketi içerisindeki mücadele tüm kadınların beden ve yaşam hakları için yapılmıştır. Bu durum farklı ideoloji ve farklı yaşam standartlarına sahip kadın gruplarının birbirlerini tanımalarına olanak sağlamıştır (Taş, 2016). Mücadelelerin en temel hedefi ataerkil yapıların her alanda ortadan kaldırılması olmakla beraber farklı algılardan, farklı ideolojilerden ve farklı dünya görüşlerine sahip kadın grupları arasında kadın hareketi altında mücadelelerinde bir dizi ayrılıkçı veya farklı düşünsel temellere dayanan algılar ortaya çıkmıştır. Bu durum da kendi içinde tartışmaları ortaya çıkarmıştır (Taş, 2016). Birinci dalga ve ikinci dalga kadın hareketinin ayırıcı özellikleri iki dalganın da belirli amaç ve talepler doğrultusunda ivme kazanmış olmasıdır ancak üçüncü dalga kadın hareketi, ikinci dalgaya bir tepki olarak doğacaktır.

2.1.3 Üçüncü Dalga Kadın Hareketi

1990'ların başında ortaya çıkan üçüncü dalga kadın hareketinin içerisinde bulunduğu dünya, yükselen kapitalizm ile birlikte farklı siyasi dinamiklere ve ideolojilere sahiptir (Sancar, 2011, s. 59). Üçüncü dalganın hareket olarak hedefi, toplumsal değişimi ilgilendiren bireysel deneyimler vurgusunu kaybetmeden sosyal değişimi bireysel özgürlükler kapsamında anlamaktır (Zimmerman, McDermott, & Gould, 2009). Üçüncü dalgaya dahil olan kadınlar, farklı toplumsal bağlamları ve kendi karşılaştıkları sorunları da kapsayan kendi feminizm versiyonlarını istemiştir. Bu dönemin en belirgin karakteristik özelliği Batı devletleri dışında kalan feministlerin, Batı feminizmini eleştirmesidir (Taş, 2016). Kadınlar, kadın olmaları dışında sahip oldukları diğer kimlikleri ve sınıfları nedeniyle de ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Üçüncü dalgaya kadar gündeme gelmeyen bu durum, kapitalizm ile artan sömürgecilik ve adil olmayan sosyal şartlar ile beraber tamamen gün yüzüne çıkmıştır. Kadınlar, içerisinde buldukları sınıf, etnisite, ırk, dil, renk, kimlik ve cinsel yönelimleri de kabul eden ve kapsayan farklı feminizmler talep etmektedirler.

Üçüncü dalganın sloganlarından biri de 'kızkardeşlik (sisterhood) güçlüdür' mottosu olmuştur (Walters, 2005, s. 117). Kadınların birbirlerine yetecekleri ve birbirlerinden destek alabilecekleri anlayışı, kadın hareketini hiç olmadığı kadar

güçlü bir konuma getirirse de bu ifade zamanla sorgulanmıştır. Kızkardeşlik hangi 'kardeşleri' kapsamaktadır ve kadınlar birbirlerinin farklılıklarını ne kadar benimseyebilmektedir bugünlerde dahi tartışma konusudur. Üçüncü dalga farklılıklara dikkat çekerek doğmasına rağmen kendi içerisinde farklılıklara hoşgörülle mi yaklaşıyor yoksa gerçekten mi benimseniyor paradoksunu çözmeye çalışmaktadır. Ancak örgütlü mücadelenin ve hareketin tabana yayılması için yapılan çalışmaların etkilerini ve ne kadar çaba harcadığını unutmamak gerekir.

Kadınlar kendi farklılıklarına dikkat çekerken, üçüncü dalga ile beraber sadece ataerkil yapının yarattığı kadın erkek eşitsizliği üzerinde durmamış aynı zamanda bu yapının etkilediği sosyal adalet, barış hareketi, çevre sorunları, ekonomik eşitsizlik, cinsel kimliklere saygı gibi konulara da eğilmişlerdir (Taş, 2016; Kolay, 2015). Bu süreçte kadınların eylemlerinde ve kampanyalarında artış olduğu ve radikal söylemler ile aktivizmden de yararlandıklarını söylemek mümkündür. Ancak bu durumun kadınların kendi içlerinde farklı gruplara ayrılmalarına sebep olması da yadsınamaz bir gerçektir.

Üçüncü dalga kadın hareketi, kendi gelişimiyle beraber modernleşme ve küreselleşmenin sancılarını da yaşayan toplumsal hareketlerden olmuştur. Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşmenin artması, kadınlara eril bakış açısı üzerine kurulmuş başka bir dünya yaratmakla beraber avantaj da sağlamıştır. Kadın hareketinin küresel bir örgütlenmeye dönüşmesindeki gelişmeleri Birleşmiş Milletler'in dayanak sağladığı hukuki zemin ve küresel toplantılar sağlamıştır. Birleşmiş Milletler'in dokuz insan hakları sözleşmesinden biri olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadınlara karşı yapılan hak ihlallerini yerel çapta ülke gündemlerine taşımak ve uluslararası hukuki standart oluşturmak için atılan en önemli adımlardan biridir (Sancar, 2011, s. 64). 2000 yılında Amerika'da gerçekleştirilen ve 180 hükümet ile iki binden fazla kadın örgütünün katıldığı Pekin+5 konferansı sonucundan oluşturulan Pekin Eylem Planı (Kadının İnsan Hakları Yeni Çözüm Derneği, 2001), dünyanın farklı yerlerinden kadınların örgütlü hareket ederek ülkelerini

somut adım atmaya davet etmelerinin örneklerinden olmuştur. Ancak bu döneme kadar geline sürece atılan adımlar bunlarla sınırlı değildir. Kadın haklarının ihlal edilmesine karşılık ülkelerin yaptırım uygulaması için öncelikle kadının da insan hakları olduğunun kabul ettirilmesi gerekmiştir. İnsan Hakları Bildirgesi'nde, kadınların kadın oldukları için uğradıkları hak ihlallerinden söz edilmediği gibi hem kamusal hem özel alanda kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik bir anlayışta bulunmamaktadır. Bu kapsamda Küresel Kadın Liderliği Merkezi, 1993 yılında gerçekleştirilecek Dünya İnsan Hakları Konferansı'nın gündeminin kadının insan hakları olması için Türkiye'nin de katıldığı uluslararası kampanya başlatmıştır (Kadının İnsan Hakları Yeni Çözüm Derneği, 2001). Böylece kadınlar mücadeleleri için ihtiyaç duydukları yasal ve politik zemini küresel çapta sağlamak için birlikte çalışmaya başlamışlardır. Üçüncü dalga kadın hareketinin, diğer iki döneme göre belirgin farklarından birisi de daha organize olmasıdır. Kurumsallaşmanın adımları Batı ülkelerinde daha erken atılsa dahi bu dönem, Güney ve Doğu coğrafyalarda bulunan kadınların da kurumsallaşmayı sağladığı dönemdir.

Temel yaşam ve insani hakları erkeklerle ayrıma tabi kalmadan, eşit şartlarda almak için mücadele ile başlayan kadın hareketi tarihi boyunca çalışma hakkı, oy hakkı, mülkiyet hakkı, güvenli doğum ve güvenli cinsellik hakkı, eğitimde fırsat eşitliği, kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın önlenmesi, özel ve kamusal alanda cinsiyete dayalı bir ayrımcılığa maruz kalmadan var olma hakkı gibi talepleriyle var olmuş ve kadının insan haklarının her düzlemde gelişmesi için mücadele vermiştir. Ancak bu mücadele dünyanın her yerinde aynı zamansal düzlemde ve ivmede yaşanmamıştır. Bu bağlamda kadın hareketinin Türkiye'deki gelişimine siyasi ve kültürel farklılıkları da göz önüne alarak bakmak gerekmektedir.

2.1.4 Türkiye'de Kadın Hareketinin Doğuşu

Kadın hareketinin doğuşu ve gelişimi de diğer tüm toplumsal hareketler gibi ülkelerin içinde buldukları siyasi ve politik ortamdan etkilenmiş hatta ivme

kazanmıştır. Dünyada birinci dalganın doğuşunu Amerika, özellikle Fransa ve İngiltere olmak üzere Avrupa ve o dönemde varlığını koruyan Osmanlı Devleti içerisinde bireylerin hak talepleri tetiklerken, ikinci dalga kadın hareketini ise Amerika'daki siyah hareketi ve ikinci dünya savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler tetiklemiştir (Acar Savran, 2013; Sancar, 2011). Türkiye'de bu küresel gelişmelerden etkilenmekle birlikte kendi içerisinde, yarım asırdan fazla süren geleneğe sahip bir devletin yıkılışı ve yenisinin doğuşunu yaşamak başta olmak üzere çok yönlü bir politik ortama sahiptir. 90'lı yıllarda yaşanan gelişmeleri anlamak için, öncelikle o ortama zemin sağlayan toplumsal olaylara bakmak yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de kadın hareketinin başlangıcına bakmak gerekirse, tartışmalar var olmakla beraber geç imparatorluk döneminde (1869-1923), feminist bir siyasi söylem içinde ilk kez 'Osmanlı feminizmi' olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Çakır, 2007). Kadın hakları ve hareketi konusunda kıpırdanmalar, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile ilişkilerinin arttığı ve sosyal ve siyasi hayatta değişimlerin başladığı Tanzimat Dönemi ile başlamış ve İkinci Meşrutiyet'e kadar devam etmiştir (Çakır, 2007; Kurnaz, 1991, s. 3). Tekeli'ye (2015) göre ise Türk kadın hareketi tarihi üç dönemde ele alınabilir; İkinci Meşrutiyet Dönemi, 1926'da değişen medeni kanun ile ortaya çıkan devlet feminizmi ve 80 darbesi sonrası ilk ve öncü demokratik hareket olarak ortaya çıkan feminist kadın hareketi. Bu döneme kadar sadece ev içinde varlığını sürdüren kadınlar, Tanzimat ile birlikte kamusal alanda da var olmak istediklerini dile getirmiş, gazete ve dergilerde yayınlar çıkarmış ve dernek ve vakıflar kurmuşlardır. Kurdukları derneklerle kadınlara yardım etmek için bağışlar toplamışlardır. Bunun yanı sıra ülke savunmasına da katkı verecek dernek ve vakıflar kuran kadınların bu desteklerinin en görünür olduğu zaman Kurtuluş Mücadelesi zamanı olmuştur (Kurnaz, 1991, s. 77). Kadınların çıkardığı yayınlar taleplerini dile getirmelerinde önemli bir araç olmuştur. Tanzimat dönemi kadınların da resmi olarak eğitim içerisinde yer alabilmeleri ve özellikle meslekleşmeye yönelik eğitime adım atmalarının başlangıcı olmuştur (Kurnaz, 1991, s. 28). Ancak Cumhuriyet döneminde de görüleceği üzere kadınların aldıkları hakların ne kadarını talepleri

doğrultusunda aldıkları, ne kadarını dönemin siyasi ve politik ortamının sağladığı tartışılmalıdır. Dönemin koşulları değerlendirildiğinde görülecektir ki bu dönemde başlayan kadın hareketinin adımları tabandan gelmediği gibi tüm kadınlara da yayılamayacaktır. Devlet tarafında olup bitenlere erişimi ve bilgisi olan, yayınlara erişimi olan ya da yayınların içerisinde yer alabilecek orta sınıftan başlayan belirli bir kültürel ve ekonomik zümreye ait kadınlardan oluşan bir hareketten söz etmek mümkündür. Tanzimat dönemi edebi eserlerine bakıldığında çoğunlukla şehirli kadınların çalışma ve eğitim hayatına katılımının konu alınması da bunu gösterir niteliktedir (Kurnaz, 1991, s. 34). Batı'da birinci dalga kadın hareketine baktığımızda aynı etkiyi orada da görmek mümkündür. Eğitime ulaşım ve bilgiye ulaşım seviyeleri göz önüne alındığında bu manzara şaşırtıcı değildir.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet döneminde ise kadınların faaliyetleri, mücadelenin kazanılmasına ve sürdürülmesine yönelik olmuştur (Kurnaz, 1991, s. 107). Ancak Cumhuriyet'in ilanı ile beraber kadınların hak arayışları içerisine, Osmanlı Dönemi'nden farklı olarak siyasi haklar da dahil olmuştur. Bu amaçla 1923 yılında kurulan Türk Kadınlar Birliği, faaliyetlerine bir dönem ara verse de bugün çalışmalarını sürdüren köklü kadın örgütlerinden birisidir. Cumhuriyet ile beraber gelen yasa değişikliklerinde kadınlara oy ve seçme seçilme hakkı tanınmış ve sosyal hayatlarında düzenlemelere gidilmiştir. Ancak Batı'da başlayan birinci dalga kadın hareketine baktığımızda, Türk kadın hareketinin bir farklılık içerdiğini görebiliriz. Kadınlar çoğunlukla milliyetçi bir hareketin parçası olmuş ve bireysel kimlik mücadeleleri yerine kolektif bir kimlik yaratmıştır (Çakır, 2007). Türk kadınının bireysel kimlik mücadelesi Batı'dan farklı olarak ancak 1980 ve sonrası dönemde başlayacaktır. Bu dönemin bu kadar ileri atılmasının bir sebebi de 1935 yılında Türk Kadınlar Birliği'nin, kadınların artık erkeklerle eşit haklara sahip olduğu için böyle bir örgüte gerek kalmadığı vurgusu ile kapatılmasıdır (Tekeli, 2015, s. 29). Bu dönemden sonra kadınlar feminizmden ziyade Kemalist bir ideoloji ile hareket ederek Cumhuriyet döneminde elde ettikleri haklarını korumak için mücadele etmişlerdir. Kazanılmış hakların geri

alınmak istendiği şu günlerde bu mücadelenin daha zorlu verildiği de bir gerçektir.

Batı'da ikinci dalganın ve kadınların bireyselleşme ve kendi kimliklerini kazanmak için attıkları adımların başlangıcı olan 1960'lar, Türkiye'de sınıf ve ideolojik mücadelelerin olduğu bir döneme denk gelmiştir (Yaraman, 2007; Tekeli, 2015, s. 30). Bu dönem feminist bilinçlenme açısından Türk kadınlarına, Batı'ya göre on yıllık bir zaman kaybettirmiştir. 80 darbesine kadar kadınlar, sol grupların etkisinde kalmış ve kendi adlarına harekete geçememişlerdir. Feminist mücadelenin hareketlenmesinin başlangıcına gelmeden, kadınların o dönemde Türk toplumundaki konumunu da bilmek faydalı olacaktır. Türk toplumu, geçmişte olduğu gibi o dönemde de farklı kültürel yapılara sahip, çok çeşitli bir toplumdur. Kadının toplumsal konumu da bu duruma bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bir yandan da modernleşme ve kapitalizmin etkisi ile kırdan kente artan göç toplumsal yapıyı değiştirmektedir. Tekeli'ye göre (2015), toplumsal yapıyı genel olarak üç grupta toplamak mümkündür. Bunlardan ilki geleneksel yapının hâkim olduğu kır kültürüdür. Kadın, kırdan genellikle ücretsiz ev işçisidir. Ataerkil yapı fazlasıyla baskındır. Kadın, kadın olarak bireyselleşmemiştir sadece aile kurumu altında vardır. Bugünkü gelinen noktada, kadının tekrar aile içerisine döndürülüp, kadın olarak değil anne ve eş sıfatlarıyla var edilmeye çalışıldığı bir toplumsal yapı inşası göze çarpmaktadır. İkinci grup ise sanayileşmiş kent ortamında yaşayan ve Batılı değerlere ulaşımı ve benimsemesi diğer gruplara göre daha çok olan kültür grubudur. Kadınların kendini en rahat ifade edebildiği toplumsal gruptur. Kadınlar hem aile içerisinde hem toplumda erkeklerle eşit haklara, diğer kadınlara göre daha yakındır. Üçüncü grup ise şehirde yaşayan ancak kırsal kesim kadar geleneksel bir aile yapısına sahiptir. Bu toplumsal yapının bugün de daha çeşitli olmakla beraber etkisini koruduğunu söylemek mümkündür.

Türk toplumunda kadınların konumunu daha iyi anlayabilmek adına, medyada kadınlar için nasıl bir profil yaratıldığına bakmak da mümkündür. Türkiye'de 1968 tarihinde, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na ait ilk televizyon kanalı

olan TRT 1 yayına geçmiştir (<https://www.trt.net.tr/Kurumsal/tarihce.aspx/ErişimTarihi:29.02.2020>). 1990 yılında ise ilk özel kanal olan Star 1 yayın hayatına başlamıştır (<https://m.bianet.org/bianet/medya/160908-ozal-in-sinyaliyle-kurulan-ilk-ozel-televizyonlar/ErişimTarihi:29.02.2020>). O tarihe kadar ise radyo ve televizyon yayınlarının resmi olarak devlet tekelinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 1980’li yılların başlaması ile birlikte özellikle kadın ve erkekler için yapılan dergi yayınları ile, kadınlar için hazırlanan televizyon programları da artmıştır (Saktanber, 2015:187). Kadınlar için hazırlanan bu programlarda ise kadınlara “nazik hanımlar”, “saygıdeğer ev hanımları”, “kutsal anneler” olmaları öğütlenmektedir ve yapılan vurgu ailenin Türk toplumu için vazgeçilmez bir unsur olduğu ve kadının yerinin ailesinin içerisinde olduğudur (Saktanber, 2015:192). Kadının, sadece ev ve aile içerisinde var olması bugün dahi bir devlet politikası halindedir. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı’nın, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na dönüştürülmesi ve kadın politikaları ile ilgilenen devlet kurumunun bu bakanlığın bir alt kolu haline getirilmesi, bu durumun bir örneğidir. Özellikle televizyonun ve dijital yayınların hayatımıza girmesi ile birlikte, toplumun ve erkek egemen devletin kadını medyada konumlandırma şekli, feminist hareketin karşı çıktığı ideolojinin ve hegomonik erkeğin görsel bir tezahürüdür.

1980 askeri darbesinden sonra, baskı ortamı içerisinde muhalif ve demokratik bir hareket olarak öne çıkan öncü hareketlerden biri kadın hareketidir (Yaraman, 2007; Tekeli, 2015, s. 30). Bir nevi içerisinde bulunduğu durgunluk döneminin kırılışı 80 darbesi olmuştur. Bu dönemde kadınlar oluşturdukları bilinç yükseltme gruplarında birçok konuyu tartışmış ve sorgulamıştır. 1990’lı yıllarda hız kazanan kurumsallaşmanın ve 2000’li yılların başında elde edilen yasal kazanımların tohumlarını, 80’li yıllarda var olan bilinç yükseltme grupları atmıştır. 80’li yıllar bir dizi eylem ve kampanyanın da hayata geçtiği yıllardır. 1982’de İstanbul’da YAZKO tarafından gerçekleştirilen ve feminizmin ilk kez kamuoyu önünde tartışıldığı toplantı, 1983 yılında Somut dergisinde yayınlanan kadın sayfası, 1984 yılında kurulan Kadın Çevresi Kitap kulübü, 1986 yılında Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW)

uygulamaya konması için başlatılan dilekçe kampanyası, 1987 yılında Çankırı'da şiddet gören bir kadının boşanmak için açtığı davada hakimin 'Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin' sözleri üzerine başlatılan ve kamuoyu önünde büyük çaplı ilk kitlesel kampanyalardan biri olan 'Dayağa Hayır' kampanyası, 1989 yılında Ankara'da düzenlenen 1. Feminist Haftasonu gibi kampanyalar, eylemler ve etkinlikler kamuoyunda da önemli ölçüde ses getirerek feminist hareketin meşrulaşmasında önemli ölçüde etkisi olan çalışmalar olmuştur (Işık, 2016, s. 45; Tekeli, 2015, s. 32; Yaraman, 2007).

Kurumsallaşmanın artacağı 90'lı yıllara ilerlerken 1989'da kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı bunun ilk adımı olmuştur. Türkiye'de kadın hareketinin ikinci dalgası bu gelişmeler ışığında yaşanmıştır. Işık (2016), 1980 döneminin en karakteristik özelliğinin kadınların kendi gündemini kendilerinin belirledikleri bir ortam içerisinde bulunmaları olduğunu belirtmiştir. Günümüzde hızlı değişen politik koşulların bulunduğu bir ortamda bulunurken, gündemi belirleyememenin eksikliği çok daha fazla hissedilmektedir. Kadın hareketinde kurumsallaşmanın yaşandığı yıllar ve belki 4. Dalga olarak adlandırılmaya başlanabilecek sonraki dönemleri bilmek adına, bu gelişimi iyi tahayyül etmek önemlidir.

2.1.5 90'larda Türkiye'de Kadın Hareketi: Kurumsallaşmanın Temelleri

1980'li yılları ve 1990'lı yılların başlarını birbirinden kesinkes ayırmak mümkün gözükmemektedir. Türkiye'deki kadın hareketinin, tarihsel gelişiminin sınıflandırılmasında birçok farklı görüş bulunmaktadır. Ancak 90'larda başlayan sürecin en belirgin iki özelliği; kadın hareketinin hızlı bir kurumsallaşma sürecine girmesi ve küresel kadın hareketi bağlamında gündeminin kadının insan hakları olmasıdır (Sancar, 2011, s.64; Işık, 2016, s. 47; Kolay, 2015, s.10). Bu kurumsallaşma süreci, kadınlar için kadınlar tarafından kurulan örgütlerle sınırlı kalmamıştır. 1990 yılı aynı zamanda devlet düzeyinde, kadınlar için çalışması amacıyla kurulan resmi kuruluşların da başlangıcı olmuştur (Acuner, 2016, s. 126). Oluşturulan kurumların ne derece etkin çalışabildiklerini tartışmanın

gerekliliği bir yana, CEDAW ile hız kazanan kadınların eşitlik taleplerinin yasal olarak görünür hale gelmesi, o yasaları uygulayacak veya uygulanmasına yardımcı olacak kurumların yokluğunda eksik kalmış bir kazanımdır. CEDAW'ın onaylanması ile 1990 yılında kadın politikaları üretilebilmesi ve kadın sorunlarının parlamentoya taşınması amacıyla, ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur (Türkiye'de Kadının Durumu, 2011). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün statüsü yıllar içinde çeşitli şekillerde değişmekle beraber, güncel olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. KSGM'de dahil olmak üzere ulusal mekanizmaların, kadın hareketine ne gibi katkıları olduğu veya olmadığı tartışılmalıdır. Ancak öncelikle kurumsallaşmanın temellerini ve bu araştırmanın da öznelerini oluşturan kadın örgütlerini ve gündemlerini tanımak önemlidir.

80'li yılların sonunda başlayan kadınların kendi kuruluşlarını oluşturması, kadına yönelik şiddete karşı yürütölen kampanyalar, kadınların kendi kadın sığınma evlerini ve dayanışma merkezlerini kurmalarıyla devam etmiştir. Bu merkezlerin kurulabilmesi ve kadınların elinde kalabilmesi için yasalar gereği kadınların tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara ihtiyacı olmuştur (Işık, 2016:48). Bu sebeple, kadınların örgütlenmesi vakıf ve derneklerle yani sivil toplum çatısı altında mümkün olmuştur. Bu kapsamda kurulan ilk örgütlerden biri 1990 yılında İstanbul'da, "Dayağa Hayır" kampanyasının oluşturulmasında yer alan kadınlar tarafından kurulan Mor Çatı Kadın Sığınadı Vakfı'dır (<https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/>, Erişim Tarihi:19.05.2020). Kadına yönelik şiddetle mücadele etme amacı ile kurulan Mor Çatı bugün hala faaliyetlerine devam etmektedir. Ancak kadınlar tarafından kadınlar için kurulan bağımsız sığınma evi, kuruluşundan 5 yıl sonra kapanmıştır. Benzer amaçlarla 1990 yılında Ankara'da, kadınlar tarafından bir tür bilinç yükseltme grubu olarak oluşturulan ve "Tartışma Grubu" adıyla bilinen aktivist bir kadın grubu, sığınma evi kurma çalışmalarına başlamıştır. Altındağ Belediyesi'nin iş birliği ile 1991 yılında, Ankara'nın ilk "Kadın Danışma Merkezi" oluşturulmuş ve 1992 yılında Kadın Dayanışma Vakfı'nın resmi olarak kurulmasından hemen önce Türkiye'nin ilk

bağımsız ve feminist kadın sığınma evi açılmıştır. 1993 yılında ise Kadın Dayanışma Vakfı resmi olarak kurulmuştur (<http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/pages/1>, Erişim Tarihi: 19.05.2020). Ancak Ankara Kadın Sığınma evi de sadece 7 yıl açık kalabilmiştir. Sonrasında aralıklarla çeşitli yerel yönetimlerin destekleri ile açılrsa dahi şuan kadınlar tarafından kurulan bağımsız bir kadın sığınma evi bulunmamaktadır. Aynı amaçlarla İzmir'de 1996 yılında, Ege Kadın Dayanışma Vakfı kurulmuş ancak çabalara rağmen sığınak açılmamıştır. Kadına yönelik şiddete karşı kurumsallaşma çalışmaları devam ederken, 90'lı yıllar için bir başka önemli gelişme kadın sığınakları kurultayıdır. İki 1998 yılında Mor Çatı'nın girişimiyle gerçekleşen kurultay, kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın kuruluşlarına yıllık buluşmalar için bir platform sağlamıştır. Kurultay, her yıl gerçekleştirilmekte ve kadınları bir araya getirmektedir (Işık, 2016:48-55). Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için kurulan kurumların, artan bir çabayla 30 yıldır çalışmalarını sürdürmesi hepimiz adına önemli bir başarı ve destektir.

Tabi ki kurumsallaşma süreci, sadece kadına yönelik şiddetle mücadele ekseninde olmamıştır. 1989 yılında İstanbul'da, Aslı Davaz, Şirin Tekeli, Füsün Akatlı, Füsün Ertuğ-Yaraş ve Jale Baysal tarafından kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, kadınların kurumsallaşmada en önemli başarılarından biridir (<http://kadineserleri.org/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 20.05.2020). Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi'nin kadınlar için önemi, geçmişe bakıldığında kadınların hem tarih yazımında hem tarihi belgelerde sistematik olarak yok sayılmasından gelmektedir. Bu yok sayılma, kadınların kendi tarihleri ile ilgili bilgi alamamasına sebep olmaktadır. Var olan kaynaklar ise erkek yazarlar tarafından, kendi çıkarları doğrultusunda kendi bakış açıları ile oluşturdukları kaynaklardır (Çakır, 2011:508; Mardin Davaz, 2016:183). Kadınların kamusal alandan dışlanmaları, tarihçi olarak varlıklarının kabul edilmesini de engellemiştir. Ancak nüfusun yarısını oluşturan ve tarihin akışında etkileri olmasına rağmen tarih yazımında yok sayılan kadınlar, bu sorunu aşmak için harekete geçmiştir. Özellikle kaynak belgeler, kadınlarla ilgili

verilerin gün yüzüne çıkması için tekrar incelenmiştir (Mardin Davaz, 2016:184). Kadınların bu çabasının görünür kılınmasında, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın kurulması çok değerlidir. Vakfı'n ana amacı ve misyonu, kadın eserlerinin arşivlenmesi ve bu belgelere feminist bilinçle yaklaşımın sağlanmasıdır. Erkek egemen bir tarih yazımında, şüphesiz ki belgelere feminist bir bilinçle yaklaşmak ve kadınları yok sayan görüşlere kadınların kendi eserleriyle cevap verebilmek, vakfın sağlayabildiği en önemli bakış açılarından biridir. Sadece geçmişin belgelerini okuyuculara ve araştırmacılara sunmak değil, hızla geçmişe dönüşen günümüz kayıtlarını da arşivlemek ve kendi tarihlerinin kaydını tutmak, kadınların kurumsallaşma sürecinde attıkları adımların meyvelerinden biridir.

90'lı yıllarda kurulan bir başka örgüt Uçan Süpürge'dir. 1996 yılında Ankara'da resmi olarak kurulan Uçan Süpürge, tüzel bir kişilik olmanın gerekliliğinin yanı sıra dernek ve vakıf olarak kurulmanın sınırlılıkları olduğunun da bilincinde olarak kar amacı gütmeyen şirket olarak kurulmuştur (Kardam ve Ecevit, 2016:93). Ancak sonrasında, 2009 yılında dernek ve 2017 yılında vakıf statüsüne geçmiştir. Uçan Süpürge'nin kurulması için gerekli olan maddi yardımı o dönem Hollanda'dan gelen Aysa Kadın Grubu yapmış, adını ise 1996 yılında Pazartesi dergisinin dayanışma yemeğine katılan kadınlar oylama ile koymuştur. Öncelikle kadın grupları ve kuruluşları arasındaki iletişim, iş birliği ve dayanışmanın artmasını ve buna köprü olmayı amaçlayan Uçan Süpürge, kuruluşundan bu yana hem kadınlar ve kadın örgütleri arasında köprü olmuş hem de kadın kuruluşlarını birbirleri ile buluşturmuştur. Çalışmaları sadece iletişim ve işbirliği artırmakla kalmamış, kadınların birçok farklı sektörde emeklerinin de görünür kılınmasına destek olmak için Türkiye'nin ilk uluslararası kadın filmleri festivali yapılmaya başlanmış, yerel kadın muhabirler ağı oluşturulmuş, radyo ve televizyon programları yapılmıştır (Halime Güner, kişisel görüşme, Şubat 2018; Kardam ve Ecevit, 2016:95-97). Uçan Süpürge'nin çalışmaları, sayıları gittikçe artan kadın kuruluşlarını birbirleri ile buluşturmak ve kadınların emeklerini görünür kılmak için hala devam etmektedir.

Örgütlerin çeşitliliği gittikçe artarken, 1997 yılında Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği (Ka-Der) kurulmuştur. Ka-Der'in kuruluş amacı kadınların siyasi yaşamda daha eşitlikçi bir bakış açısıyla yer almaları için gerekli faaliyetleri yürütmek olsa da, bir başka koldan daha fazla kadına ulaşmak ve büyümek için taban örgütlenmesinin güçlenmesidir (Bora, 2016:119). İlk genel seçimlerde meclisteki kadın milletvekili sayısını en az 55'e yükseltmek, Ka-Der'in hedeflerinden biriydi. Ka-Der'in kurulduğu dönemde, TBMM 20. döneminde ve 550 milletvekilinden sadece 13 tanesi kadındır (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.sorgu_donem?p_donem_kodu=20, Erişim Tarihi: 20.05.2020). Siyasette kadın erkek eşitliğini sağlamak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadaki önemli hedeflerden biridir. Ka-Der'de çalışmalarını, toplumsal cinsiyet eşitliğinin göstergelerinden biri olan bu alana yöneltmiş ve diğer kadın kuruluşlarından farklı olarak siyasetten uzak bir siyaset anlayışı yerine, siyasetin içine konumlanmıştır.

1993'te İstanbul'da, Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, kadınların insan haklarını savunmak amacıyla kurulmuştur. Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nı (KİHEP) hayata geçirerek, kadınların haklarını kullanabilmeleri için farkındalık ve beceri geliştirmelerini sağlamaktadırlar (<https://kadinininsanhaklari.org/kihep-nedir/>). Şimdiye kadar bahsedilen örgütler, ağırlıklı Ankara ve İstanbul ekseninde kurulmuş gibi gözükse de bu iki merkez haricinde de örgütlenmeler başlamıştır. Örneğin 1997 yılında Diyarbakır'da, Kadın Merkezi (Ka-Mer) kurulmuştur. Özellikle yaşadıkları bölgedeki kadınlara ulaşmayı hedefleyen Ka-Mer'in kuruluş amacı; ihtiyacı olan kadınlara hukuki, ekonomik ve psiko-sosyal destek sağlamaktır. Bu amaçla kurulduktan sonra Acil Destek Hattı kurarak, aile içi şiddete maruz bırakılan kadınlara destek olmaktadır (Akkoç, 2016:211). Ka-Mer örneğinde de görüldüğü gibi 1990'lı yılların bir diğer önemli özelliği kadın hareketinin İstanbul, İzmir ve Ankara'nın yani 3 büyük kentin hareketi olmaktan çıkmasıdır (Kardam ve Ecevit, 2016:90). Yerelde kurulan örgütler, bölge sorunlarını ve ihtiyaçlarını daha iyi tanımları ve yapılan çalışmaların sürdürülebilir olması açısından daha etkilidir. Kurumsallaşmanın başladığı yıllardan günümüze başat kuruluşlar haricinde de

birçok farklı ilde, irili ufaklı yüzlerce inisiyatif, kadın grupları, vakıflar, dernekler ve şirketler kurulmuş, bazıları varlığını sürdürebilmiş bazıları kapanmıştır. Ancak aradan geçen 30 yıldan sonra hala yerelde kurulan kadın örgütleri, açık kalmakta zorlanmakta ve çalışmalarını sürdürememektedir. Önde gelen sebepler ise ekonomik yoksunluklar ve politik sebeplerdir.

1990'larda kadın örgütleri dışında, 80'lerde yayınlanmaya başlayan kadın dergileri ve gazeteleri de çoğalmaya devam etmiştir. Feminist Dergi, Kaktüs, Kadınca, Kadın Postası, Kadın Bülteni vb. dergiler bunlardan bazılarıdır. 1995 yılında yayınlanmaya başlayan ve yaklaşık 10 yıllık yayın hayatına sahip olan Pazartesi ise, bu on yıllık süreçte gazetelerde yer almayan kadınları ilgilendiren olayları gündemlerine almaları ve farklı feminist düşüncelerin tartışıldığı bir ortama sahip olması nedeniyle önemli bir arşive sahiptir (Koçalı, 2016:77). Kurumsallaşma sadece bağımsız kuruluşların açılışıyla devam etmemiştir. Üniversiteler bünyesinde de kadın çalışmalarının kurulmaya başlanması 1990'lara denk gelmektedir. Üniversiteler bünyesinde kurumsallaşmalar iki şekilde olmuştur; akademisyenlerin faaliyet gösterdiği kadın sorunları uygulama ve araştırma merkezleri ile enstitülere bağlı açılan kadın çalışmaları ana bilim dalları. Türkiye'de ilk kurulan kadın sorunları uygulama ve araştırma merkezi, 1989'da İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. İlk Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı ise 1993 yılında, yine İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Devam eden yıllarda, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM), 1994 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları programı, 2000 yılında ise Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek lisans programı faaliyete geçmiştir (Alptekin, 2011). Kurulan bu merkezlerin, özellikle üniversite bünyesinde bulunan öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği pratiği kazanmaları adına yürüttüğü çalışmalar, feminizm ve kadın hareketinin genç kuşaklara yayılmasında sağladığı katkılar göz ardı edilmemelidir. Ancak eleştirel bir bakış açısı getirmek gerekirse, sadece üniversite bünyesinde kalıp alandan uzaklaşan akademisyenlerin kadın hareketinin gündeminden de uzaklaştığı düşünülmektedir.

Kadınlar için devlet çatısı altında, ulusal mekanizmaların kuruluşu ise 1987 yılına rastlamaktadır. Bu kurumsallaşma sürecinin başlangıcı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde kurulan “Kadına Yönelik Politikalar ve Danışma Kurulu”dur. Kuruluşun çalışmalarına dair somut veriler bulunmamaktadır ancak 5 yıllık hazırlanan kalkınma planlarına kadın politikaları konusunda tedbirler hazırlama görevini üstlenmiştir. 1990 yılında ise Başbakan’a bağlı, “Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı” kurulmuştur. Daha sonra genel müdürlüğü dönüştürülen kuruluş, uzunca bir süre yasal boşluklar altında çalışmıştır (Acuner, 2016:125-130). Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının insan hakları adına kurulan ulusal ve uluslararası mekanizmaların varlığı, bu sorunları bireylerin sorunları olmaktan çıkarıp toplumsal sorunlara ve toplumsal çözümlere dönüştürebilecek anahtardır. Kadın ve erkek arasında var olan eşitsizliklerin ataerkil bir toplumsal yapıdan kaynaklandığının kabulü, eşitsizliği değişmez, biyolojik bir olgu olmaktan çıkaracaktır. KSSGM ise böyle bir düşünce ortamı içerisinde doğmamıştır. Acuner’e göre (2016:141); bu kuruluş kadın sivil toplum örgütlerine danışılmadan, iyi niyetli de olsa kadın konusunda bir kurum oluşsun diye fazla irdelenmeden kurulmuştur. Kadın hareketi içerisinde de tartışmalara neden olan KSSGM (Acuner, 2016:136-137), kadın-erkek eşitliğinin devlet politikası haline getirilmesi, yapılan yasal çalışmalar için bir dayanak oluşturacak olması ve her ne kadar kuruluşunda kadın sivil toplum kuruluşları ile ilişki kurmasa da bu kuruluşların başvurabileceği bir mekanizma olması açısından önemlidir.

1990’lar kadın hareketi için kurumsallaşmanın ve sürdürülebilirliğin sağlanmasının yanı sıra, küresel kadın hareketini gözleme ve dahil olma açısından da farklıydı. On yıllık süreçte, 1995 Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı ve 1996’da İstanbul Habitat 2 İnsan Yerleşimleri Konferansı’na katılan kadın örgütleri, uluslararası kadın hareketi ile yakından iletişim kurma fırsatı yakalamıştır (Kardam ve Ecevit, 2016:91). Bu sayede Türkiye’deki kadın örgütleri, yeni örgütlenme modelleri tanışım ve destek alabilecekleri, iş birliği kurabilecekleri yeni destek mekanizmaları yaratmışlardır. Ancak 1970’lerde

başlayarak, bütün devletlere kadın sorunlarının evrensel bir sorun olduğunu ve çözüm üretmek için ihtiyaç duyulan politikaları anlatan kadınlar bunu Birleşmiş Milletler aracılığı ile yapmıştır. Sancar'a (2011) göre, küresel kadın hareketinin kurulu devlet mekanizmalarına dahil olarak ve çoğunlukla Birleşmiş Milletler çatısı altında gerçekleşen toplantılar ile var olması belirli sınırlar içerisinde temsil edilmesine yol açmıştır. Bu durumdan, sadece uluslararası değil ulusal düzeyde de söz etmek mümkündür. Türkiye'de resmi düzeyde kurumsallaşma sağlandıktan ve ulusal mekanizmalar oluştuktan sonra kadın hareketi ile oluşabilecek iş birlikleri ve desteklerin ancak belirli şartlar ve sınırlar altında mı sağlanacağı endişesi var olmuştur. Kardam ve Ecevit'e (2016) göre bu iş birliği olanaklarını olumlu bulan kesimler ile bağımsız kadın hareketinin devlet vesaiyeti altına gireceğine inanan kesimler arasında belirgin görüş ayrılıkları ve tartışmalar yaşanmıştır. Politik düzeyde istenen değişimler, ulusal ve uluslararası devlet mekanizmaları ile iletişimi belirli ölçüde zorunlu kılmaktadır. Gittikçe küreselleşen ve modernleşen dünyada, var olan mekanizmaların gerekliliği ve yeterliliği tartışma konusu olsa dahi kadın örgütleri kuruluşlarından bu yana çeşitli düzeylerde devlet mekanizmaları ile iş birliğini sağlamıştır.

1980'lerin sonunda başlayan ve 2002'lere taşınan, kadınların kendi bağımsız kuruluşlarını ve merkezlerini oluşturduğu bu süreç kurumsallaşmanın getirdiği çeşitli sorunları da beraberinde yaşamıştır. Ekonomik ve bürokratik sorunlar kadınların karşılaştığı en yaygın sorunlardır. Vakıf ve dernek kurmanın yasal ve ekonomik zorluğu bazı kadın gruplarını şirketleşmeye yöneltmiştir. Bazı kadın grupları ise bu yola hiç girmemeyi tercih etmiştir. Boğuşulan maddi sorunlar ve kurumsallaşmanın getirdiği yükümlülüklerin sonucunda 'proje feminizmi' sorunu baş göstermiştir. Devletten ve yerel yönetimlerden maddi destek bulamayan kurumlar, uluslararası kuruluşların verdiği proje fonlarından yararlanmıştır. Maddi olarak getiri sağlayan bu fonların kadın kuruluşlarına zararı fazla iş yükü altında gelen zaman kaybı ve kendi gündemini yaratamamak olmuştur. Bir başka zorluk ise feminist düşüncenin getirdiği hiyerarşik olmayan yatay örgütlenmenin sağlanması ve sorumluluk paylaşımında denge gözetmek olmuştur. Farklı birçok kadın kuruluşu faaliyete geçerken ve çeşitlilik artarken bir

yandan da kadınlar arasındaki iletişim azalmış, ortak gündem yaratmak zorlaşmıştır (Kardam ve Ecevit, 2016:92-101; Işık, 2016:57).

2.2 FEMİNİST SOSYAL HİZMET VE KADIN HAREKETİ

Toplumsal hareketler, kadın hareketi, feminizm ve sosyal hizmet mesleğinin ilişkiselliğini anlayabilmek için öncelikle 'sosyal hizmet nedir?' sorusunun cevabını vermek gerekmektedir. Çoğu mesleğin aksine, sosyal hizmet için bu tanımı yapmak kolay değildir. Bunun en önemli sebebi, tek bir tanımlama içerisine sığışıp mesleğin çok yönlü ve değişken doğasını kaybetmemektir. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun (IFSW) 2014 yılında yaptığı tanım, genel kabul görmüş ve öne çıkan tanımlardan birisidir. Bu tanıma göre;

Sosyal hizmet, sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesini ve özgürleşmesini teşvik eden, pratiğe dayalı bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde yer alır. Yaşam zorluklarını ele almak ve refahı artırmak için insanları ve yapıları birleştirir. Bu tanım ulusal ve/veya bölgesel seviyelerde değişiklik gösterebilir (<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>, Erişim Tarihi:29.02.2022).

Küresel olarak kabul görmesinin haricinde, toplumsal hareketler bağlamında düşünüldüğünde öne çıkan noktaları sosyal adalet, insan hakları ve kolektif sorumluluktur. Sadece Türkiye'de değil küresel çapta sosyal hizmet, mesleki olarak gelişiminde toplumsal hareketlerden ve bu hareketlerin yarattığı düşünsel akımlardan etkilenmiştir (Atasü Topçuoğlu, 2016, s. 11). Kadın hareketinin geliştirdiği düşünsel akım ve elde ettiği kazanımlar da bunlardan birisidir. Bu kazanımlar, sosyal hizmetin mesleki odağı olan sosyal adalet ve insan haklarının sağlanması için gerekli uygulamalara da ışık tutmuştur. Bu tanımlamanın yanı sıra sosyal hizmet uygulamaları da farklı odak noktalarına sahip olabilmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin doğuşundan günümüze kadar geçen süre içerisinde birçok sosyal hizmet uygulamasında daha kişiselleştirilmiş bir odağa geçiş olmuştur. Sosyal hizmet uzmanlarından risk altındaki bireylere ve ailelere odaklanmaları istenmiştir ve bu odaklanma sorunların tanımlanmasında daha dar bir vurguya yol açmıştır (McNay, 1992). Ancak dezavantajlı grupların yaşadığı sorunların nedenleri çok daha karmaşık ve yapısaldir. Bireysel olarak şiddete maruz bırakılan bir kadının yaşadığı sorunları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği yapısal sorunlardan bağımsız düşünmek mümkün olamamaktadır. Bu noktada toplumsal sorunların doğasına ilişkin daha bütüncül bir anlayışı yeniden gözden geçirmek ve yapısal, toplumsal ve bireysel bakış açılarının sentezine dayalı bir sosyal hizmet uygulaması biçimi geliştirmek önemli olmaktadır (Mcnay, 1992; Carter, Everitt ve Hudson, 1992).

Feminizm, sosyal hizmeti birden fazla yönde etkilemiştir. Sosyal hizmet kuramlarının cinsiyet ayrımına dayalı yapılandırıldığını göstermiş ve feminist sosyal hizmet uygulamasının sadece kadınlarla, kadınların sorunlarına yönelik çalışma olarak algılanmasının önüne geçmiştir (Mcnay, 1992). Geleneksel sosyal hizmet uygulamalarında kadınlarla çalışma hizmet almak için başvuran kadına sosyal hizmet sağlama olarak görülebilmektedir. Bu bakış açısı çoğu zaman cinsiyet körü bir uygulamanın ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Feminist sosyal hizmet uygulaması ise hizmet almak için başvuran kadının sorunları altında yatan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de kavrayan bir noktadan hizmet sağlamayı önceliklendirmektedir. Feminist sosyal hizmet uygulamasında kadınların yaşadığı sorunları ataerkilliğin getirdiği eşitsizliklerden kavramak bireysel sorunların temelinde yatan yapısal eşitsizlikleri görme noktasında bütüncül bir bakış açısıdır.

Toplumsal hareketler bağlamında bakıldığında çoğu mesleğin aksine sosyal hizmet mesleği, tarihinin birçok noktasında, geniş sosyal ve entelektüel hareketlerin gelişimi üzerindeki karşılıklı etkisini kabul etmiştir (Simon, 1988). Sosyal hizmetin öncülerinden olan aynı zamanda sosyal reformcu ve kadın hakları savunucusu Jane Addams, 1960'larda ise Charles Grosser, Carol

Meyer, Helen Harris Perlman ve Alvin Schorr gibi sosyal hizmet uzmanları toplumsal hareketlerde ve kadın hareketinde sosyal hizmet için ilham ve yön bulmuşlardır (Simon, 1988; Ehrenreich, 1985; Katz, 1986; Leiby, 1978).

Jane Addams sosyal hizmetin öncülerinden biri olmasının yanı sıra, feminist örgütlenmeye katkıda bulunmuş, 1900'lerin başından itibaren sosyal refahı ve sosyal hizmeti değiştirmeye yardımcı olmuş ve sosyal reformlardaki rolü sosyal hizmet uzmanları için rol model sağlamıştır (Lundblad, 1995). Jane Addams'ın sosyal hizmet anlayışı çocuklarla, yaşlılarla, göçmenlerle, ırksal ve etnik gruplarla ve kadınlarla yapılan çalışmaların yanı sıra kadın hareketi, işçi hareketi, halk sağlığı ve refah alanındaki çalışmaları da içermiştir (Lundblad, 1995; Allen, 2008). Sosyal hizmet mesleğinin öncüsü olan sosyal hizmet uzmanlarının, mesleğin geliştiği yıllarda eş zamanlı olarak kadın hareketi içerisinde de aktivist ve hak savunucusu olarak yer aldığı görülmektedir. Kadın hareketinin içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanları, feminist bakış açısı ile sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirmiştir.

Sosyal hizmetin doğuşunun ve kadın hareketi ile feminizmin ilk dalgasının yirminci yüzyıl boyunca iç içe geçmiş olduğu görülmektedir. Kadın hareketinin ikinci dalgasında birçok sosyal hizmet uzmanının bireysel olarak hareketin içerisinde yer aldığı ve kadın örgütlerinin üyesi olduğu ancak bu sırada sosyal hizmet uzmanlarını temsil eden Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği'nin (NASW) harekete cevap verme ve katılma noktasında örgütlü noktada daha yavaş kaldığı ifade edilebilmektedir. Kadın hareketi ve feminizmde ikinci dalganın son yılları ve üçüncü dalganın başlangıcında ise sosyal hizmet uzmanları örgütsel anlamda Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği başta olmak üzere meslek yayınlarında, ajanslarında ve okullarında feminist bir ajandaya ve kadın hareketine yer vermiştir. 1974 yılında ise Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği içerisinde (NASW) resmi olarak "Kadın Görev Gücü" kurulmuştur (Simon, 1988; Ehrenreich, 1985; National Association of Social Workers, 2021).

Kadın hareketinin ve kadın gruplarının örgütlü bir biçimde hareket etmeye devam etmesi ve çok sayıda yayının çıkması sosyal hizmet mesleğinin ve uzmanlarının da giderek ilgisini çekmiştir. Kadın hareketi sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılarının uzun süredir yaşadığı sağlık hizmetlerine erişememe, çocuk bakımına erişememe, üreme haklarının yokluğu, kadının ekonomik yoksunluğu, kadına ve çocuğa yönelik şiddet gibi sorunlar hakkında toplumsal bir tartışma başlatmıştır. Feminist sosyal hizmet uzmanları da kadın hareketine dahil olmanın yanı sıra mesleki anlamda özellikle kendi içlerinde kurumsallaşmışlardır. Amerika örneğine bakılacak olursa; 1986 yılında yayınlanan "Affilia: Journal of Women and Social Work" dergisi, feminist sosyal hizmet uzmanlarının, kampanyalara doğrudan katılımı ve Ulusal Kadın Siyasi Grubu ile Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW) ve Ulusal Kadın Organizasyonu (NOW) siyasi eylem komitelerinin desteği aracılığıyla kadın hareketinin üyelerini siyasi makamlara seçme çabaları örgütlenmenin kurumsallaşmasına örnek olarak gösterilebilmektedir (National Association of Social Workers, 2021; Simon, 1988; Bentley ve arkadaşları, 1999). Affilia Dergisinin tam adında yer alan "Kadın ve Sosyal Hizmet Dergisi" ifadesinin seçilmesinde kurucularının kadın hareketinin, sosyal hizmet uzmanının dünya görüşüne ve sosyal hizmet müracaatçısının dünyasına getirdiklerinin paylaşılacağı bir alan olmasının etkisi belirtilmektedir (Saunders, 1986). 1970'lerden sonra, sosyal hizmet ve sosyal hizmet vaka çalışmaları dergileri yavaş yavaş kadın hareketinin sözcük dağarcığını, önceliklerini ve eylemlerini profesyonel söyleme dahil etmeye başlamıştır (Simon, 1988).

Kadın hareketinin ilk dalga yıllarında sosyal hizmet mesleğine yeni yaklaşım fikirleri sağladığı kısmen tek yönlü bir etkileşimin olduğu yıllardan sonra ikinci ve üçüncü dalga kadın hareketi ile birlikte, hareket içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanlarının varlığının artmasıyla çift yönlü bir etkileşim yaşanmıştır. Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet uygulamaları kadın hareketinin sağladığı bilgi ve düşünce birikiminden faydalanmıştır. Bir başka yönden ise kadın hareketinin içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanları, kadınların sosyal refahının ve insan haklarına erişimlerinin artması için gereken sosyal hizmet

uygulamalarını ve hizmetlerini dile getirmiştir. Amerika’da, Avrupa’da ve Türkiye’de siyasette ve kamu çalışmalarında yer alan sosyal hizmet uzmanları ve kadınlar, hükümet çalışmalarında sosyal hizmet ve feminizmi birleştiren söylemler yaratmışlardır (Barretti, 2001; Simon, 1988; Işık, 2016).

Sosyal hizmet mesleki uygulaması kapsamında bireyleri, grupları ve toplumun kendisini barındıran sosyal hizmetin, kendi içerisinde gündemini oluştururken toplumdaki politik ve ekonomik güçlerden ve bir toplumu oluşturan bireylerin beklentisinden uzak kalması mümkün değildir (Atauz, 1999, s. 89). Yani bir başka deyişle sosyal hizmetin gündemi, toplumsal gündemden bağımsız değildir. Kadın hareketinin kadına yönelik şiddeti önlemek, kadınların temel haklarını talep etmek, toplumsal her alanda cinsiyet eşitliği talep etmek gibi yarattığı gündem sosyal hizmetin müracaatçısı olan dezavantajlı grupların sorunları ve bu sorunların çözümü ile ilişkilidir. Sosyal hizmet mesleğinin temel amaçlarından birisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile de mücadele etmektir (Thompson, 2002; Cankurtaran Öntaş, Buz, Hatiboğlu ve Öztürk, 2011). Kadın hareketinin mücadele alanları, sosyal hizmetin mesleki olarak mücadele alanları ile paralellik ve ortak çalışma göstermektedir.

Atauz’a göre (1999), sosyal hizmetin bir soruna çözüm geliştirebilmesi için öncelikle o sorunun sosyal bir sorun olarak belirlenmesi daha sonra ise belirlenen toplumsal soruna uygun bir toplumsal tepki oluşması gerekmektedir. Sorunun çözümünde ise politika gücüne ihtiyaç vardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve bu eşitsizlik sonucunda ortaya çıkan sonuçların, ataerkil toplum yapısını ve eril tahakkümü göz ardı edip tek bir cinse indirgenmesi sosyal değişim yerine bireysel cezalandırmayı doğurma riskine sahiptir. Kadın hareketi bağlamında düşünmek gerekirse kadınlar, hareketin başından beri özel alanın politik olduğu vurgusu üzerinde durmuştur. Kadınların bireysel konumlarında yaşadıkları eşitsizlikler aslında toplumsal eşitsizliktir, yani sosyal bir sorundur. Talep edilen, hiyerarşik ve baskıya dayanan düzenin değişmesi sadece kadınları değil dezavantajlı bütün grupları ve diğer toplumsal hareketleri de etkilemektedir. Feminizmin amaçları göz önünde bulundurulduğunda bu

mücadele alanlarını sadece kadın sorunu gibi bir alana indirgemek fazlasıyla eksik kalacaktır (Topcuoğlu Atasü, 2016, s. 13). Kişisel olduğu düşünülen birçok sorunun politik bir sorun olduğunu fark etmek çözüm arayışında da bazı yollara kapı açacaktır. Eğer sorun kişisel değil politikse çözümün anahtarı da bireysellikte değil toplumsal değişimdedir. Bu bakış açısı ise sosyal hizmet uzmanını, danışman rolünden aktivist rolüne taşımaktadır. Kadın hareketi içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanlarının aktivist rollerini de kullandığı görülmektedir.

Toplumsal sorunların çözümünde aktif olarak rol alan sosyal hizmetin, başarılı bir uygulama yapabilmesinin yollarından biri de sorunu iyi tanımdır. Başarılı bir çözüm o alanda doğru toplumsal saptamalar yapmakla gerçekleşecektir (Atauz, 1999, s. 90). Doğru toplumsal saptamalar yapılabilmesi için ise o sorun alanının özneleri ile etkileşime ihtiyaç vardır. Bu etkileşim birçok farklı yolla gerçekleşebilmektedir. Kadın hareketinin içerisinde aktif olarak yer alan sosyal hizmet uzmanları, sorun alanının öznesi kadınlar ile birebir etkileşim kurmuştur ve bu etkileşim kadınların uzmanlar aracılığı ile sosyal hizmet ile kurduğu ilişki sebebiyle çift yönlü olmuştur. Mesleki araştırmalara toplumsal sorunların öznesi ve politik olarak çözüm aracı olabilecek kişileri dahil etmek, sorun alanını tanımlamakta en etkin yollardan bir tanesidir. Çözümde aktif rol almak için ise sosyal hizmet alanı içerisinde yer alan ilgili uygulamaları tanımak gerekmektedir.

2.2.1 Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması

Tanımına bakıldığında sosyal hizmet mesleğinin, sosyal adaleti sağlamak, maruz bırakılan eşitsizliklerle mücadele etmek, insanların özgürleşmesini ve güçlenmesini sağlayan bir uygulama geliştirmek gibi özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Ancak geleneksel sosyal hizmet uygulaması bu mesleki anlayışın aksine cinsiyet körü, kültürel olarak farklı grupların ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz ve baskıcı bir uygulama olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir (Dominelli, 2002:7).

Dominelli'ye (2002) göre baskıyı ortadan kaldırmak ve baskıcı güçlerin kontrol ettikleri bir dünyada kendilerini ifade etme haklarını savunmak dünyanın dört bir yanındaki insanların temel endişesi haline gelmiştir. Hak talepleri, farklı nüfuslar arasında daha eşitlikçi sosyal ilişkilerin yaratılmasıyla birleştiğinde, makbul yurttaşlığın ulus-devlet ve sivil toplum içindeki bilinen tanımlarına meydan okumuştur. Bu toplumsal güçlerin, sosyal hizmetin de içinde bulunduğu birey ve toplumla çalışan mesleklerin teorileri ve uygulamaları üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Kadın hareketi de dahil olmak üzere ötekileştirilmiş ve baskı altında kalmış toplumsal kesimlerin yarattığı toplumsal hareketler büyüdükçe geleneksel sosyal hizmet uygulamalarının müracaatçıların ihtiyaçlarına cevap verebilme olasılığı sorgulanmıştır.

Thompson'a göre (2001), sosyal hizmetin geleneksel ve aileci bir ideolojiyi benimsemesi cinsiyetçiliği ve eşitsizliği güçlendirmektedir. Hayırseverliği vurgulayan, sosyal hizmetin ilk uygulamaları nadiren feminist ilkeleri benimsemiştir. Sosyal hizmet uzmanları, yoksul kadınlarla yaptıkları çalışmalarda tipik olarak geleneksel toplumsal cinsiyet düzenlemelerini destekleyen uygulamalar gerçekleştirmiştir. Gordon (akt. Kemp ve Brandwein, 2010) bu dönemde vaka çalışmalarını "anneliğin profesyonelleşmiş biçimi" olarak tanımlamıştır. Örneğin Mary Richmond gibi kadınlarla çalışan vaka çalışanları genellikle kadınlarla çalışmalarında, kadınları bağımlı eşler olarak konumlandırmıştır. Yine de Chmabers'a göre (akt. Kemp ve Brandwein, 2010) Richmond ve meslektaşlarının, erkeklerin egemen olduğu hayırsever sosyal hizmet kuruluşlarında kadın sosyal hizmet uzmanları için giderek daha profesyonel bir rol yaratmaları ve savunmaları kamusal alanda kadın temsilini güçlendirmesi açısından feminist sosyal hizmet uygulaması için önemli gelişmelerdir. 20. Yüzyılın başında ise kadınların dezavantajını yalnızca siyasi eşitsizlikle ve bireysel sorunlarla değil, birden fazla sosyal faktörle ilişkilendiren, kadın hareketinin içinde de yer alan Jane Addams, Julia Lathrop, Florence Kelley ve Lillian Wald dahil olmak üzere sosyal feministler ve uzmanlar reformlara odaklanmışlardır (Simon, 1988; Kemp ve Brandwein, 2010). Özellikle yoksul

kentli kadınların ve ailelerinin koşullarını iyileştirmeyi amaçlamışlar ve bu geniş sosyal gündemi desteklemek için, farklılık ve toplumsal cinsiyet eşitliği argümanına odaklanmışlardır (Kemp ve Brandwein, 2010). Anlaşıldığı üzere sosyal hizmet mesleğinin ve uygulamalarının gelişmesinde, kadın hareketinin de içerisinde yer alan dönemin sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanan bakış açıları etkili olmuştur.

Goodkind ve arkadaşlarına göre (2021) feminizm hiçbir zaman yalnızca “kadınlar” için ya da onlar hakkında olmamıştır ve sabit bir kişisel kimlik ya da politik doktrinden daha fazlası olduğu ve eleştirel analizle beslenerek sosyal adaleti amaçlayan entelektüel bir hareket olarak kabul edilmelidir. Payne’e göre (2016:350) feminizm, kadınların ve erkeklerin sosyal önceliklerinin toplumdaki sosyal yapılar ve ilişkiler ile baskılandığını söylemektedir. Bu durum tüm kadınların ezilmesine yol açmakla birlikte özellikle sosyal ve ekonomik gücü az olan kadınları çok daha fazla etkilemektedir. Bu baskı toplumsal cinsiyet ayrımının yarattığı eşitsizliklerden kaynaklandığından (Payne, 2016:350), geleneksel sosyal hizmet uygulaması cinsiyet körü bir uygulama olarak eleştirilmektedir. İlk sosyal hizmet uygulamalarının müracaatçıları için ürettikleri çözümler, kadını aile ve kadınlık rolleri dışında tanımlayamadığı için geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil bakış açısıyla örtüşen uygulamalara dönüşmüştür (Buz, 2009:53). Feminist sosyal hizmet uygulaması, bu bakış açısına eleştirel bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Eleştirel ve özgürlükçü yaklaşımlar cinsiyet körü ve kültürel farklılıkları göz ardı eden bir anlayış yerine sosyal adalet anlayışına odaklanarak, refah sistemi içerisindeki eşitsiz yapılara meydan okuyabilmektedir (Buz, 2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması bu eşitsizliklere meydan okumayı temel edinen bir uygulamadır.

Sosyal adalet anlayışına ise dar açıdan baktığımızda, sosyal adalet, ekonomik kaynakların ve zenginliklerin yeniden dağıtımına ve sınıf eşitsizliklerine odaklanmaktadır. Geniş bir perspektiften bakıldığında ise sosyal adalet, cinsiyet, ırk, yaş, engellilik, din, dil, sosyal sınıf, milliyet gibi çok daha geniş bir toplumsal eşitsizlik yelpazesıyla ilgilenmektedir (Thompson, 2016).

Sosyal Hizmet Etik Kodları (NASW,2021), içerisinde ise sosyal adalet şöyle tanımlanmaktadır;

“Sosyal hizmet uzmanları, özellikle dezavantajlı ve baskı altındaki bireyler ve gruplarla toplumsal değişimin gerçekleşmesi için çalışır. Sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal değişim çabaları, öncelikle yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve diğer sosyal adaletsizlik biçimlerine odaklanır. Bu faaliyetler, baskıya, kültürel ve etnik çeşitliliğe karşı duyarlılığı ve bilgiyi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, ihtiyaç duyulan bilgi, hizmet ve kaynaklara erişimi, fırsat eşitliğini ve tüm insanlar için karar alma süreçlerine anlamlı katılımı sağlamaya çalışır.” Erişim Tarihi: 27.10.2022

<https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics->

Dominelli'ye göre (2002), eşitsiz bir dünyada sosyal adaleti ve insani gelişmeyi teşvik etmek, sosyal hizmet uygulamasının varlık sebebini sağlamaktadır. Dezavantajlı ve baskı altındaki bireyler ve gruplarla çalışırken, sosyal adaleti gerçekleştirmek için uygulama hedeflerinden biri de toplumsal değişime katkı sağlamaktır. Kadınlar maruz kaldıkları baskıları ve eşitsizlikleri dönüştürmek adına toplumsal değişimi hedefleyen bir toplumsal hareket başlatmışlardır. Bu toplumsal hareketin amaçlarından biri sosyal adalet katkı sağlamaktır. Görüldüğü üzere kadın hareketinin, toplumsal değişimi hedefleyen amaçları ile sosyal hizmet mesleğinin sosyal adaleti sağlama amacı aynı düzlemde bulunmaktadır. Bu noktada kadınlar ile birlikte uygulama yürüten sosyal hizmet uzmanlarının, kadınların oluşturduğu bir toplumsal hareket ile de uygulamalar yürütmesi mesleki ilkelerinden ve hedeflerinden biri olan sosyal adalet erişmek için de katkı sağlayacaktır.

1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında gelişmeye başlayan feminist sosyal hizmet uygulamasını, Dominelli (2002:7); 'kadınların dünya deneyimini analizinin başlangıç noktası olarak alan, kadının toplumdaki durumu ve kişisel durumu arasındaki ilişkilere odaklanan, kadınların spesifik ihtiyaçlarına yanıt veren, müracaatçı-uzman etkileşiminde eşitlikçi ilişkiler yaratan ve yapısal

eşitsizliklere işaret eden bir sosyal hizmet türü' olarak tanımlamaktadır. Payne'e göre (2016:348) ise sosyal hizmette feminist düşünce, kadınların kendine özgü ses ve kimliğine odaklanarak kadın merkezli bir uygulama geliştirmiştir. Feminist sosyal hizmet, birçok toplumda sosyal hizmet uygulamalarının çoğunlukla kadınlara yönelik olması ve sosyal hizmet uzmanlarının da çoğunluğunun kadın olması sebebiyle önemlidir. Kadınlar, sosyal yardımların, çocuk bakımı yardımlarının, aile planlaması hizmetlerinin, kürtaj hizmetlerinin, tecavüz ve cinsel şiddet hizmetlerinin, aile içi şiddet hizmetlerinin sığınma evi hizmetlerinin ve yaşlı bakım hizmetlerinin öncelikli müracaatçısı olmaktadır. (Zastrow, 2015:618, Payne, 2016:348). Bu hizmetleri sağlayan sosyal hizmet uygulamalarının, kadınların yaşadığı sorunların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olduğunu benimseyen bir bakış açısıyla temellenmiş olmaları toplumsal değişime de katkı verecektir.

Feminist sosyal hizmette, uzmanlar kadınlarla çalışırken toplumsal cinsiyet eşitliğini referans almaktadır. Kadınların özel ihtiyaçlarını bütünsel bir biçimde karşılamak ve hayatlarının karmaşıklığına etki eden baskı biçimlerini de ele almak uygulamanın ayrılmaz bir parçasıdır. Feminist sosyal hizmet uygulaması sadece kadın müracaatçıların ihtiyaçlarına yönelik değil, kadın sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaçlarına da hassas ve kadın merkezli bir yaklaşımdır. Sadece kadınlara değil, kadınların ilişkide bulunduğu ve sosyal roller ile sosyal baskıların etkide bulunduğu çocuk, erkek ve diğer kadınlara da yardım eder (Dominelli, 2002:5-8). Bu bakış açısı feminist sosyal hizmete gelen, erkekleri dışlama riski ve kadınların sorunlarını azınlık konumuna düşürme tehlikesi eleştirilerine de cevap vermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve toplumsal rollerin yarattığı baskılar sadece kadınları değil erkekleri de aynı derecede etkilemektedir. Bu eşitsizliklerin çözümünde toplumsal değişimi hedeflemek, kadınlara olduğu kadar erkeklere de yardım edecektir. Aynı zamanda sosyal hizmetin, sosyal adaleti sağlama ve herkes için eşitlik yaratma nosyonuna da katkı sağlayacaktır.

Sosyal adalet kaygısı, bireylerde değişimi başlatma taahhüdü ve insanları gelecekle hakkında kararların alındığı süreçlere dahil etme taahhüdü ile sosyal hizmet, feminizm ile ortak özelliklere sahiptir. Bu açıdan feminist sosyal hizmet mesleki tanım içerisinde yer alan sosyal refahı artırmak için hizmet sağlama noktasında uyumlu bir yöntem sunmaktadır. Ancak bununla birlikte feminist sosyal hizmet uygulamasının ilkeleri geleneksel sosyal hizmet bakış açısının ve uygulamasının ötesine geçmektedir (Dominelli, 2002; Payne, 2016).

Dominelli (2002:162) feminist sosyal hizmet uygulamasının bu ilkeleri şunlardır:

1. Kadınların çeşitliliğini tanımak;
2. Kadınların güçlü yönlerine değer vermek;
3. Farklılıkların, farklı kadın grupları arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin temeli haline gelmesini önlemek için ayrıcalık tanımının ortadan kaldırılması;
4. Kadınları hayatlarının her alanında kendi adlarına karar verebilen aktif özneler olarak görmek;
5. Bireysel olarak kadınların sosyal yaşamda yer almaları ve kadınlarla ilgili bireysel ve kamusal varlıklar arasındaki karşılıklı bağlantıları kabul etmek;
6. Kadınlara kendi ihtiyaçlarını ve sorunlarına çözümlerini dile getirmeleri için alan sağlamak;
7. "Kişisel olan politiktir" ilkesinin makro, mezo ve mikro uygulama düzeylerinde geçerli olduğunu kabul ederek;
8. Kişisel sorunların kamusal meseleler olarak yeniden tanımlanması;
9. Kadınların ihtiyaçlarının, hayatın her alanıyla etkileşim içinde olduğunu görülmesi ve bu bağlamda ele alınmasının sağlanması;
10. İnsan ilişkilerinin birbirine bağlı doğasını kabul etmek ve bu sayede, bir bireye veya gruba ne olduğunu farkına varmak;
11. Kadınların bireysel sorunlarının toplumsal nedenleri olduğunu kabul etmek ve her müdahalede her iki düzeyin de ele alınması;
12. Bireysel sorunlara kolektif çözümler aramak.

Feminist sosyal hizmet uygulaması ve feminist bakış açısına sahip sosyal hizmet uygulamaları, kadınlar başta olmak üzere bütün müracaatçı grupları ile çalışırken; kadınların birer özne olarak varlığını ve farklılıklarını kabul eden,

kişisel olanın politikliği nosyonuyla kadınların yaşadığı sorunları bireyselleştirmek yerine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı ataerkil düzen ile bağını kuran, her bir kadının deneyiminin biricikliğini kabul eden ve kadınlara kendi ihtiyaçları ve çözümleri için alan açan bir bakış açısı sağlamaktadır. Feminist sosyal hizmet uygulamasının ilkeleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması amacını da gözeterek gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları için çerçeve oluşturmaktadır.

Feminist uygulamanın ilkelerinin, kadın hareketinin dile getirdiği hak talepleri ile de paralel bir bakış açısında sahip olduğu görülmektedir. Kadın hareketi ve kadınlar birinci dalga kadın hareketinde eşit yurttaşlık hakkı talep etmiş ve kamusal alanda eşitlik istediklerini dile getirmiştir. İkinci dalga kadın hareketi ise kadınların kendi bedenleri ve yaşamları üzerinde söz hakkı talep ettiği, kamusal alandaki varlıklarını güçlendirmek için mücadele yürüttüğü, kendi ihtiyaçları için çözümler dile getirerek uluslararası kazanımlar elde ettikleri yıllara sahip olmuştur. Üçüncü dalga ve devam eden mücadele süreci ise hak talepleri devam ederken farklı kadınlıklar ve kadınların çeşitliliğine odaklanan, feminizmin kapsam alanını geliştirmek isteyen ve mücadele alanlarında farklılıkları ile birlikte olmak isteyen kadınları içermiştir. Feminist sosyal hizmetin ilkeleri içerisinde aldığı "kişisel olan politiktir" söylemi, kadın hareketinin kadınların sorunlarını toplumsal alana taşımak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı çözümler aramak için kullandığı en güçlü söylemlerinden birisi olmuştur. Kadın hareketinin talepleri ile feminist sosyal hizmet uygulamasının, bir sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirirken sağladığı bakış açısı birbiriyle oldukça ilişkili gözükmemektedir. Kadınlarla çalışan sosyal hizmet uzmanları, feminist sosyal hizmet uygulamasının ilkelerini merkeze alarak uygulama gerçekleştirdiğinde kadın hareketinin kadınlar için taleplerini de kapsayabilmektedir.

Feminist bakış açısı ve feminist sosyal hizmet uygulaması ile çalışan uzmanlar, kadınlar başta olmak üzere tüm müracaatçı gruplarının sorunlarının kültürel ve toplumsal bir perspektife de dayandığını göz ardı etmemelidir. Bu bakış açısı ile

sosyal hizmet uygulamaları sadece bireysel ve klinik uygulamalar değil aynı zamanda sosyal politikayı şekillendirmek için politik eylemler ve hak savunuculuğu geliştiren uygulamalardır (Sheafor ve Horejsi, 2002). Feminist sosyal hizmet uygulaması ile çalışan bir sosyal hizmet uzmanı aynı zamanda toplumsal değişim için çalışan bir aktivist olabilmektedir.

Feminist teorinin sağladığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ırk analizleri toplumsal ilişkilere bakış açısını dönüştürmek için teorik bir çerçeve sağlayabilmektedir. Bireysel düzeyde sorunlar aynı zamanda toplumsal düzeyde de sorunlardır ve bu sorunların çözümü yine aynı şekilde kamusal alandan da geçmektedir. Feminizm ve kadın hareketinin sağladığı bakış açısı sosyal hizmet kuram ve uygulamalarında da toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf ayrımlarıyla yapılanan eşitsizliği ve eşitsiz güç ilişkileri içinde ortaya çıkan toplumsal sorunları anlamaya yardımcı olmuştur (Mcnay, 1992).

2.2.2 Güçlendirme Yaklaşımı Temelli Sosyal Hizmet Uygulaması

Güçler perspektif; bireyler, gruplar ve toplulukların sorunlarına ya da kusurlarına odaklanmak yerine mevcut güçlerine, becerilerine, kaynaklarına ve başarılarına odaklanan bir uygulama yöntemidir. Güçlendirme yaklaşımı temelli sosyal hizmet uygulamasının çeşitli yönleri, birey-odaklı yaklaşım, baskı karşıtı yaklaşım, feminist yaklaşım ve ayrımcılık karşıtı yaklaşım gibi uygulamalarda mevcuttur (Teater, 2015; Payne 2016). Güçlendirme yaklaşımı, sosyal hizmetin mesleki amaçlarından olan sosyal adalete katkı sağlayan bir uygulama biçimidir (Payne, 2016). Güçlendirme yaklaşımı temelli sosyal hizmet uygulaması, baskıya ve eşitsizliğe maruz kalan bireylerin, grupların ve toplulukların güçlü yanlarına ve kaynaklarına odaklanarak gelişim fırsatlarını önceleyen bir uygulamadır. Güçlendirme yaklaşımının temel aldığı ilkelere bazılarını; tüm bireylerin gelişim ve değişim için kapasiteye sahip olduğu ve bulunan çevrede bu gelişime katkı sağlayacak çok sayıda kaynak olduğudur.

Güçlendirme yaklaşımı temelli uygulamada, kişilerin hedeflerine ulaşmalarında var olan sosyal engeller hakkında düşünceleri ve sosyal adaletsizlikle başa çıkabilmek için gerekli kaynaklar hakkında motive olmaları hedeflenmektedir. (Payne, 2016). Teater'a göre (2015) "sosyal hizmet uzmanları, güçler ve kaynakları, bireysel, kişilerarası ve sosyo-politik düzeylerde inceledikleri çok boyutlu bir güçler değerlendirmesi" yapmalıdır. Bireylerin, grupların ve toplulukların sosyo-politik düzeylerde kaynaklara erişimleri engellenmiş olabilmektedir. Kaynaklara engeller genellikle yapısal baskı, ayrımcılık, damgalama ve sosyal adaletsizlik sonucu yaşanmaktadır (Payne, 2016; Teater, 2015). Bu noktada kadın hareketinin kişisel olan politiktir söylemi ile dile getirdiği, kadınların sorunlarının sadece bireysel düzlemde değil toplumda mevcut olan yapısal eşitsizliklerden kaynaklandığı söylemi güçlendirme yaklaşımı tarafından da kapsanabilmektedir.

Güçlendirme yaklaşımı temelli uygulamada, her birey ya da topluluğun mevcut durumda güçlere ve kaynaklara sahip olduğu ancak maruz bırakılan ötekileştirme, ayrımcılık ve yapısal baskı nedeni ile bu kaynaklara eşit düzeyde ulaşamadığı göz önünde bulundurulmaktadır (Teater, 2015). Bu sebeple dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan ve yapısal baskılara maruz bırakıldığı bilinen bireyler ve topluluklar ile çalışırken güçlendirme yaklaşımı kullanılabilir. Kadınlar ve oluşturdukları topluluklarla çalışırken, feminist temelli ve baskı karşıtı uygulamanın yanı sıra, güçlendirme temelli uygulama gerçekleştirmek, eşitsizliğe maruz kalmış kadınların ve kız çocuklarının güçlü yanlarına ve var olan kaynaklarına odaklanarak bu yapısal eşitsizliklere karşı müdahaleler geliştirmektedir.

Müracaatçılar kurban olarak değil, güçleriyle değerlendirilirler. Müracaatçıların durumlarını kavrama, kendisiyle diğer ilişkileri arasındaki bağlantıyı kavrama, güç ilişkilerinin günlük yaşam üzerindeki etkisi üzerine çalışılır ve insanların hayatlarının kontrolünü ele alması için bilgi ve becerilere odaklanılır. Birey ve toplum düzeyinde sosyal değişim bu yaklaşımın temelidir (Dominelli, 2002;

Buz, 2009). Müracaatçıların güçleri ile değerlendirilmeleri, kişilerarası ilişkilerin günlük yaşam pratikleri üzerindeki etkilerine odaklanması ve kadınların kendi hayatları üzerinde kontrol ve söz sahibi olması aynı zamanda feminist sosyal hizmet uygulamasının ilkelerindedir. Güçlendirme yaklaşımı ile birlikte uygulama gerçekleştirirken feminist bakış açısının da sağladığı çerçeve uygulanılabildir. Güçlenme yaklaşımında kullanılan kavramların ve teorik çerçevenin fikir öncülüğünü yapan Jane Addams aynı zamanda feminist örgütlenmeye, sosyal adalete, toplumsal bilince katkıda bulunarak kadın hareketine de dahil olmuştur (Cankurtaran, Akoğlu ve Sakarya, 2020; Simon, 1988). Güçlendirme yaklaşımı, feminist sosyal hizmet gibi sosyal hizmet yaklaşımlarının teorik çerçevelerine katkı sağlayan uzmanların aynı dönemlerde kadın hareketinin bilgi birikimine de katkı sağladığı ve mesleki düzlemde karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu görülebilmektedir.

Güçlendirme yaklaşımı ve savunuculuğun, bireysel ve grup öğrenimi yoluyla sosyal ilerlemeyi sağladığı ve daha geniş sosyal hareketlere katılımı teşvik ettiği uygulayıcılar tarafından belirtilmektedir (Payne, 2016). Bu açıdan bakıldığında kadınlar ve kadın hareketi ile gerçekleştirilebilecek sosyal hizmet uygulamaları içerisinde güçler yaklaşımı önemli bir perspektif sağlamaktadır. Güçlendirme yaklaşımı içerisinde yer alan müdahaleler, benzer deneyimlere sahip topluluk üyeleri arasında olumsuz öz algıları azaltmak için güçlü destek ağları oluşturmayı içermektedir (Teater, 2015).

Güçlenme yaklaşımı, baskıyı ve gücü analiz ederek kavramayı ve baskı sürecinin yarattığı eşitsizlikleri de odağa alarak güçlenme sürecini içermektedir (Cankurtaran, Akoğlu ve Sakarya, 2020). Feminist sosyal hizmet uygulamasının ana teması da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ve ataerkilliğe meydan okuyarak bireyleri, grupları ve toplumu güçlendirmektir (Buz, 2009). Kadın hareketi ve kadınlar, maruz kaldıkları yapısal ayrımcılık ve baskılarla mücadele etmek için benzer deneyimlere sahip kadınlarla bir araya gelerek örgütlü bir hareket oluşturmuşlardır. Bu noktada güçlendirme yaklaşımı ve feminist sosyal hizmet, kadınlarla bireysel ve/veya örgütsel olarak çalışırken, kadınların

oluşturduğu mevcut kadın hareketini de destek ve kaynak olarak kullanabilme olanağı sağlamaktadır.

2.2.3 Feminist Kuram Bağlamında Makro Sosyal Hizmet: Bir Başka Değişle Toplumla Çalışma

Sosyal hizmet mesleği birey, aile, grup ve toplumla çalışmayı içeren farklı uygulama düzeylerine sahip bir meslek ve akademik disiplindir. Makro uygulama olarak adlandırılan toplumla çalışma ya da toplum uygulaması kavramı topluluklar, kuruluşlar ve sosyal politika kurumları ile birlikte çalışmayı kapsar.

Makro uygulamanın yaygın olarak kabul edilen tanımları iki ortak ögeyi içermektedir. Makro uygulama, örgütlere, topluluklara ve insan gruplarına müdahaleyi içermektedir ve hedefi bu sistemlerde planlı bir değişiklik getirmektir (Reisch, 2016). Feminist sosyal hizmet uygulamasının ilkelerinden birisi olan kişisel olan politiktir bakış açısını her uygulama düzeyine dahil ederek kadınlarla çalışma ve kadınların sorunları için politik düzlemde değişiklikler meydana getirme makro sosyal hizmet uygulamasının çalışma hedefleri ile paraleldir. Feminist kuram bağlamında müracaatçı grupları ile çalışırken sadece mikro düzeyde sosyal hizmet uygulaması yeterli olmamaktadır. Makro düzeyde uygulamalar da gerçekleştirilerek toplumsal ve politik düzeyde de sorunların çözümlerine katkı sağlamak gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsal bir hareket olan kadın hareketinin, toplumsal değişim hedefi ile makro sosyal hizmet uygulamasının ortak bir amaçla paralelize olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Makro uygulama, sistemik eşitsizliklere ve bireysel uyum ve dayanıklılığın ötesine geçen çeşitli baskı biçimlerine, yapısal çözümler geliştirerek sosyal hizmetin, sosyal adalete ve sosyal değişime olan bağlılığını açıkça somutlaştırmaktadır (Reisch, 2016).

Bölgesel gelişme modeli, sosyal planlama modeli, sosyal eylem modeli ve ilerici değişim için sosyal eylem modeli gibi farklı makro sosyal hizmet uygulama modelleri bulunmaktadır. Sosyal eylem modeli tarihinin büyük bölümünde

kadınların, etnik grupların ve göçmenlerin ihtiyaçlarına odaklanılmıştır (Keçeci, 2017, s.191). Toplumsal hareketler kadın hareketi, siyahi hareketi, gay hareketi gibi dezavantajlı grupların hak arayışı ile karakterize olurken bu durum şaşırtıcı değildir. Sosyal eylem modeli örgütlerin, kurumların ve toplulukların temel politikalarının değiştirilmesinin ve yeniden düzenlenmesinin yollarını arar. Amaç kaynakların adaletli bir şekilde yeniden dağıtılmasıdır (Keçeci, 2017, s.191).

Kâr amacı gütmeyen sektörün değişen rolü; ekonomik küreselleşmenin geniş kapsamlı etkisi, sosyal yaşamın özelleştirilmesi; sivil ve politik katılımındaki genel düşüş, siyasal otoritenin ve gücün yerel yönetimlere ve kâr amaçlı sektöre devri; sosyal çalışmanın sanayileşmesi, sosyal medyanın ve haftanın 7 günü 24 saat süren haber döngüsünün halkın sosyal sorunları algılaması üzerindeki etkisi; demografik ve kültürel çeşitliliğin artmasıyla ortaya çıkan çatışmalar, küreselleşme ve yeni toplumsal hareketlerin doğuşuyla beraber (Reisch, 2016), makro uygulama modelleri yetersiz kalmıştır ve yeni modeller oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaçla beraber ortaya çıkan ilerici sosyal eylem modeli, 'sosyal, ekonomik ve siyasi değişimi olumlu etkilemek için gruplar tarafından gerçekleştirilen eylemlerdir' ve sosyal değişim; sosyal eylem, çoğulculuk ve katılım, liderliğin geliştirilmesi, iş birliği, toplumsal hareketlere katılımı kapsar (Keçeci, 2017, s.192).

Makro sosyal hizmet uygulaması toplumsal hareketlerle de doğrudan ilişkilidir. Ancak bu ilişki karışık ve çok çeşitlidir. Herhangi bir toplumsal hareketin temel dayanağı, değişimin kolektif eylem yoluyla gerçekleştirilebileceği inancıdır. Sosyal hizmet faaliyetleri bu tür değişikliklerin mümkün olduğu varsayımına dayanarak değişime yönelik olduğu sürece, sosyal hizmetle paralellik kurabilmektedir (Thompson 2002). Mesleki alan içerisinde çalışılan müracaatçı gruplarının sorunları ve uygulama düzeyi içerisinde gerçekleştirilen eylemlerin etkileri, toplumsal koşullarla, var olan ve olmayan politikalarla ve siyasi ortamla doğrudan ilişkilidir. Ancak tarihsel süreç içerisinde makro sosyal hizmet uygulamalarının, kadın hareketi, çevre hareketi, eşcinsel hakları, göçmen ve sığınmacılar gibi yeni toplumsal hareketlere yönelik yeterince katkı verecek

uygulama modelleri geliştiremediği görülmektedir. Kadın hareketi gibi toplumda eşitsiz ve dezavantajlı konumda bulunan kişilerin temel haklarını ve eşitliğini savunan toplumsal hareketlerin, makro sosyal hizmet uygulamaları ile desteklenmesi ve bu hareketlere sosyal hizmet uzmanlarının dahil olabilmesi için yeni uygulama ve örgütlenme modellerine ihtiyaç duyulmaktadır.

20. yüzyılın başlarında Jane Addams ve Ellen Gates Starr tarafından kurulan "Yerleşim Evi" (Hull House), kadınların çalışarak kadınlar için evliliğe ve aileye alternatif bir yer oluşturmasında katkıda bulunmuştur. Kadınlara toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanarak, sadece kadınların çalıştığı bir alanda bireysel ve toplumsal olarak güçlenme şansı doğmuştur (Kemp ve Brandwein, 2010; Gross, 2009). 21. Yüzyıla yaklaşırken sosyal hizmet uzmanı kadınların, kadın hareketi ile etkileşimleri ve etkilenmeleri artmaya devam etmiştir. 1980'de Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW), kadınlarla sosyal hizmet uygulaması üzerine ilk konferans olan "Cinsiyetçi Bir Toplumda Sosyal Hizmet Uygulaması" konulu bir konferans gerçekleştirmiştir. Çoğunluğu kadın olan yüzlerce akademisyen ve uygulamacı, çeşitli feminist uygulamalardan farklı konuları ele alan makalelerini yayınlamıştır. Konferansta feminist teorik kavramlara açıkça değinilmiş, aynı zamanda makaleler, feminist sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca ikinci dalga feminizme değil sosyal hizmet mesleğine yöneltilen "beyazlık" eleştirilerine yanıt vermeye başladığını göstermiştir (Kemp ve Brandwein, 2010; Simon 1988). Bu çalışmalar, kadın hareketinin, feminist sosyal hizmet uygulamasının ve makro çalışmanın ortak bir zeminde birleşmesine birer örnek niteliğindedir. Sosyal hizmet uzmanı kadınlar, feminist örgütlenmesinin içerisinde yer alırken, o örgütlenmenin sağladığı güçlenme ile çeşitli uygulamaları hayata geçirmiştir. Bu uygulamaların kadınlara sağladığı güçlenme alanı ise kadın hareketine destek olmuştur.

Kadın hareketinin hak taleplerinin dile getirmek ve elde etmek için yürüttüğü, mor iğne kampanyası, feminist gece yürüyüşü, dayağa hayır kampanyası, yasal değişiklikler için mecliste yürütülen lobicilik faaliyetleri gibi faaliyetler kadınların toplumla kolektif bir biçimde çalışarak sosyal değişimi sağlamalarına birer örnek

olmuştur (Bora, 2016; Işık, 2016; Tekeli, 2015). Bu kampanyaların, lobicilik faaliyetlerinin, toplumsal eylemlerin içerisinde aktivist kimliklerinin yanı sıra sosyal hizmet uzmanı kimlikleri ile de yer alan sosyal hizmet uzmanları, kadın hareketinin bir parçası olmanın yanı sıra kadınların toplumla çalışmasının da bir parçası olmuştur. Bu çalışmaların, kadınların sorunlarını politik ve toplumsal düzeye taşıyarak bir çözüm arama, bireysel sorunların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ve kişilerarası ilişkilerden etkilendiğini ve çözümün de aynı yolla olabileceğini dile getirmesi feminist sosyal hizmet uygulaması ilkelerinin çizdiği çerçeve ile oldukça uyumludur. Feminist sosyal hizmet uygulaması ile kadın müracaatçı gruplarıyla çalışan uzmanların makro düzeyde gerçekleştireceği çalışmalar kadın hareketinin söylem ve amaçlarına da katkı sağlayabilmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölüm araştırmacının motivasyonuna, araştırmanın yöntemine, öznelerine, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine, verilerin analizine, sınırlılıklara ve etik konulara ilişkin bilgileri içermektedir.

3.1 ARAŞTIRMACININ MOTİVASYONU

Feminist araştırma yöntemi ve feminist bakış açısı ile gerçekleştirilen araştırmalarda, araştırmacının sadece araştırma öznelerinin deneyimlerine ve bilgilerine odaklandığı bir araştırmadan ziyade kendi deneyimlerini ve ortak etkileşimleri de araştırmaya dahil ettiği bir araştırma kurgusunun tercih edildiği bilinmektedir. Araştırma süreci boyunca, araştırmacı ile araştırmaya katılan özneler arasında yaşanan paylaşım ve etkileşim iki taraf için de dönüştürücüdür (Kümbetoğlu, 2008). Araştırma kurgusunda feminist bir bakış açısı ile çalışmak istemem henüz araştırmaya başlamadan, araştırmamın öznesi kadın örgütleri ve kadınlar ile birlikte çoktan geçirmeye başladığım dönüşüme dayanıyordu.

Araştırma süreci boyunca, araştırmamın özneleri kadınların deneyimleri ile birlikte yaşadığım dönüşüm aynı zamanda bu araştırmanın ortaya çıkmasındaki en büyük motivasyonlardan biriydi. Kadın örgütleri ve feminist kadınlar ile tanışmam, sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Reyhan Atasü Topçuoğlu'nun desteği ile lisans öğrenim yıllarımda henüz bir öğrenciyken oldu. Daha öncesinde feminist literatüre dair okumalarım olsa bile bu okumalar aktivist ve hak savunucusu kadınların kendileri ile tanışana kadar anlamlandırabildiğim bir zemine oturmamıştı. Sosyal hizmet öğrencisi ve daha sonrasında sosyal hizmet uzmanı kimliğim ile yer alacağım kadın örgütlerine ve yürüttükleri hak savunuculuğu çalışmalarına dahil oluşum Uçan Süpürge Vakfı'nda staj yapmam ile başladı. Staj sürecim sonrasında da Uçan Süpürge Vakfı çalışmalarında bir buçuk yıl kadar tam zamanlı yer aldım. Uçan Süpürge Vakfı'nda yer aldığım ve

hala gönüllü olarak yer almaya devam ettiğim süreçte sadece bir süpürgeli değildim. Kolektif bir çalışmanın parçasıydım. Bu sayede birçok kadın örgütü ve aktivist ile tanıştım. Birden fazla kadın örgütünün ve daha temelde bir hareketin parçası olma şansım oldu.

Birden fazla kimlik edinişim ve bu kimliklerimin birbiri ile ne kadar kesişimsel olduğunu fark etmem zamana yayıldı. Sosyal hizmet uzmanı kimliğim, aktivist kimliğim, hak savunucusu kimliğim, feminist kimliğim ve dahi kadın kimliğim birbirinden ayrı düşünülebilecek kimlikler değildi. Dahası kadın örgütleri ve sivil toplum çalışmaları içerisinde gerçekleştirdiğim her çalışmanın içerisinde sosyal hizmet eğitimim süresince öğrendiğim her şey ve sosyal hizmet uzmanı oluşumun getirdiği rol ve sorumluluklar yer alıyordu. Sosyal hizmet uzmanları, mesleki kimliklerinin yanı sıra kadın örgütlerinde yer alıyor, aktivistlik yapıyor ve sosyal hizmet uzmanı oldukları kadar feminist kadınlar olarak da hak savunuculuğunda yer alıyorlardı. Aynı şekilde kadın örgütlerinin de sosyal hizmet mesleğinin kapsadığı alanlar ve dert edindiği sorunlarla bir derdi vardı. Hem meslek olarak sosyal hizmet hem de kadın örgütleri dezavantajlı gruplar için hak savunuculuğu yapmaya devam ediyordu. Kadın örgütlerinin yıllar boyunca kadınlar ve çocuklar için talep ettikleri hakları sosyal hizmet mesleği de talep etmiş olabilir miydi? Talep etmenin yanı sıra sosyal hizmet mesleği ve sosyal hizmet uzmanları kadın örgütlerinin ve kadınların bu taleplerini gerçekleştirme noktasında rol alıyor olabilir miydi? Tüm bu farkındalık ve sorular yüksek lisans tezimde kadın örgütlerinin taleplerinin feminist sosyal hizmet bağlamında incelenmesini çalışmak istememe ve görüştüğüm kadınlar ve örgütler ile birlikte araştırmanın bir parçası olarak beni de dönüştürmesine olanak sağladı.

3.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada feminist teorinin sağladığı bakış açısıyla 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kuruluşundan itibaren, kadın örgütlerinin sosyal hizmet alanından taleplerini ve bu taleplere yönelik deneyimlerini kadınların

bakış açılarının zenginliği içerisinde tespit etmek için nitel araştırma dizaynı kullanılmıştır. Nitel çalışmalar sadece literatüre katkıda bulunmakla kalmayıp, yeterince temsil edilmeyen grupların sesi olduğu ve bireylerin, süreçlerin, olguların hakkında, deneyimlerin, davranışların, faaliyetlerin tanımlandığı, niyetlerin, isteklerin, değerlerin, fikirlerin, içinde yer aldığı, duyguların, hislerin, yansıtıldığı, bilgilerin, inançların, kanaatlerin ayrıntılı bir biçimde aktarılabilirdiği araştırma türüdür (Kümbetoğlu, 2008; Creswell, 2013).

Kümbetoğlu'na (2008) göre "eleştirel okulun gerçekliği anlam çabasında, görüngünün altında yatan özü anlama, gerçekliğin eşitsiz, çatışmacı, karmaşık özünü kavrama hedefi, feminist yöntemde kadınların her günlük pratiklerinin sosyal, ekonomik, politik yapılarla nasıl belirlendiği, bu alanlardaki eşitsizlikler, ayrımcılık ve çelişkilerin ortaya konması ile mümkün olabileceği hedefine dönüşmektedir". Feminist teorinin sağladığı bakış açısı kadınları birincil veri kaynaklarına ve bilen özneye dönüştürmektedir. Bu araştırmanın öznelere ve birincil veri kaynakları, kadınlar ve kadınların oluşturduğu örgütlü hareketin sağladığı birikimdir. Bu bağlamda bu araştırma için en uygun araştırma yönteminin feminist metodoloji ile yapılandırılmış nitel araştırma yöntemi olduğu düşünüldüğü için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Bu araştırmada, nitel araştırma desenine ait olan fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım bir grup insanın bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerini ortaya koymaktadır. Fenomenolojik yaklaşımda bir fenomeni deneyimleyen bütün katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanılmasına odaklanılmaktadır. Veri toplama süreci ise genellikle, fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içermektedir. (Creswell, 2013).

Bu araştırmada feminist teori ışığında nitel araştırma yöntemi kullanılarak, 1990 ve 2000 yılları arasında kurulmuş olan kadın örgütlerinde yer alan kadınlarla, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.3 ARAŞTIRMANIN ÖZNELERİ

Fenomenolojik araştırmada, bütün katılımcıların çalışılan fenomene yönelik deneyimlerin olması şarttır. Amaçlı örneklem, araştırmacının araştırma öznelerini araştırmanın konusu ve amacına uygun olarak çalışma için seçmesi anlamına gelmektedir (Creswell, 2013). Bu bağlamda bu araştırmanın özneleri belirlenirken amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma evrenini, Türkiye’de 1990-2000 yılları arasında kurulmuş ve hala faal olan kadın örgütlerinde yer alan kadınlar oluşturmuştur. Araştırmanın özneleri bazı içerme ve dışlama kriterleri kullanılarak seçilmiştir. Araştırma öznelerinin belirlenme sürecinde, Ankara ve İstanbul illerinde 1990-2000 yılları arasında kurulmuş ve hala faal olan kadın örgütlerinde yer alan kadınlar ile görüşülmesi planlanmıştır. Ankara ve İstanbul illerinin seçilme nedeni araştırmacının Ankara ilinde ikamet etmesi ve Ankara ile İstanbul illerinde kadın sivil toplum kuruluşlarının sayıca çoğunlukta olmalarıdır. Araştırmaya dâhil etme ölçütü kadınların, 1990’lı yıllar içerisinde en az bir yıl buldukları kadın örgütünün karar alma mekanizmalarında aktif olarak yer alması olarak belirlenmiştir. Ancak katılımcı bulma noktasında yaşanan zorluklar nedeni ile 1990’lı yıllar, 1990 ve 2000’li yıllar olarak güncellenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak istemeyen kişiler dâhil edilmemiştir.

Creswell’e (2013) göre nitel araştırmada örneklem büyüklüğü, fenomenolojik yaklaşım için bir kişiden 325 kişiye kadar değişebilmektedir. Nitel araştırmada amaç bilgilerin genellenebilmesinden ziyade özelleşmiş açıklamaların yapılabilmesidir. Bu araştırma kapsamında yedi farklı kadın örgütünden sekiz katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan kadın örgütleri haricinde Ankara’da bulunan Kadın Dernekleri Federasyonu’na, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’ne İstanbul’da bulunan Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı’na, Filmmor Kadın Kooperatifi’ne, Kadın Adayları Destekleme Derneği’ne araştırmaya katılma talepleri iletilmiştir. Ancak

araştırma süreci içerisinde yaşanan İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması¹ başta olmak üzere, nafaka düzenlemelerini içeren yasaların kaldırılmak istenmesi², kadın örgütlerine açılan kapatma davaları³, kadın cinayetleri ve çocuğa yönelik ihmal ve istismarlara yönelik kadın örgütlerinin müdahil olduğu davaların getirdiği gündem yoğunluğu sebebi ile bahsedilen kadın örgütleri ile görüşülemediği. Araştırmaya davet edilmesi kararlaştırılan iki kişi ile 06.02.2023 tarihinde yaşanan ve 11 ili etkileyen Pazarcık Depremi sebebi ile görüşülemediği.

Bu doğrultuda araştırma öznelerinin yer aldığı kadın örgütlerine dair özet bilgiler ve araştırma öznelerine dair demografik bilgiler tablolandırılmıştır.

Kadın Örgütünün Adı	Kurulduğu Yıl	Kurulduğu İl	Çalışma Alanı
Uçan Süpürge Vakfı	1996	Ankara	Şiddet, yasal haklar, temsil eşitsizliği, görünürlük, toplumsal cinsiyet eşitliği, erken yaşta ve zorla evlilikler alanlarında çalışmaktadırlar.
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	1990	İstanbul	Kadına yönelik şiddetle mücadele ve yasal haklar alanında çalışmaktadırlar.
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği	1993	İstanbul	Kadının insan haklarının eksiksiz uygulanmasını ve kadınların hayatın her alanına özgür bireyler ve eşit yurttaşlar olarak katılımını desteklemek alanlarında çalışmaktadırlar.
			Kadınlara eserleri ve yazılı belgeleri saklamak

¹ <https://esikplatform.net/kategori/istanbul-sozlesmesi-basin-aciklamalari/>

² <https://esikplatform.net/kategori/nafaka-basin-aciklamalari/>

³ <https://www.evrensel.net/haber/486692/kcdp-kapatma-davasi-katledilen-kadinlari-yakinlari-dernek-bizim-yanimizdaydi-biz-de-onun-yanindayiz#>:

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı	1990	İstanbul	çalışma alanlarıdır. Türkiye'nin ilk ve tek kadın merkezli arşiv ve kütüphanesi bünyelerinde bulunmaktadır.
Türk Kadınlar Birliği	1924	Ankara	Kadınların siyasal haklarını elde etmesi ve sosyal yaşama eşit olarak katılması amacıyla çalışmaktadırlar.
Dünya Kadın Yürüyüşü	2000	Ankara	Yoksulluk ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden taban gruplarını ve örgütlerini siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimi hedefi etrafında birleştiren eylemler alanında çalışmaktadırlar.
Kadın Dayanışma Vakfı	1993	Ankara	Kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele alanında çalışmaktadırlar.

Katılımcılar	Yaş	Katılımcının Yer Aldığı Kadın Örgütü	Öğrenim Düzeyi/Meslek	Aktif Olarak Yer Alınan Deneyim Yılı
Katılımcı 1	65	Uçan Süpürge Vakfı	Lisans/Emekli Memur	26
Katılımcı 2	80	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	Yüksek Lisans/Avukat	28
Katılımcı 3	51	Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği	Yüksek Lisans/Program Yöneticisi	13
Katılımcı 4	57	Kadın Eserleri Kütüphanesi ve	Akademisyen	

		Bilgi Merkezi Vakfı		14
Katılımcı 5	75	Türk Kadınlar Birliği	Lisans/Avukat	26
Katılımcı 6	54	Dünya Kadın Yürüyüşü	Lisans/Memur	17
Katılımcı 7	37	Kadın Dayanışma Vakfı	Yüksek Lisans/İletişim Uzmanı	7
Katılımcı 8	28	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	Lisans/Sosyal Hizmet Uzmanı	1

3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Fenomenolojik yaklaşım bir grup insanın bir fenomen veya kavramla ilgili yaşamış deneyimlerini ortaya koymaktadır. Veri toplama süreci ise genellikle, fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içermektedir (Creswell, 2013). Araştırma sürecinde, derinlemesine görüşmenin yanı sıra ilgili literatür ve kadın örgütlerinin arşivleri taranmıştır. Derinlemesine görüşmeler, araştırmacı tarafından hazırlanan ve pilot görüşmeler sonrasında revize edilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.5 VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma Ankara ve İstanbul illerinde yürütülmüştür. Araştırma verileri, Ankara ve İstanbul'da 1990 ve 2000 yılları arasında kurulan kadın örgütleri ile yürütülmüştür. Araştırma verileri Mart 2020-Kasım 2022 tarihleri arasında online olarak yapılan derinlemesine görüşmeler ile yoluyla elde edilmiştir. Araştırmaya Mart 2020 yılında başlanmış ancak bir görüşme gerçekleştirildikten sonra yaşanan Covid19 pandemisi sebebi ile derinlemesine görüşmelere devam edilememiştir. Derinlemesine görüşmelere tekrar Şubat 2022 tarihinde başlanmış ve Kasım 2022 tarihinde derinlemesine görüşmeler sonlanmıştır.

Covid19 pandemisi sebebi ile sokağa çıkma yasakları, mesafeli görüşmeleri kapalı alanda belirli sayıda kişinin bulunması gibi getirilen kısıtlamalar derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirildiği tarihlerde kaldırılmıştır. Ancak katılımcıların da isteği üzerine derinlemesine görüşmeler, katılımcıların ve araştırmacının sağlığını riske atmamak adına online gerçekleştirilmiştir. Kadın örgütlerine araştırmaya katılmaları için davet iletilirken Gönüllü Katılım Formu da iletilmiştir. Derinlemesine görüşmelere başlamadan önce katılımcılara Gönüllü katılım Formunda yer alan bilgiler tekrar iletilmiştir. Görüşmelerin tamamı yalnız araştırmacı ile gerçekleştirilmiş ve bir ile iki saat arasında sürmüştür.

3.6 ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

Nitel veri analizi, elde edilen verilerden anlam çıkarma sürecini içermektedir. Verilerin analizi sürecinde, tematik analiz ve betimsel analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda, derinlemesine görüşmeler deşifre edilmiş, deşifreler araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuş ve araştırmanın amacına göre araştırmacı tarafından tematik analizi gerçekleştirilmiştir.

3.7 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma kapsamında, araştırmaya dâhil edilmek istenen ancak olumlu geri dönüş yapmayan kadın örgütleri ile görüşülememiştir. Aynı zamanda araştırmacının görüşme sınırlılığı düşünülerek getirilen içerme kriterleri sebebi ile çalışmaya belirli sayıda kadın örgütü dahil edilebilmiştir. Çalışmaya katılan kadın örgütlerinin bütün bir kadın hareketini temsil edemeyecek oluşu araştırmanın kadın hareketinin tamamını kapsamı açısından bir sınırlılığıdır.

3.8 ETİK HUSUSLAR

Araştırma kapsamında, Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonu'ndan, Etik Kurul İzni alınmıştır. Katılımcılara, görüşme esnasında sözlü olarak

araştırmanın Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü kapsamında yüksek lisans tezi olduğu ve kadın hareketinin sosyal hizmetten taleplerinin tespit edilmesini amaçladığı ifade edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler kapsamında alınan ses kayıtları, şifreli bilgisayarda muhafaza edilmiştir ve araştırmacı dışında kimseyle paylaşılmamıştır. Tüm katılımcılar ile, gönüllü katılım formu paylaşılmış ve katılımcılar gönüllülük esası ile araştırmaya dahil olmuştur.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde kadın örgütleri ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular üç ana tema altında yorumlanmıştır. Kadın Hareketinin Talepleri: “Kadın Hareketi Kurumsallaşıyor” isimli ilk temada dört alt tema altında kadın hareketinin ve kadınların taleplerine dair bulgular incelenmiştir. Kadın Hareketinin Taleplerini Gerçekleştirmek İçin Başvurdukları Mekanizmalar isimli ikinci temada altı alt tema altında kadın hareketinin taleplerini gerçekleştirebilmek adına kullandıkları mekanizmalar ve bu mekanizmaların sosyal hizmet kurumları ile bağlantısına dair bulgular incelenmiştir. Kadın Hareketi Ve Sosyal Hizmet isimli üçüncü ve son ana temada, üç alt tema altında sosyal hizmetin kadın hareketi için ifade ettikleri ve kadın hareketinin sosyal hizmetle etkileşimine dair bulgular incelenmiştir. Bulgular, katılımcıların ifadelerini içeren doğrudan alıntılama yöntemi kullanılarak raporlaştırılmıştır.

4.1 KADIN HAREKETİNİN TALEPLERİ: “KADIN HAREKETİ KURUMSALLAŞIYOR”

“Kadın Hareketinin Talepleri” ana teması araştırma sorularından olan “Türkiye’de 1990’lardan itibaren kadın hareketinin belli başlı talepleri neler oldu, yıllar içinde bunlar nasıl değişti?” sorusuna verilen cevaplardan oluşmaktadır. Bu tema, Kadın Hareketi Kurumsallaşıyor: “Her Baskı Kendi İsyanını Yaratır”, Kadınlar Yasal Haklarını İstiyor: “Mücadele Alanında Kadını Var Etmek”, Temel Haklar Bağlamında Sürdürülebilir Bir Yaşam: “Biz Buradayız” ve Otuz Yıllık Süreçte Kazanımlar ve Değişen Talepler olmak üzere 4 alt temada incelenmiştir.

Kadın hareketi 90’lı yıllarda hızlı bir kurumsallaşma sürecine girmiştir ve küresel kadın hareketi bağlamında gündemi kadının insan hakları olmuştur. (Sancar,

2011, s.64; Işık, 2016, s. 47; Kolay, 2015, s.10). Bu kısımda, kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı 1990'lı yıllar itibari ile gündeme dair taleplerinin neler olduğu ve bu taleplerin yıllar içerisinde gösterdiği değişikliklere dair bulgulara yer verilmiştir. Bu ana temada yer alan bulgular, araştırma sorularının ilki olan "Türkiye'de 1990'lardan itibaren kadın hareketinin belli başlı talepleri nelerdir?" ve "Bu taleplerin hangileri sosyal hizmetin mesleki tanımları ile ilişkilidir?" sorularına cevap vermektedir.

4.1.1 Kadın Hareketi Kurumsallaşıyor: "Her Baskı Kendi İsyanını Yaratır"

1990'lı yıllar Türkiye'de kadın hareketinin bilinç yükseltme grupları ile başlayan kurumsallaşma sürecinin hızlandığı ve kadın hareketinin kurumsal olarak örgütlendiği yıllardır (Sancar, 2011; Işık, 2016; Acuner, 2016). 1989'da kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ile başlayan kurumsallaşma, Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı (1990), Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi (1990), İ.Ü. Kadın Çalışmaları Merkezi (1990), Kadın Dayanışma Vakfı (1993), Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği (1993), Pazartesi Dergisi (1995), Başkent Kadın Platformu (1995), Uçan Süpürge (1996), Kadın Adayları Destekleme Derneği -KA-DER (1997) ve Kadın Merkezi- KAMER (1997) gibi kadın örgütleri ile devam etmiştir (Berber, 2017). Katılımcılar bu sürece dair deneyimlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

"90'lı yıllar Türkiye'de kadın örgütlenmeleri için çok kritik bir dönemeç. Çünkü 80'lerin ortasında feminist hareketin güçlenmesi, 80'lerde yaşanan anti demokratik uygulamalar ve her baskı kendi isyanını yaratır. Bu uygulamalar sonucunda kadınlar feminizm ile buluştu. Çünkü özel alan politiktir diyip kendi içlerinde yaşadıkları bilinç yükseltme toplantıları kurumsallaşmaya kapı açtı. Ve bu kurumsallaşmanın en çok olduğu dönem 90'lı yıllardır. Yani birçok Türkiye'de var olan mor çatıdan, uçan süpürgeye, kaderden yeni çözümler vakfına, kamere kadar bütün bu bildiğimiz tanıdığımız köklü kadın örgütleri o yıllarda kuruldu.." (Katılımcı 1)

"...tarihsel ve politik olarak bakarsak bence doksanlar, kendini var etme mücadelesi bize geçti. Yani kendini oluşturma, örgütlenme süreciydi. Türkiye kadın hareketini, feminist hareketin kendisini bağımsız bir yapı olarak, bir örgütlenme ağı olarak kurduğu yıllardı 90'lı yıllar. Nitekim hani kadın örgütlerinin kurulması akabinde kurumsallaşma vardı, sürdürülebilir bir şekilde. Yani bu çok önemli bir hattı. 2000'lere geldiğimizde onlarca kadın örgütü kurulmuştu. 90'da yoktu, 10 senede sayamıyorum ama onlarca kadın örgütü olmuş." (Katılımcı 3)

1990'a geldiğimizde Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi'ne taraf oldu ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın tasfiyesi ile ilgili bir dernek kurulması tartışması yapıldı. Kurtuluş'ta bodrum katında bir yer kiraladılar ve bir dernek kurdular. Kadınlara Karşı Ayrımcılık Derneği kurdular ve biz de o derneğin resmi üyesi olmamakla birlikte bütün kadınlar orada toplanmaya başladık. (Katılımcı 2)

Yani doksanlarda artık kadın hareketi Türkiye'deki bir kurumsallaşmaya başlamıştı ve özellikle farklı kadınların farklı sorunları üzerinde durulmaya başlanmıştı. Orası önemliydi yani bir kurumsallaşma meselemiz vardı yani seksenden sonra o hani sokak hareketlerinin biraz daha azaldığı. (Katılımcı 4)

Kadınların kendi örgütlerini oluşturma deneyimleri, 1980'li yılların sonu 1990'lı yılların başına tekabül eden süreçte oluşturulan bilinç yükseltme grupları ve organize edilen kurultaylar ile başlamıştır. 1989 yılında Ankara'da feminist kadınların çağrısı ile 1. Feminist Haftasonu gerçekleştirilmiştir. İnsan Hakları Derneği Kadın Komisyonu'nun çağrısı ile de 1. Kadın Kurultayı gerçekleştirilmiştir (Berber, 2017; Işık, 2016). Bilinç yükseltme grupları ve kurultayda ise kadınların kendi örgütlerini oluşturma fikrinin yanı sıra bir kadın sığınağı kurma fikri de ortaya çıkmıştır. Katılımcı 2, kurumsallaşma ve sığınak kurmaya dair deneyimlerini şu sözlerle aktarmaktadır;

"..sığınak fikri ortaya çıktı. İsveç'e gittik kadın sığınakları incelemek üzere. Şirin Tekeli Almanya'ya gitti. İşte döndüğümüzde vakıf kurmaya karar

verdik. Tüm resmi işlemler yapıldı ve yanılmıyorsam Mayıs 1990'da biz vakfı kurduk resmen. Fakat paramız olmadığı için şey yapamıyorduk resmen sığınak açamamıştık ancak danışma merkezi olarak çalıştık uzun yıllar yani 95'e kadar danışma merkezi olarak çalıştık.” (Katılımcı 2)

Kadın hareketinin kurumsallaşma süreci sadece Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşanmamıştır. Türkiye'nin birçok ilinde kadın hareketi, farklı ihtiyaçlara yönelik kurumsallaşmıştır. Katılımcı 3 ve Katılımcı 1'in ifadeleri bu süreci desteklemektedir.

“...pek çok yeni kadın örgütü oluşmuştu. Mesela Kadav gibi İstanbul'da Kader, Kamer, biz. İşte Mersin'de, Antalya'da, İzmir'de, Trabzon'da hatta hatırlıyorum Bursa'da. Yani Türkiye'nin pek çok önemli ilinden kadın örgütleri, kurumsallaşarak ya da platformları geliştirmeye başlamıştı.” (Katılımcı 3)

“...o yılların en büyük ihtiyacı ve talebi örgütler arasında iş birliği, iletişim ve dayanışmanın artmasıydı. Çünkü bizim bildiğimiz merkezlerde kurulan örgütler bunlar ama birde illerde kurulan, taşralarda kurulan bilmediğimiz grupların da aynı ihtiyacı duyduğunu görmüş olmak kurulan örgütler arasında uzmanlık alanlarına göre çalışmaya neden oldu. Örneğin kader ben kadınları siyasete taşımak istiyorum dedi, kamer bütün Türkiye'ye gidemem o yüzden bölgesel kadına yönelik şiddeti gündeme getirmek istiyorum dedi.” (Katılımcı 1)

Katılımcıların da ifadelerinde görülebileceği üzere kadın hareketinin 1990'lı yıllardaki ilk talepleri kurumsallaşmaya yönelik olmuştur. Bilinç yükseltme grupları ile başlayan kadın hareketinin kurumsallaşma süreci kadınların örgütlenme deneyimlerini dernek ve vakıf kurma sürecine taşınması ile devam etmiştir. Kadın hareketi kurumsallaşma sürecini dernek, vakıf, federasyon, kâr amacı gütmeyen şirket gibi çok çeşitli yapılarla birçok farklı ilde gerçekleştirdiği görülmektedir. Kadınlar kurumsallaşma sürecinden sonra da bir araya gelip, ortak talepler ve mücadele yöntemleri oluşturmaya devam etmiştir.

Kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı yıllar, Türkiye’de sosyal hizmet sunumunun da kurumsallaşmaya başladığı yıllardır. 1960’lı yıllara kadar Darülaceze, Türk Kızılayı ve Çocuk Esirgeme Kurumu sosyal hizmet alanında hizmet vermektedir (Karataş ve Erkan, 2002). 1960’lı yıllarda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü oluşturulmuş ve sosyal hizmet uzmanları yetiştiren örgün bir eğitime geçişin ilk adımı olan Sosyal Hizmet Akademisi kurulmuştur. 1967 yılında ise Hacettepe Üniversitesi sosyal hizmet eğitimine başlamıştır (Kongar, 1978). 1980’li yıllarda ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuş ve 2828 sayılı sosyal hizmetler kanunu ile tüzel kişiliğe kavuşmuştur (Karataş ve Erkan, 2002; Taşğın ve Özel, 2011). Sosyal hizmet sunumunun kurumsallaşması, yeterli düzeyde olmasa da sosyal hizmetlerin sağlanmasında devlete sorumluluk yükleyen bir süreci başlatmıştır. 2011 yılında ise güncel adı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olan bakanlığın kurulması ile birlikte sosyal hizmetlerin sunumu büyük oranda bakanlığa bağlanmıştır. Kadın hareketinin kurumsallaştığı yıllarda, sosyal hizmetten talepleri için başvurabilecekleri sosyal hizmet mekanizmalarının da kurumsallaştığı görülmektedir.

Kadın hareketinin ve kadınların kurumsallaşmaya dair talep ve süreçlerine bakıldığında feminist sosyal hizmet ilkelerinde yer alan kadınların kendi ihtiyaçları ve sorunlarına dair çözüm üretmek için yeni alanlar yarattığı ve bunu örgütlü bir mücadele ile yaptığı görülmektedir (Dominelli, 2002; Mcnay, 1992). Kadın hareketinin bu talebinin ve gerçekleştirme sürecinin feminist sosyal hizmet uygulaması ve güçlendirme yaklaşımı gibi eleştirel ve özgürlükçü sosyal hizmet yaklaşımlarında çerçeve kabul edilen ilkeler ile doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir.

4.1.2 Kadınlar Yasal Haklarını İstiyor: “Mücadele Alanında Kadını Var Etmek”

1990’ların başından itibaren kadınların kurumsallaşma süreçlerinden sonra gelen diğer talepleri, kadına yönelik şiddetle mücadele başta olmak üzere

yasalar önünde kadın erkek eşitliğinin sağlanması olmuştur. Katılımcılar, bu süreçte kadın hareketini ve taleplerini birleştiren konunun kadına yönelik şiddetle mücadele ve yasal değişikliklere duyulan ihtiyacı şu sözlerle aktarmaktadırlar;

"İşte bu kadın hareketi başladıktan sonra birden bire şeye karar verdik. Bütün bu işleri, bütün bu değişik fraksiyonları toplayacak olan, birleştirecek olan konu kadına yönelik erkek şiddetiydi." (Katılımcı 2)

"..ciddi bir şey başladı. Mücadele alanında kadını var etmek, özellikle kadına dönük, kadına yönelik şiddeti görünür kılmak anlamında da biz hukukçular bu konuda çok daha duyarlı davranmaya başladık. Kadınların yasal zeminleri çok zayıftı." (Katılımcı 5)

"...hem kendi içimizde bir örgütlenme süreci yaşıyorduk, hem dışarıyı. Dışarı derken de özellikle yasal konulara dikkat çekiyorduk. Yani yasaların eşitsiz olduğu bir, iki yetersiz olduğu, mesela şiddete karşı cevap olmadığı ve bu konuda devletin adım atması gerektiği noktasında." (Katılımcı 3)

"Türkiye'deki yasal meseleler çok mesele oldu. Çünkü hani eşitlikçi değildi. Çok çok eksikti. Kadınlar adına hak ihlali yaşayabilecekleri noktada korkunç yasalardı yani. Yani Türkiye'de yasaların kağıt üstünde de olsa eşitlikçi hale gelmesi gerekiyordu." (Katılımcı 3)

Katılımcı 8, Kadınların yasalar önünde eşitlik taleplerine ve bu taleplerine yönelik eylemlerine dair deneyim aktarımlarından edindiği bilgileri şu sözlerle ifade etmektedir;

"Kadına yönelik şiddet karşısında aslında kadınların yasal çerçevede yok sayılması en çok gündem edilen şeylerin başında yer almış. Ya da işte medeni kanunda ve ceza kanununda şiddetin bazı türlerinin ya da kadına yönelik şiddetin işte medeni durumla beraber tanımlanıyor oluşunun hep böyle bir gündem olduğunu hatırlıyor, kadınların örgütlendiği yerlerdeki deneyim aktarımına dayalı biliyorum." (Katılımcı 8)

Katılımcıların da belirttiği üzere, kadın hareketinin kurumsallaşma süreci sonrası başlattıkları kampanyalar ve talepleri içerisindeki en önemli yerlerden birini yasal değişiklik ve yasalar önünde kadın erkek eşitliğinin sağlanması talepleri almıştır. Kadın hareketinin ilk yaygın kampanyası aile içi şiddeti hedef almıştır (İlkkaracan, 2007). Kadın örgütleri aile içi şiddete dair bir yasal düzenleme gerektiğini, var olan ceza kanunu ve medeni kanunda kadınların şiddete karşı korunamadığını belirtmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda kadına şiddet uygulayan kişinin yakını olması durumunda uygulanan şiddetin suç sayıldığı bir madde olmaması, kadın örgütlerinin aile içi şiddete bir kanun çıkartılması gerekliliğini belirtmelerine sebep olmuştur (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Kadınların 1980 ve 1990'lar boyunca gerçekleştirdiği kampanyalar sonucunda, 1998 yılında 4320 sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun" yürürlüğe girmiştir. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri bu süreci desteklemektedir.

"4320 gibi aslında son derece yetersiz, eksik bir yasa ama çok önemli bir yasayı çıkartmış olduk. Dolayısıyla hem genel olarak kadınların insan haklarının yasalarda garanti edilmesi konusu bizim için önemliydi, hem de çok spesifik, belli konularda kadınların eşitliğini sağlamak konusunda bir dert vardı." (Katılımcı 3)

"Kadına yönelik şiddet de ilgili özel bir yasa çıkartılmıştı. Eksik de olsa. O rüzgâr ve hızla başarılarla iki binlerde Türk Medeni Yasa kampanyası geldi. Arkasından Türk Ceza Kanunu. Sonra anayasada eşitlik maddesi. Arada kürtajla ilgili konular." (Katılımcı 3)

"4320 sayılı yasa hayata geçtikten sonra artık devlet kadına yönelik şiddeti kabul etti ve bizim elimize az da olsa, zayıf da olsa, eksik de olsa ciddi bir korunma mekanizmasını hayata geçirecek bir yasal güvence sağlamış oldu.." (Katılımcı 5)

"Kadın cinayetlerine, kadına yönelik şiddete, artan şiddete karşı yasal koruma ve işte mekanizmaların hayata geçirilmesi, işte 4320 ve 6284 bunun bir sonucuydu." (Katılımcı 7)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çıkarılan kanun, yasalar önünde eşitlik için ilk adımlardan birisi olmuş ancak ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeler bununla sınırlı kalmamıştır. Kadın örgütleri, özellikle medeni kanun ve Türk ceza kanununda değişikliklere gidilmesi için bir araya gelmeye devam etmiştir. Katılımcı 5 ve Katılımcı 6, kadın örgütlerinin talep ettikleri yasal değişiklikler için bir araya gelerek çalıştığını şu şekilde ifade etmektedir;

“Hem medeni kanunun değişimi için bir araya geliyoruz. Hem ceza kanunu değişimi için bir araya geliyoruz hem de şiddet noktasında yasal güvence istiyoruz.” (Katılımcı 5)

“2000'deki eylemdeki talepler bence önemliydi. Her yerde aynı talepler için imza toplanıyordu. Yoksulluğa karşı, şiddete karşı...” (Katılımcı 6)

“Medeni kanun değişsin diyen ve ceza kanunu çalışan örgütler sayımız üç yüzü bulmuştu.” (Katılımcı 5)

1990'lar boyunca, Türkiye'de yasal reform için feminist savunuculuk ve kadın örgütleri, esas olarak, kocayı ailenin reisi olarak ilan eden ve hem toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik anayasal güvenceyi hem de Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ihlal eden çeşitli hükümler içeren medeni kanun ve ceza kanunu reformu üzerinde yoğunlaşmıştır (İlkkaracan, 2007). Medeni kanunda yer alan, “kocanın ailenin reisi olması”, “evlilikte edinilen malların üzerinde kadının hak talep edememesi”, “kadının çalışmasının koca iznine bağlı olması” gibi maddeler (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016), kadınların yasalar önünde erkeklerle eşit haklar elde edememesinin yanı sıra kadının insan haklarına erişmelerine de engel olmaktadır. Katılımcı 3, Katılımcı 2 ve Katılımcı 5'in görüşleri bu ifadeleri desteklemektedir.

“Yani Türk Ceza Kanunu kapsamındaki maddeler yetmiyordu. Bu konuyla caydırıcı ve önleyici bir şekilde uğraşmaya yetmiyordu. Özel bir yasa

istedik. Ya da Anayasadaki eşitlik maddesi de özel bir çalışmaydı.”
(Katılımcı 3)

“...biz medeni kanunun ve ceza kanunun değişmesiyle ilgili de çalışmalarımızı sürdürüyoruz. koca ailenin revidir hükmüyle başlayan bölümle, aile hukuku bölümüyle ilgili.” (Katılımcı 5)

“Medeni Kanunu, Aile Hukuku kitabını değiştirmek istiyorduk. Ceza kanunu değiştirmek istiyorduk.” (Katılımcı 2)

“Dolayısıyla medeni kanunu 2002 yılında değişti. Eee ceza kanunu 2004 yılında değişti ve 2005'in ocak ayında hayata geçti. Bu arada bence başarıların en büyüğüdür yine bu.” (Katılımcı 5)

Görüldüğü üzere kadın hareketinin kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik talepleri öncelikli olarak yasal düzlemde değişiklikler getirmiştir. Kadın hareketinin de talepleri ile ilk kadın danışma merkezi ve sığınma evleri 1990'lı yılların başında açılmıştır. Ancak bir sosyal hizmet sunumu olarak kadın konukevleri 2828 sayılı 2828 Sayılı Sosyal Hizmet Kanunu'nda, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'te ve 5395 sayılı Belediyeler Kanunu'nda yer almaktadır. Bu kanunlarda kadın konukevlerinin tanımlaması 'bir sosyal hizmet kuruluşu' şeklinde yapılmaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf>). Ailenin Korunmasına Dair Kanun ise kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ve kadınların korunmasında yetersiz kalmış ve kadın hareketinin bu kanunun yetersizliğine dair talepleri devam etmiştir. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın öncülüğünde, TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve yaklaşık 237 kadın örgütünden oluşan Şiddete Son Kadın Platformu oluşturulmuştur (Öztürk, 2017). Sosyal hizmet kuruluşları ve kadın örgütlerinin birlikte çalışması sonucunda 2012 yılında 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” kabul edilmiştir.

Katılımcıların deneyimleri ve ifadelerinden yola çıkarak kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin yasalar önünde eşitlik için ortak bir talepleri olduğu ve örgütlü bir mücadele verdikleri söylenebilmektedir. Kadın örgütlerinin talepleri ve eylemleri sonucunda, 2002 yılında Medeni Kanun'un ilgili maddeleri değiştirilmiş ve 2004 yılında da Türk Ceza Kanunu reformu sağlanmıştır. Kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin yasal değişiklikler ve hak talepleri içerisinde dile getirdikleri bazı örgütlenme biçimleri sosyal hizmet kanun ve kuruluşlarında da bulunmaktadır. Kadın örgütlerinin talep ettikleri değişikliklerin gerçekleşmesi için süreç içerisinde sosyal hizmet kuruluşları ve sosyal hizmet uzmanları ile birlikte çalıştıkları görülmektedir.

Feminizm ve kadın hareketinin sağladığı bakış açısının sosyal hizmet kuram ve uygulamalarında da toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yapılanan eşitsizliği ve eşitsiz güç ilişkileri içinde ortaya çıkan toplumsal sorunları anlamaya yardımcı olduğu görülmektedir. (McNay, 1992). Kadın hareketinin bu talepleri feminist sosyal hizmet uygulaması ve güçlendirme yaklaşımı temelinde değerlendirildiğinde, kadınların toplumsal sorunlarının çözümünde sosyal hizmetler de politik düzlemde aktif rol almışlar ve kadınların maruz bırakıldıkları sorunları kişisel düzeyde değerlendirmek yerine kamusal alana taşımışlardır.

4.1.3 Temel Haklar Bağlamında Sürdürülebilir Bir Yaşam: "Biz Buradayız"

İkinci dalga kadın hareketi ile birlikte kadınlar, eşit işe eşit ücret, ev içi emeğin görünür kılınması, istihdam da eşit bir şekilde yer alma, siyasi hayata katılım, kadın sağlığı hakları, kürtaj hakkı, kreş hakkı gibi taleplerini dile getirmişlerdir (Sancar, 2011; Kolay, 2015). Kamusal alanda daha fazla yer alan kadınlar, hak mücadelelerinde elde ettikleri kazanımları pratik uygulamalarda da görmek istemiştir. Katılımcı 7, bu talepleri şu şekilde ifade etmektedir;

"Elde ettiğimiz yasal kazanımların sadece imzalanmış olmakla kalmayıp ya da işte kabul edilmekle kalmayıp gerçekte uygulanmasını istemektir bu talepler. ...mesela kürtaj hakkı bir talep olarak çok uzun yıllara yayıldı. Yani eşit temsil işte bütün karar alıcı karar alma mekanizmalarında eşit yer

almak, eşit söz hakkı, işte seçimlerde eşit temsil vesaire gibi kota uygulamaları falan gibi aslında. Ya da eşit ücret ve ücretsiz kreş hakkı gibi.”
(Katılımcı 7)

Kadınların şiddete karşı sadece sığınak taleplerinin, evden ayrılan kadınlar için güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam noktasında yetersiz olduğu bilinmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Kadınların maruz kaldıkları şiddetin önlenmesi noktasında ekonomik desteğe de ihtiyaç duyulmaktadır. Katılımcı 2 ve Katılımcı 6, kadın hareketinin bu konudaki taleplerini ve deneyimlerini aktarmaktadır;

“...daha şimdi burada kadınların ihtiyaçları dediğim gibi sığınak hukuki haklarını öğrenmek ve iş. O zamanlar İş ve İşçi Bulma Kurumu dışında hiç kimseye iş bulmak mümkün değildi. Yani hukuken yasaktı. Onun yöntemlerini buluyorduk. Nasıl kadınlara iş bulunabilir diye.” (Katılımcı 2)

“O zamanlarda kadına yoksulluk nafakası vermiyordu. Çünkü kadının üzerinde ev kayıtlıydı. Tamam başını sokacak bir dam var ama elektrik parası, su parası, yakıt parası, ısınması lazım, işe gidip geliyorsa yol parası, ayakkabı, giyecek şey, giyecek, yiyecek. Bütün bunları nereden karşılayacak bu kadın? Yok yani yok. Daha sonra Yargıtay bu görüşten vazgeçti.” (Katılımcı 2)

“İşte servetten vergi alınsın ve ülkelere yapılan yardımların yüzde 20'si sosyal desteklere harcansın. Borçlar iptal edilsin. Yoksul ülkelerin borçlarının iptali gibi. Böyle bir dizi yoksulluğa karşı şeyler vardı.” (Katılımcı 6)

Katılımcıların da deneyimlerinden görüldüğü üzere, kadın hareketinin yasalar önünde eşitlik ve temel haklara yönelik yasal düzenlemeler haricinde, yoksullukla mücadele, kürtaj hakkı, kreş hakkı gibi toplumsal hayata katılımı içeren talepleri de olmuştur. Bu bağlamda kadın hareketinin taleplerine sosyal adalet ve insan hakları ekseninden bakmak mümkün olabilmektedir. Sosyal adalet, dezavantajlı grupların ve sosyal sınıfların arasındaki eşitsizliklerin

giderilmesi, adil gelir dağılımının sağlanması, bireylerin temel yaşam hakları için gerekli refah seviyesine ulaşmaları ve sosyal güvencelerinin olması (Kapar, 2006; Yıldırım, 2011; Şahin, 2013) kapsamında tanımlandığında, katılımcıların aktardığı kadın hareketi talepleri temelde sosyal adalet talebi olarak adlandırılabilir. Eşitliksiz bir dünyada sosyal adaleti ve insani gelişmeyi teşvik etmek, sosyal hizmet uygulamasının varlık sebeplerinden birisi olduğunu söylemek mümkündür (Dominelli, 2002). Kadın hareketinin ve kadınların sosyal adalet taleplerine cevap verebilmek, sosyal hizmet mesleğinin varlık ve uygulama sebeplerinden birisi olduğunu söylemek mümkündür.

Feminist sosyal hizmet ilkeleri bağlamında değerlendirildiğinde ise kadınların bu talepleri sosyal yaşamda birey olarak var olmaları, kamusal alanlar ilişkilermeleri ve hayatlarının her aşamasında kendi kararlarını tayin ederek güçlenebilmeleri ile ilişkilendirilebilmektedir (Dominelli, 2002). Kadınlar, kişisel zorluklarını toplumsal ve sosyal sorunlar olarak yeniden tanımlamışlardır. Baskı ve eşitsizlik ile politik düzlemde de mücadele etme gerekliliğini belirten feminist sosyal hizmet uygulaması bağlamında kadınların bu talepleri bir sosyal hizmet uygulamasının çerçevesine içine dahil olabilmektedir.

4.1.4 Otuz Yıllık Süreçte Kazanımlar ve Değişen Talepler

Kadın hareketinin 1990'lı yıllarda başlayan kurumsallaşma süreci ile birlikte başlayan talepleri ve örgütlü mücadelesi günümüze kadar devam etmiştir. Bu süreç içerisinde değişen talepler olmakla birlikte elde edilen kazanımların uygulanması için devam eden talepler de olmuştur. Katılımcı 3, kadın hareketinin kurumsallaşmasının 30 yıllık süreçte devam ettiğini şu şekilde ifade etmiştir;

"Türkiye kadın hareketinin kendisini örgütlenme meselesi bitmeyen bir konu. Evet, önceden beri geliyordu. Hani Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, ne bileyim 50'ler sonrası hep vardı. 80 90'ların farkı bir kere çok giderek yaygınlaşmasıydı. Yani şu anda Türkiye'de yüzlerce kadın örgütü var ve olmaya devam ediyor. Biz harekette güçlendikçe hareketten çıkan kadınlar

belediyelere katıldılar, devletten bürokrasisine girdiler, çeşitli başka STK'lara katıldılar. Oraları etkilemeye başladılar. On yıllar içerisinde. Dolayısıyla kadın hareketinin Türkiye'de çok önemli bir örgütlenme şeyi var, derdi var.” (Katılımcı 3)

Katılımcı 3'ün deneyimlerinde de belirttiği üzere, kadınların örgütlenmesi ve kurumsallaşması yıllar boyunca devam etmiştir. Bu süreçte sadece sivil toplum kuruluşlarında değil kamu kurum ve kuruluşlarında da kadınlar örgütlenmeye devam etmişlerdir. Katılımcı 2 ve Katılımcı 7, bu süreçte taleplerin değişmediğini ve ihtiyaçların devam ettiğini ifade etmiştir;

“30 senede hiçbir şey değişmemiş. Eskiye gitti, evet daha kötüye gitti. Şu an da hala sığınak ve şiddeti önleme ve farkındalık talepleri var. Gerçekten kadınların durumu çok daha zor. Geçen yıl iki yüz seksen kadın öldürülmüş. Türkiye’de kadınların insan olduğunun kabulü bayağı zor bir iş. Ama gene de benim kadın hareketine inancım tam. Onların direnişlerine inancım tam. Gerçekten en iyi muhalefeti onlar yapıyorlar ve çok iyi direniyorlar. Bu değişecek diye düşünüyorum.” (Katılımcı 2)

“...yani çok belirgin ve çok hayati bir geriye gidiş var. Şiddetle mücadele konusunda da yani sanki ilerleme oluyormuş falan gibi. Eylem planları işte ulusal yerel eylem planları vesaire açıklıyor hükümet sürekli ama asla uygulanmadığını zaten görüyoruz ve İstanbul sözleşmesinden çıkılması zaten aşırı derecede hayati ve çok sembolik bir geriye gidiş örneğiydi.” (Katılımcı 7)

Elde edilen kazanımların yanı sıra hak kayıpları yaşamamak ve bu kazanımları korumak üzerine de bir mücadele alanı oluşturduğu katılımcıların ifadelerinde görülmektedir. Kadın hareketinin, kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği için yasalarda elde ettikleri kazanımları korumaya çalıştıkları bir süreç yaşanmaktadır. Hızlı değişen yasalara ve gündeme dair verilen mücadeleye ilişkin Katılımcı 1 ve Katılımcı 4 deneyimlerini aşağıdaki ifadelerle aktarmıştır;

“103. Madde meselesinde, önce bir nafaka grubu kurduk. Gündemde olan genel olarak kadın örgütlerinin merkez ve büyükşehirlerde olanlar, hani meclisi de lobiciliği de savunuculuğu da takip edenler için korsan yasalara önlem alma gündemindeyiz. Ama diğer illerde benim gördüğüm kadın örgütlenmelerinde yeniden yerel yönetimlerle birlikte yerelde çalışma isteği.” (Katılımcı 1)

“Bir sürü kazanım elde edildi. Yani işte zina üzerine ya da işte tecavüzde, işte filan herşey. Bir sürü konuda adımlar atıldı. Fakat daha sonra yani 2012 2013'le birlikte. Eee, kadınların bu kazanılmış hakları da artık yeterli değil. Daha fazla hak elde etmeyi bırakın, yavaş yavaş gerilemeye başlandı. Yani kadınlar üzerindeki baskılar artmaya başladı” (Katılımcı 4)

Katılımcı 5, kadın hareketinin örgütlü mücadelesi sonucu elde edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un geliştirilmesi ve koruyucu tedbirleri içermesi için çalışmaya devam ettiklerini ifade etmektedir;

“4320 sayılı yasayı biz aaa Nimet Çubukçu zamanında tekrar değiştirdik. Yani geliştirerek değiştirdik yine o çatının altında. Çünkü eksikti. Sadece eş şiddeti ilk olarak girmişti ama sonra aile bireylerinde ve geniş ailelerde çok büyük sorunları keşfettik. Biliyorduk zaten ama yasa ile tanıyıştık sonuç olarak. Eee genişlemesi ve hatta failerin dahi rehabilitasyona gönderilmeleri noktasında da iki maddenin eklenmesini de sağlamış olduk.” (Katılımcı 2)

Kadın hareketinin, kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair ulusal ve uluslararası mevzuatın gelişmesi yönünde çalışmaları ve talepleri devam etmiştir.

“4320'nin eksiklerini söylüyorduk. O 6284'e evrildi. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi'nin daha çok uygulanmasını istiyorduk. Yani oradaki taleplerimiz karşılaştırılır da. Bu uzun yıllar içinde pek çoğu gerçekleşti.” (Katılımcı 1)

"...6284, İstanbul Sözleşmesi, yani şimdi bu kanunların hepsinin aslında kabul edilmesinde ya da işte hazırlanmasında, taslaklarının hazırlanmasına falan kadın örgütlerinin, kadın hareketinin, feminist kadınların birebir yer aldığını, işte meclise gidip geldiğini, partilerle, vekillerle vesaire görüştüklerini, savunuculuk yapabildiklerini ya da zaman zaman işbirliği dahi yapabildiklerini biliyoruz." (Katılımcı 7)

"Buradaki temel derdimiz aynı zamanda şuydu. Yasaların iyi olması önemli ama aynı zamanda o iyilikten kastımız şuydu caydırıcı olacak ve önleyici olacak. Ee 6284 çalışmamızda ki en büyük odak noktası buydu. 4320 tamamen eksikti. Sadece önleyici idi. Yani şiddet olduktan sonra bir şey ama şiddetin olmaması için önleyici ne yapacaksınız? Nitekim İstanbul Sözleşmesi'nin temel anlamı budur. Önleyici tedbirlere çok vurgu yapar. Şiddet oluşmadan şiddeti önleyin diye." (Katılımcı 3)

"Ciddi kazanımlar var yani mesela işte eee standart bir örnek olacak belki ama bazı kanunlarda eş onayı ile çalışıyor olmak gibi tanımlanırken ailenin reisi erkektir tanımlaması varken yani aslında hukuk çerçevesinde de çok eril bir düzlem söz konusuysen kadınların örgütlü o mücadelesi aslında özellikle yasal kazanımlarda biraz daha o erillikten sadeleşerek devam etmeyi sağladı. Çok olmasa da kadını gören, okuyan, kadından yana olan bir şeyleri getirmeye başladı. Yani bu yabana atılamaz. Geçmişte kadınlara yaptığı şeyleri yok saymam büyük bir haksızlık olur her şeyden önce. Ama diğer yandan da bugün günümüz uygulamalarında daha aslında hala çok ciddi bir eşitsizliğin olması ya da yetersiz olması aslında adalet sistemiyle tanımlamış oluyorum aslında daha çok." (Katılımcı 8)

Katılımcıların da ifadelerinde görüldüğü üzere 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, kadına yönelik şiddeti önleme noktasında yetersiz kalmıştır. 236 kadın örgütü bir araya gelerek Şiddete Son Platformu'nu oluşturmuştur. Kadın örgütleri tarafından hazırlık çalışmaları yapılan, 4320 sayılı kanun yerine yürürlüğe girecek 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair kanun 2012 yılında çıkarılmıştır. (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). 2014 yılında ise Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi diğer

adıyla İstanbul Sözleşmesi imzalanmıştır. Sonuç olarak kadın hareketi ve kadın örgütleri geçirdikleri otuz yıllık süreçte hak taleplerinden vazgeçmemişlerdir ve bu bağlamda elde ettikleri kazanımları korumalarının da önemli bir talep olduğunu söylemek mümkündür.

Kadın örgütlerinin, kadınlara dair taleplerinden bazıları sosyal hizmet kurumlarını içermektedir. Bunlar içerisinde kadın sığınmaevleri ve danışma merkezleri, şiddet önleme ve izleme merkezleri, kreşler yer almaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre güncel olarak 82 Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM), Belediyeler ve STK'lara bağlı çalışan kadın konukevleri de dâhil olmak üzere 143 kadın sığınmaevi bulunmaktadır (<https://www.aile.gov.tr/iletisim/bakanlik-iletisim-bilgileri/sonim/#0>). 143 kadın sığınmaevinin kapasitesi ise 3.444 kişidir. Millî Eğitim Bakanlığı'na göre ise açık 2.577 anaokulu bulunmaktadır. Ancak anaokullarının öğrenci kapasitesi ve okul öncesi dönemde kaç yaşa kadar çocuk kabul ettikleri tam olarak bilinmemektedir. Kadına yönelik şiddeti önlemeye dair ise başvurulabilecek resmi bir veri mekanizması bulunmamaktadır. Kadın cinayetleri ve şüpheli kadın ölümlerinin veri olarak tutulduğu Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu anıt sayacı ve aylık raporları bulunmaktadır (<http://anitsayac.com/>). Anıt sayacı 2008 yılından beri çalışmaktadır. Anıt sayaca göre 2020 yılında 417 kadın, 2021 yılında 427 kadın, 2022 yılında 397 kadın öldürülmüştür. Kadın hareketinin, kadına yönelik şiddeti önleme talepleri ve koruma mekanizmalarının yeterliliğine dair getirdikleri eleştiriler açısından bu veriler önemli görülmektedir. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı'na katılan kadın örgütleri, kadın sığınmaevlerinin yetersiz sayıda ve kapasitede olduğunu, sığınaklar ve dayanışma merkezleri için nitelikli uzman istihdamının gerekli olduğunu, kadına yönelik şiddet alanında nitelikli veri tutulması ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir (<https://siginaksizbirdunya.org/haberler/25-kadin-siginaklari-ve-dayanisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi/>) .

Sosyal hizmetin mesleki tanımlamasına bakıldığında sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkelerini merkeze alan, insanların

güçlenmesini ve özgürleşmesini, sosyal değişimi ve gelişimi teşvik eden bir meslek olduğu görülmektedir (IFSW,2014; Thompson, 2016). Kadın hareketinin taleplerine dair bulgulara bakıldığında, kolektif sorumluluk ile kurumsallaşma taleplerinin olduğu ve örgütlü bir mücadele gerçekleştirdikleri, yasal hakları için mücadele ederek kadının insan haklarını talep ettikleri, farklı kadınlık ve feminizm biçimlerini kabul ederek farklı örgütlenme modelleri ile kurumsallaştıkları, kadınların güçlenmesi için ekonomik ve sosyal haklarını talep ettikleri görülmektedir. Kadın hareketinin dile getirdiği talepler, sosyal hizmet mesleki tanımlamasında yer alan kavramsal çerçeve ile çakışmaktadır. Kadınlar, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için sosyal adaleti ve insan haklarını talep etmektedir. Taleplerini gerçekleştirirken ise sosyal değişimi ve toplumsal gelişimi teşvik etmektedirler.

4.2 KADIN HAREKETİNİN TALEPLERİNİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN BAŞVURDUKLARI MEKANİZMALAR

Kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı 1990'lı yıllardan günümüze kadar kadına yönelik şiddetin önlenmesi, yasalar önünde eşit haklar, kürtaj hakkı, elde edilen yasal kazanımların pratikte uygulanması, eşit istihdam hakkı, sosyal güvenlik hakkı, elde edilen kazanımların korunması gibi çeşitli talepleri olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Kadın örgütleri bu taleplerini gerçekleştirmek için çeşitli mekanizmalara başvurmuşlardır. Bu ana temada kadın örgütlerinin taleplerine ulaşmak için başvurduğu mekanizmalara yer verilmiştir.

Bu tema; Kampanyalar: "Sokaklar Bizimdir", Lobicilik Faaliyetleri: Müzakereler, Kadın Örgütlenmesi: Hem Amaç Hem Araç ,Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Destek mi? Denetim mi?, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Kadın Hareketinin İlişkisi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Kadın Hareketi: Otuz Yıllık Süreçte Dönüşen İlişkiler, Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) ile Kadın Hareketi, Yerel Yönetimler olmak üzere 8 alt temadan oluşmaktadır. Bu ana tema ve alt temalar, araştırma sorularından "Bu taleplerin hangileri Türkiye'deki sosyal hizmetlerin yapılanması

ile doğduran ilgilidir?” ve “1990’lardan itibaren kadınlar taleplerini gerçekleştirmek için sosyal hizmet sistemi içerisindeki hangi kurum/kuruluş ve kişilerden yararlanmışlardır?” sorularına cevap vermektedir.

4.2.1 Kampanyalar: “Sokaklar Bizimdir”

Bovard’a (2003) göre savunuculuk kampanya yürütmek anlamına gelmektedir. Kadın örgütlerinin yürüttüğü savunuculuğu ise kamu politikalarını ve karar vericileri ortak bir çıkar için etkilemek ve kadınlar başta olmak üzere dezavantajlı kesimlerin haklarını lehine değiştirmek için yürüttükleri faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür (Yavaşca, 2021). Bu bağlamda kadınlar kampanyaları, taleplerini elde etmek ve savunuculuk yapabilmek amacıyla bir araç olarak kullanmıştır. 1980’li yıllarla birlikte kadın hareketi taleplerine dair kazanımlar elde etmek için bir dizi kampanyayı ve eylemi hayata geçirmiştir. Katılımcı 3, kampanyaların bu süreçte önemli bir mekanizma olduğunu belirtmiştir.

“Yasaların değişmesi, bir sığınak açılması, kadın hareketinin daha örgütlü olması, belki vakıflaşması ve daha netleşmesi gibi temel taleplerin yapılabilmesi için kampanyalar bir mekanizma olmuş ve yıllarca çok işe yaramış.” (Katılımcı 3)

Kadına karşı şiddete yönelik ilk büyük kampanyalardan biri olan “Dayağa Hayır” kampanyası, Ankara ve İstanbul’da yapılan kadın eylemleri ve yürüyüşleri ile gerçekleşmiştir.

Eee işte 80’li yılların sonunda başlayan o dayağa hayır düşünceleriyle yürüyüşleri, kampanyaları, mor iğneler... (Katılımcı 5)

1989 yılında ise kadınlar cinsel tacizi gündeme getirmek için Mor İğne kampanyasını başlatmıştır. Kadınlar Mor İğne kampanyasını, alışıldık olmayan bir kamusal alana taşımış ve vapurlarda mor toplu iğneler dağıtmışlardır. Kampanya kamusal alanlarda, erkekler tarafından sözel ve fiziksel tacize maruz

kalan kadınların, rızasız temas eden erkeklere mor iğne batırması üzerine inşa edilmiştir. Kampanya sloganlarında yer alan “Giysim sarkıntılığa davetiye değildir!”, “Geceler ve sokaklar kadınların da hakkı!” gibi ifadeler, kadınların kamusal alanda güvenle var olma talebidir. Katılımcı 2, kampanyaya dair deneyimlerini aşağıdaki gibi aktarmaktadır;

“Kampanyalarla çeşitli şekillerde taleplerimizi dile getiriyorduk. Mesela geceleri kahveleri basmaya başladık. Aaaaa sokaklar bizim diyorduk. Geceler bizimdir diyorduk. Çünkü kadınların gece sokağa çıkması çok şaibeli falan filan. Sonra hiç unutmuyorum, İstiklal Caddesi'nde gruplar halinde üryan erkeklere laf atmaya başladık. Birdenbire neye uğradıklarımızı şaşırdılar. Çünkü onlar kadınlara laf atınca normal. Ama birden öyle büyük bir panik demek ki şimdi. Mor İğne kampanyası çok önemli. Kampanyayı dev kocaman, mor topu olan toplu iğnelerle yaptık. Vapurlarda filan laf atan sağda solda laf ata erkeklere iğneler batırın diyorduk.” (Katılımcı 2)

Kampanyalar sadece kadınların sokakta var olma mücadelesi etrafında değil çeşitli yasal kazanımlar elde etmek için de gerçekleştirilmiştir.

“1996 yılında yasalar önünde tam eşitlik kampanyasını başlattık. Biz kampanyayı başlattık 96 yılında ama üçtük, beştik, on beştik. Yavaş yavaş çoğalmaya başladık işte. 50'ler, 60'lar, 70'ler filan. Sayı git gide çoğalıyor. 4320 sayılı yasa hayata geçtikten sonra artık devlet kadına yönelik şiddeti kabul etti.” (Katılımcı 5)

“Ve 4320 böyle çok büyük bir kampanyayla biz pazar yerlerinde imza topluyorduk. Milletvekilleriyle görüşüyorduk. Kampanya idi yani ve ilk kampanya denememiz diyebilirim. Yani böyle derli toplu. Bir taraftan Meclis'te çalışıyoruz, lobicilik yapıyoruz, bir taraftan sokaktayız, bir taraftan hareketin içine örgütleniyoruz. 4320'den 6284'e geçişte de büyük bir kampanya yaptık.” (Katılımcı 3)

“Hukuken benim için çok önemi olan bir başka hareket otuz çift için boşanma davası açmamız. Aile hukukunda aile birliğinin reisi erkektir

yazıyordu ve evlenmek de kadın ikinci sınıf vatandaş benim dönüşüyordu. Onun için boşanma davaları açıldı. Bu şimdi hukuk açısından müthiş bir ironi.” (Katılımcı 2)

Sokakta ve kamusal alanlarda gerçekleştirilen yürüyüşler, mitingler gibi kampanyaların yanı sıra imza kampanyaları da bulunmaktadır ve örgütlü hareketin taleplerin gerçekleştirilmesi için bir baskı unsuru yarattığı görülmektedir.

“O dönem ilk işte bu bekâret kontrolleri vardı. Kamu kurumlarında, okullarda, yurtlarda buna karşı bir kampanya organize ettik bunun kaldırılması için. Bugün artık öyle bir sorun yok. Bir de o yıllarda medeni kanun değişikliği için bir kampanya yürütüldü işte erkek ailenin reisidir gibi. Bunun hem eylem boyutu oldu, miting vesaire, çalışmalar, imzalar toplandı. O zaman bir sürü örgüt bir araya geliyordu ve imza toplamak bile başlı başına baskı oluşturabiliyordu.” (Katılımcı 6)

“Yani oradaki dert de mesela anayasada kadın erkek eşitliğinin hükme bağlanmasıyla 2006 2007'deki kampanyalar 2008. Nitekim başardık.” (Katılımcı 3)

Kampanyalar gerçekleştirilirken, kadın hareketinin bir yandan kendi içerisinde örgütlenmeye devam ettiği, bir yandan da kullanabilecekleri tüm mekanizmaları kullandığı ve bütüncül bir yaklaşımı benimsediği anlaşılmaktadır. Kadınlar bu kampanyaları gerçekleştirirken özellikle kadına yönelik şiddeti önleme noktasında sosyal hizmet kurumları ile birlikte de çalışmıştır. Özellikle 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dan 6284 Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a geçiş sürecinde kadın örgütleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte çalışmıştır (Öztürk, 2017). Kadın örgütlerinin kampanyalarındaki ortak temanın kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele olduğu görülmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanı, müracaatçılarının güçlenmesi ve özgürleşmesini teşvik etmek mesleki sorumluluğu olan sosyal hizmetin de mücadele alanlarından birisidir. Kadına yönelik şiddetle mücadele noktasında talepleri sosyal hizmetler tarafından

sağlanacak hizmetleri de kapsamaktadır. Özellikle kadın konukevleri/sığınma evleri ilk olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır. Kadın örgütlerinin başlattıkları kampanyalar ve birlikte çalıştıkları kadının statüsü genel müdürlüğü başta olmak üzere sosyal hizmet kuruluşları ile birlikte yasalar değıştikçe bu kurumların statülerinde de değışiklik olmuştur.

“Kampanyayı genelinde kadın hareketi, kadın örgütleri, kadınlar var. Ama bir yandan kadınların ulaşmaya çalıştığı medya ayağı var, milletvekili ayağı var yani. Bütüncül bakıldığında kocaman bir organizma bu.” (Katılımcı 3)

“Özelikle sığınak kurultaylarından çıkan sonuç bildirgeleri çok önemliydi ve onlar üzerinde büyük Türkiye çapında kampanyalar açılıyordu. Daha sonra kurultaylara Türkiye'nin her yerinde kadın örgütleri katılmaya başladı. Türkiye çapında yayıldı ve bütün üniversiteler kadın araştırma birimleri kurmaya başladılar. O sığınak toplantılarına bütün bu örgütler katılmaya başladı. Dolayısıyla orada alınan kararlar bütün Türkiye çapında yaygınlaştırıldı.” (Katılımcı 2)

Katılımcıların deneyim paylaşımlarından görülebileceği üzere, kampanyalar kadın hareketinin taleplerini gerçekleştirme noktasında önemli bir mekanizma olmuştur. Kampanyalar birer mekanizmaya dönüştürülürken kadın örgütleri eş zamanlı olarak sosyal hizmet kuruluşları ile de çalışmıştır. 1980'li yıllarda başlayan ve günümüze kadar devam eden kampanya yöntemi zaman zaman kadınların lobicilik faaliyetlerine de dönüşmüştür. Kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği kadın sığınakları kurultaylarına sosyal hizmet kuruluşlarından da sosyal hizmet uzmanları davet edilmiştir ve özellikle kadına yönelik şiddet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu kurultaylara katılmıştır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Kampanyaların, kurultayların ve toplumsal eylemlerin içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanları, kadın hareketinin bir parçası olmanın yanı sıra kadınların toplumla çalışmasının da bir parçası olmuştur. Toplumla çalışmanın bu biçimi makro sosyal hizmet uygulamalarına da örnektir.

4.2.2 Lobicilik Faaliyetleri: Müzakereler

Kadın örgütleri, hak taleplerini hayata geçirmek için düzenledikleri kampanyaların yanı sıra lobicilik faaliyetleri de yürütmüşlerdir. Kadın hareketinin lobicilik faaliyetleri, kamu politikasını etkilemek olarak tanımlanabilmektedir. Kadın hareketinin başlattığı taban mücadelesi güçlü bir hak savunuculuğu yaratmış ve politika değişiklikleri için lobicilik ile müdahil olmaya kapı aralamıştır (Bayraktar Durgun, 2014). Kadın örgütleri, özellikle Medeni Kanun'un ve Türk Ceza Kanunu'nun değişmesi için milletvekilleri ve dönemin kadından sorumlu devlet bakanı Hasan Gemici ile görüşmeler gerçekleştirmiş ve başlattıkları kampanyalar ile baskı unsuru yaratmışlardır (Eslen-Ziya, 2012). Katılımcılar bu süreci şöyle aktarmaktadır;

"Meclisle ilişkiler gidiyordu, taleplerimizi yapıyorduk ve o süreçte, o talepler doğrultusunda da kabul ediliyorduk. Bakanlıklarla iyi geçinen arkadaşlarımız da vardı." (Katılımcı 2)

"Mesela yasa değişikliği içindeyse özellikle cedaw çalışması sırasında o dönemlerde tabi ki milletvekilleri. Buydu esas lobicilik. Milletvekilleri ile cedaw için en çok sonuç aldığımız çalışmaydı. Onlar olmasa milletvekilleri el kitabı, cinsiyete duyarlı mevzuat kitapları belki basılmayacaktı. Milletvekilleri bize gönderin demeseydi onlara elden dağıtılmayacaktı." (Katılımcı 1)

"Lobicilik faaliyeti yapılıyordu ve o süreçte Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bizi toplantılara çağırıyordu yani bu işler daha çok oradan organize edildi hani. Eee onlar toplantılara çağırıyordu, bu işler onlarla takip ediliyordu lobi faaliyeti." (Katılımcı 6)

"Mesela kadından sorumlu devlet bakanlarından bir tanesi. Kadın örgütleriyle çok yakın ilişkisi vardı. Umut vadeden bir kadından sorumlu Devlet Bakanı da erkek olmasına rağmen Hasan Gemici idi. Yani kadınlarla devamlı irtibat halinde olan bir bakandı." (Katılımcı 2)

“Sokakta taleplerini dile getirdikleri gibi bu talepleri görüşme yaparak yani müzakerelerle dile getirmek önemli ve kadın hareketini ciddiye alarak onu bir taraf olarak görerek devletin müzakere etmesi çok önemli. O müzakerelerle bütün bu ve dediğim gibi işte ne bileyim tecavüzde ki indirim işte zina filan gibi meseleler işte kadınların kocalarından izin almadan çalışmamaları dahil olmak üzere bu talepler ve aslında en son İstanbul elde edildi.” (Katılımcı 4)

Sonuç olarak kadın örgütleri, hak talepleri için yasa koyucu mekanizmalar ile de irtibata geçmiş ve lobcilik faaliyetlerinin sonucunda yasa değişikliği taleplerinin bir kısmı gerçekleştirilmiştir.. Sosyal hizmet mesleğinin mikro, mezzo ve makro düzeyde uygulamalar gerçekleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda makro uygulamalar kapsamında sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçı grupları adına savunuculuk ve lobcilik faaliyetleri yapabileceği söylenebilir (Yıldırım ve Şahin, 2019). Sosyal hizmet mesleğinin müracaatçı grupları arasında kadınların da yer aldığı düşünüldüğünde, kadın örgütlerinin ve bir meslek grubu olarak sosyal hizmet uzmanlarının hak talepleri için ortak bir mekanizmayı kullandıklarını söylemek mümkündür. Bu süreçte kadın örgütleri, kadının statüsü genel müdürlüğü ve kadından sorumlu devlet bakanları ile iş birlikleri gerçekleştirmiştir Lobcilik faaliyetleri sırasında gerçekleştirilen iş birliklerine sosyal hizmet kurumlarının da dahil olduğu ve sosyal hizmet sağlamakla yükümlü kamu görevlilerinin kadın örgütleri ile ortak çalışmalar yaptığı görülmektedir.

4.2.4 Kadın Örgütlenmesi: Hem Amaç Hem Araç

Kadın örgütlenmesinin, kendisinin ulusal ve uluslararası boyutta bir mekanizma olduğundan, Katılımcı 3 ve Katılımcı 8 şu şekilde bahsetmektedir;

“Örgütlenmenin kendisi önemli bir araçtı. Yani Türkiye çapında örgütlenmek, yerelde örgütlenmek ve bölgesel düzeyde örgütlenmek, aynı zamanda uluslararası örgütlenmek. Bir de o tarafı vardı bu için. Dolayısıyla dört alanda Türkiye kadın hareketi, örgütlenmenin çeşitli seviyelerini

kullanabildiği bu önemli bir araçtı. Yani bir taraftan yerelde yükselen bir kadın görünürlüğünün bir örgütlenmesi, onun olduğu bölgesel gelişme ve güçlenme, o bütün bölgelerden doğru. Türkiye çapında bir hareket ve onunla bağlantılanan bir uluslararası kadın hareketi. Şimdi bu dört bağlantı önemliydi bizim için. Yani hepsi birbirini besliyordu önemli araçlardan. Dolayısıyla da örgütlenmenin kendisi bir araçtı. Şey için, ilerlememiz için, birlikte hareket etmemiz için. Kadın örgütü kurmak da bir araçtır. Dolayısıyla da örgütlenmenin kendisi bir araç, bir kadın örgütü kurmak, bir kadın inisiyatifi geliştirmek, bir kadın girişimciliği grubu oluşturmak, bilinç yükseltme grubu olmak, kooperatif kurmak. Dernek, vakıf neyse adı şirket. Hepsi benim için çok iyi örgütlenme araçları.” (Katılımcı 3)

“Öyküyü paylaşan kadınlar aslında en temel kaynak bence. Ve biz de kadınlar olarak bu ülkede yaşayan, kendi hayatlarını bir şekilde sürdürmeye çalışan kadınlar olarak. Hani birinci özneler, birinci kaynaklar bence bizleriz. Ve dayanışma merkezlerinde, işte örgütlerde dayanışma kurduğumuz diğer kadınlar, gönüllüler, başvuru yapan kadınlar. Makro düzeyde de yine bu kadınların bir araya gelerek oluşturduğu gruplar, yani gönüllü ağları aslında en ciddi kaynaklardan bir tanesi. Kadınlar ve kadın örgütleri birbirleri için çok büyük kaynak ve mekanizma.” (Katılımcı 8)

Sonuç olarak kadın hareketinin, 1980’li yıllarda bilinç yükseltme grupları ile başlayan kurumsallaşma ve örgütlenme sürecinin kadınlar için başlı başına bir mekanizma olduğu Katılımcı 3 ve Katılımcı 8’in ifadelerinde görülmektedir. Kadın hareketinin kurumsallaşması 90’lı yıllar için bir amaç olduğu kadar kadınların bu örgütlenme hali ve kurumsal olarak başlattıkları kampanyalar, lobicilik faaliyetleri, kamusal mekanizmaları hayata geçirme ekseninde bakıldığında örgütlenmenin kendisi de bir araç olmuştur. Kadınların, başlattığı kampanyalar ve lobicilik faaliyetlerinin öncelikle kendi içlerinde örgütlenerek başlaması, örgütlü mücadelenin bir mekanizma olarak ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Baskı, insanları kaynaklardan dışlayarak, izole ederek, alternatifsiz durumlar yaratarak bireyselleştirir ve yalnızlaştırır. Gruplar halinde bir araya gelmek bu bireyselleştirmeyi tersine çevirmek için önemli bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır (Dominelli, 2002; Tuncay ve İl, 2006). Toplumsal

hareketler, bireysel olarak baskıya maruz kalan insanların bir araya gelerek bu bireysel baskıların aslında yapısal eşitsizlikler olduğunu belirtmenin önemli bir yolu olmuştur.

4.2.5 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Destek mi? Denetim mi?

1990 yılında kadın politikaları üretilebilmesi ve kadın sorunlarının parlamentoya taşınması amacıyla, ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur (Türkiye'de Kadının Durumu, 2011). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün statüsü yıllar içinde çeşitli şekillerde değişmekle beraber, güncel olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Kurulduğu dönemde Başbakanlığa bağlı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu yıllardan 2010'lu yılların başına kadar kadın hareketi için ulusal bir mekanizma olduğundan bahsetmek mümkündür. Zaman içerisinde kadın hareketi ve kadın örgütleri için, taleplerin karşılanmasında ve bir mekanizma olarak çalışmasında değişiklikler olmuştur. Katılımcılar Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kuruluşuna dair deneyimlerini aktarmıştır.

"17 Ekim heralde 90 yılında kadının statüsü genel müdürlüğü kuruldu. O zaman kanun hükmünde kararname ile kurulmuştu. Kadının statüsünün kurulmasında da yine kadın hareketi ile bağlarımız ve ağlarımız olan arkadaşlarımız, İmren Aykut'a Hollanda'daki toplantısı sırasında cedaw sözleşmesi gereği sizin kadın örgütlerini muhatap alan bir kurumu, sizin de onları muhatap aldığınız bir kurumu kurmanız gerekiyor, sözleşmede var neden kuruyorsunuz dedi. Kadının statüsü kurulduğunda 4 uzmanı vardı. Çünkü çalışma bakanlığına bağlıydı." (Katılımcı 1)

"...95'te ki Pekin olayı. Aaaaa bütün eylem planının yayınlanması ve ulusal mekanizmaların kurulması noktasında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün bir ulusal mekanizma olarak kabulü ve yani kamuoyuna açılması sonucu o örgüt bize son derece büyük imkânlar sağladı, son derece. 90'da kuruldu 2004'te yasası da çıktı, kuruluş yasası" (Katılımcı 5)

“İşte birçok şey ile beraber kadından da sorumlu bir devlet bakanlığımız vardı. Ona bağlı olarak da Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü vardı.” (Katılımcı 2)

“Yani belleğin olması gerekir. Yani kadın hareketinin belleğini oluşturmak. O açıdan kurumsallaşma çok önemliydi. Eee bir şekilde yani işte Mor Çatı dediğim gibi. Sonra daha sonra 96’da uçan süpürge. Yani o arada bir kurumsallaşma dönemi yaşadık. O kurumsallaşmanın ardından işte kadının statüsü ve bakanlığın kurulması.” (Katılımcı 4)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 1990 yılında kurulmuştur ancak kuruluş yasası ve uygulama yönetmeliği yürürlüğe 2004 yılında girmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün kurulmasında ve kuruluş şemasının oluşturulmasında katılımcıların ifadelerinde de görüleceği gibi kadın örgütlerinin çalışmaları etkili olmuştur. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, sosyal hizmetin kamusal yapılanmasının bir bileşenidir. Sosyal hizmetlerin sunumunda, en büyük müracaatçı gruplarından biri olan kadınlara ve çocuklara yönelik sağlanacak hizmetlerde başat kuruluşlardan birisidir. Kadın hareketinin kadınlar için talep ettiğini kadın danışma ve sığınmaevleri, kadınların ekonomik haklara ve kamusal alana eşit bir şekilde erişebilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadele edilmesi, kadınlar üzerindeki bakım yükünün azaltılması için sağlanacak kurumsal desteklerin bir kısmı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından sağlanacak hizmetler kapsamında yer almaktadır. Görüldüğü üzere kadın örgütlerinin sosyal hizmetlerin kamusal yapılanmasından talepleri olduğu kadar bu yapılanmanın oluşmasında da katkısı olmuştur. Eleştirel sosyal hizmet uygulamaları ile çalışan sosyal hizmet uzmanları aynı zamanda toplumsal değişim için çalışan bir aktivist olabilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2002). Ya da kadın hareketi içerisinde yer alan aktivist ve hak savunucusu kadınlar sosyal hizmet bileşenlerinin oluşmasında aktif rol oynayabilmektedir. Bu noktada kadın hareketi ve sosyal hizmet arasında çift yönlü bir etkileşim ve ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.5.1 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Kadın Hareketinin İlişkisi

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulduğu yıllarda, kadın örgütleri ile yakın bir iletişimde olmuştur. Katılımcıların ifadelerinde de görüleceği üzere, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile ilişkiler, var olan kadın örgütlerini kapsayıcı ve taleplerini dinleyen bir noktadan kurulmuştur.

“İnanılmaz çok koordinasyonlar yapıldı. Toplantılar için çok fazla elimizde fırsat vardı. Ve kadın örgütleri ile sürekli iletişim ve iş birliği ile 8 Martları birlikte yapmaktan tut bir yasa konusundaki öneriye kadar çalıştık. Ondan sonra kararname çıkacak artık bakanlık ne olacak denildiğinde, bakanlığın adı bile konuşulurken bütün kadın örgütlerinden görüş alındı. Aile bakanlığı denildiğinde biz kısa bir toplantı sonunda bunu kadından sorumlu devlet bakanlığına dönüştürmeyi başarmıştık. Bunlar da hepsi örgütler arasında ilişkiler ile oldu. O süreçte samimiyetle şu vardı. Her örgütle görüşülüyordu.” (Katılımcı 1)

“Kurultayda işte o Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünde çalışanlar, hatta genel müdür dahil onlar da gelirdi. Çok yararlı, iyiydi. Çok geniş kapsamlı toplantılarda, onların sonuç bildirgesinde istediklerimizin hemen hepsi değişti. Medeni Kanun’u, Aile Hukuku kitabını değiştirmek istiyoruz. Ceza kanunu değiştirmek istiyorduk. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi’nin daha çok uygulanmasını istiyorduk. Yani oradaki taleplerimiz karşılandı da. Bu uzun yıllar içinde pek çoğu gerçekleşti.” (Katılımcı 2)

“...daha sonraki yıllarda KSGM kurulduktan sonra bu kadın örgütleri, mesela cedaw bütün muhafazakâr kadın örgütleri dahil ortak çalışılmış, yasalar birlikte hazırlanmıştı. Bütün bunların hepsi birlikte yapıldı. Böyle bir platformu ve ortamı da hazırlamış oldu.” (Katılımcı 1)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün, kurumsal olarak kadın örgütleri tarafından hayat geçirilen çalışmalarda yer aldığı ve ortak çalışmalar için

gereken kapsayıcılığı kurulduğu ilk yıllarda sağlayabildiği görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinde de yer aldığı üzere, kadın örgütleri Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile özellikle yasal değişiklik taleplerinin gerçekleşmesi adına görüşmeler gerçekleştirmiş ve lobicilik faaliyetlerine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nü de dâhil etmiştir.

"...Kadının Statüsü Sorunları Genel Müdürlüğü de öyleydi. Ben birkaç kez böyle toplantılara gittiğimi hatırlıyorum. Orada işte bu medeni kanun, yasal düzenleme, cedaw gölge raporları mesela o dönemde ben o zaman hep Kadının Statüsü Sorunları Genel Müdürlüğüne giderdim. Yılın başında bir önceki yılın raporu çıkardı. Ben de bir sürü böyle raporlar var ve onları kullanırdık. Biz eğitimlerde, metinlerde sayılar verirken işte hani eşitsizliği gösteren durumlar, değişik iş kollarına bakardık, nerede ne var falan. Hep onları kullanırdık." (Katılımcı 6)

Kadın örgütleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen araştırmaları ve raporları da hem faaliyetlerinde kullanmışlar hem de bu raporların oluşturulma süreçlerine dâhil olmuşlardır. Karşılıklı bir ilişkilene biçiminin olduğu görülmektedir.

"Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadın örgütlerinin genel olarak neyi istediğini dinlerdi ve onların doğrultusunda kararlar çıkartmaya çalışırdı. O işte sığınak kurultaylarına katılmaları o bakımdan çok önemliydi. Çünkü oradaki bütün tartışmaları, bütün konuları not alırlardı. Sonra götürür o Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü de onların gerçekleşmesi için ellerinden geleni yaparlardı. Orada çalışmış çok değerli arkadaşlarımız var. Dolayısıyla çok değerli kadınlar, kadınlarla işbirliği yaptı. Biz temelden gelen kadın örgütleriyle çok iyi ilişkisi olan kadın bakanlar çok oldu ve dolayısıyla da kadınların talepleri o bakanlıklarda mümkün olduğu kadar gerçekleştirilmeye çalışıldı." (Katılımcı 2)

"Yani sonuçta KSGM bir kamu kurumuydu ve kadınların sorunlarına çözüm bulacağını söyleyen Başkanlığa bağlı bir yapıydı. 4320'nin çıkarılması sürecinde de oradaki kadınlarla anlaşabilmek, birlikte iş yapmak çok

önemliydi. Şundan dolayı önemliydi. Devlet içindeydi, Başbakanlığa bağlıydı.” (Katılımcı 3)

“...hem İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmalarında hem 6284 de yine o bakanlığın çatısı altında hizmet verdik, birlikte çalıştık.” (Katılımı 5)

Sonuç olarak kadın örgütlerinin, 1990'lı yıllarda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile iş birliği yapabildiği ve taleplerini iletmek için bir ulusal mekanizma olduğu görülmektedir. Kadın örgütleri özellikle yasal düzlem açısından bakıldığında bu mekanizmadan taleplerine geri dönüş alma imkânı da bulmuştur. Katılımcıların deneyimlerinden de anlaşılacağı üzere, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile kadın hareketinin ilişkisi, kadın örgütlerinin sosyal hizmet sistemi ile bağlantısını da göstermektedir.

4.2.5.2 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Kadın Hareketi: Otuz Yıllık Süreçte Dönüşen İlişkiler

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, kurulduğu yıldan itibaren yapısal olarak ve isim olarak birçok değişiklik geçirmiştir. İlk kurulduğu dönemde adı Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı'dır ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı açılmıştır. 1991 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. 2004 yılında yeniden yapılandırılmış ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü adını almıştır. 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlanmıştır. 2011 yılı sonrasında ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bakanlık çatısından ayrılmamış ancak bakanlığın kurumsal yapısı ve ismi çeşitli aralıklarla değiştirilmiştir. Güncel olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak devam etmektedir. Bu yapısal değişiklikler ile birlikte yaşanan süreçte kadın hareketinin ve sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün ilişkilerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Katılımcıların deneyimlerinde belirtildiği gibi özellikle 2010'lar sonrası kadın örgütleri ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ilişkisi ve iş birliği azalmıştır.

“Mesela kadının statüsü genel müdürünün atanmasının bile kriterleri vardı. Biz o kriterleri aramızda kadın örgütleri tartışıyorduk. Şimdi kadının statüsüne kimin atandığından kimsenin haberi bile olmuyor. Yani o kadar iyi başlanmıştı. Sonra tabi ki bu haklar çok kırılğan haklar. Çok çabuk geri dönebilen haklar. O yüzden Türkiye’de bir kadın örgütü STK’sının durumu diğer ülkelerden çok daha zor.” (Katılımcı 1)

“Ama sonrasında 2000’lerden sonra biraz şey oldu. Çünkü bakanlığın adı sürekli değişti. Bir kere bakanlık kapatıldı. Devlet bakanlığı değil, kendi başına bir bakanlık. Dört beş kere bakanlığın yapısı, amacı ve adı değişti. 2010’lardan beri. Son 10 yıl, 5 kere falan değişmiştir, sayamıyorum. Çoğunda bakanlar değişti, değiştirildi yani felç edildi. Dolayısıyla da iyi başladık. Parlaktı ama zamanla çok değişti, eleştirildi, felç edildi.” (Katılımcı 3)

Katılımcıların deneyimleri müdürlüğün kuruluşundan itibaren geçirilen ilk 10 senede, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve kadın örgütlerinin yakın ve demokratik bir ilişkilerinin olduğunu yansıtmaktadır. Katılımcı 3 ve Katılımcı 1’in ifadelerinde de görüldüğü üzere bakanların ve bakanlığın çok sık yapısal değişikliklere gitmesi kadın örgütleri ile ilişkilerini azaltmıştır.

“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ilişkilerine bakınca işte kendi iç çalışmasına dair belli yönergeler, kitapçık var işte bir şeyler hazırlanacağı zaman daha çok soru sorulan, daha çok önerilerine kulak verilip bu içeriklerin aslında bizim de perspektif ve yani feminist bir çerçeveyeyle daha bağdaştırıcı şekilde hazırlandığı, yayınlandığı, en azından eser miktarda bir parçasına bunlara yer verilen bir ilişki bildiğim kadarıyla varmış. Ama güncelle bakacak olursak da, hani kendimizi zorla toplantılara davet ettirmeye çalıştığımız ya da bunun için kavga etmemizin hemen sonrasında bir şekilde bütün kaynaklarımızı zorlayarak gittiğimiz toplantılarda pek konuşturulmak istemediğimiz bir ilişki var.” (Katılımcı 8)

“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’ne son zamanlarda ihtiyaçlar için gideyim bir dedim. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğün o yıllarda, yani şeyi gösteren, yetersizlikleri gösteren ve de hani devletin içinden de yazıldığı için bir sürü kaynağa vesaire ulaşabilen raporları vardı, benim için güvenilirli de onlar. Onların tamamen bittiğini gördüm. Yani mesela giderdim kütüphanelerine bir form doldurdum, ne varsa bana verirlerdi. Sonrakinde gittiğimde bana tuhaf tuhaf baktılar. Rapor falan da yoktu yani öyle bir şey süreç.” (Katılımcı 6)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün kurulduğu yıllarda gerçekleştirdiği kadın örgütlerinin de dâhil olduğu toplantıların ve müdürlük tarafından çıkarılan basılı yayınların gittikçe azaldığı görülmektedir. Müdürlük bünyesinde her ne kadar toplantılar ve yayınlar devam etse de kadın örgütleri davet edilmediği ifade edilmektedir. Katılımcıların ifadelerinde görüldüğü üzere kadın örgütleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’ne ulaşmak ve çalışmalarına dâhil olmak için çaba göstermektedir.

“Bakanlığın altında Şiddet İzleme Komitesini kurmuştuk. Ben hala onun üyesiyim ama artık onu bile laf olsun diye topluyorlar. Komitenin durumu da bu. Ee ilişkiler sıfır, son derece kötü ama sivil toplumu sevmiyorlar ve istemiyorlar. Ve en önemlisi, daha da önemlisi son sözü oraya getirmek için bu kadar anlatıyorum. Şeyin Ulusal mekanizmanın, kadının statüsü genel müdürlüğü’nün işlevsiz hale getirilmesi noktasında bütün gayretler sarf edildi. Nitekim sıfır noktasında çalışıyor. Ben o şiddet eylem planlarının da yapımlarına katıldım. Son olarak dördüncüsüne. Ama ne müdürün, ne müdürlük mensuplarının ne de bizim müdahale anlamındaki söylediğimiz hiçbir şey artık kaale alınıp şey haline ne denir güvence haline, yasal güvence haline gelemiyor. E yani sonuç olarak ulusal mekanizma bitti, işlevsiz.” (Katılımcı 5)

“Kadının statüsü kadın örgütleri ile çok periyodik, birbirlerinden haberdar olma konusunda istekli, kapılar açıktı. Daha sonraki dönemlerde kapandı. Ama şimdi duyduğum ve gördüğüm hiçbir ilişki yok. Hani istesekte yok. Şu

son dönemde kadının statüsünün sivil toplum ile kadın örgütleri ile bir ilişkisi kalmadı.” (Katılımcı 1)

Sonuç olarak katılımcıların deneyimlerinden de görüldüğü üzere Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü geçen süreçte kadın hareketi ve kadın örgütleri için ulusal bir mekanizma olmaktan çıkmıştır. İş birliği ve ilişkilerin gittikçe azaldığı ve bunun sonucunda kadın örgütlerinin lobicilik faaliyetlerinin de artık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve dolayısıyla bünyesinde bulunduğu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığını kapsayamadığı görülmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kuruluş aşamasında kadın örgütleri ve sosyal hizmetler arasındaki çift yönlü etkileşim ve ilişki ilerleyen zamanla tek yönlü bir ilişkiye dönüşmüştür. Geçirilen otuz yıllık süreçte kadın hareketinin talepleri ve hak savunuculukları devam etmiştir. Ancak sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan kurumlarla ilişkilerinin zamanla azaldığı katılımcıların deneyimlerinden anlaşılmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin önemli mesleki süreçlerinden birisi de kaynakları ve müracaatçı gruplarını bir araya getirmektir (Yıldırım ve Şahin, 2019). Kadın hareketi için bir mekanizma ve kaynak olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile kadın örgütlerini bir araya getirebilmek sosyal hizmet mesleğinin uygulama süreçlerine dâhil olabileceği söylenebilmektedir.

Katılımcıların deneyimlerinden anlaşıldığı üzere kadın hareketi, kopma noktasına geldiğini belirttikleri ilişkilerini kurmak için talepler oluşturmaya devam etmektedir. Sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan kuruluşlar ile ilişkilene taleplerinin bir meslek olarak sosyal hizmet ile de ilişkilene isteklerinin bir göstergesi olabileceğini söylemek mümkündür.

4.2.6 Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) ile Kadın Hareketi

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) 1983 yılında 2828 sayılı Kanunla kurulmuştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 2011 yılına kadar Başbakanlığa bağlı çalışmıştır.

2011 yılında ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlanmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte sosyal hizmet uygulamalarına dair kamuya sorumluluk yüklenmiştir (Şahin Taşğın ve Özel, 2011). 80'li yıllar ile birlikte sosyal hizmet uygulamalarının da kurumsallaşmaya başladığını söylemek mümkündür. Kadın örgütlerinin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile dönem dönem ortak çalışmaları ve iş birlikleri olmuş ve ulusal bir mekanizma olarak kullanılmıştır. Katılımcılar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile ilgili deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır;

“Kadın statüsünden zaten bahsettik ama birde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu vardı. Bakanlık kurulmadan önce. Kapattılar. Onunla ilişkili olan örgütler de vardı. Türkiye'de ilk çok amaçlı toplum merkezlerini biz açtık. Bu ülkede yerel yönetim, kamu ve sivil toplum örgütünü bir araya getirip merkezleri açan ilk ve tek kuruluş biziz. 94'te toplum merkezlerini ankara'da pilot bölge olarak açtık. Mamak ve şafak tepede. Eee o tarihte. Hasan Gemici başkandı. Biz Hasan Gemici ile ve sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme genel müdürü Bülent İlik, Devlet bakanı ve ben üçlü bir protokol imzaladık. Eee pilot bölge Ankara'da başlayacağız sonra bütün Türkiye'de yaygın olarak şubemiz bulunan her yerde bir toplum merkezi açmak üzere. Ankara'dakiler o kadar başarılı oldu ki yerel yönetimlerden binaları aldık. Devlet sosyal hizmet uzmanlarını bizimle çalışmaya gönderdi, güvenliğini sağladı. Eee biz de kadın örgütlenmelerini bütün mahallede muhtarlarla çalışarak kadın örgütlenmelerini sağladık. Orada kadının insan hakları, hukuki destekler, sağlık yardımları inanılmaz başarılıydı. Arkasından protokolü genişlettik. Sonra devlet bizden aldığı bu örneklerle doğuda ki çatımları açtı. Çok amaçlı toplum merkezlerini açtı.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5'in deneyimlerinden de görülebileceği üzere Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bir kadın örgütü ile toplum merkezli müdahale noktasında iş birliği gerçekleştirmiş ve sosyal hizmet müdahalesine kadın örgütleri de dâhil olmuştur. Bu çalışmadan da görülebileceği üzere sosyal hizmet uzmanları kadın örgütleri ile birlikte çalışmış ve dezavantajlı gruplara müdahaleler gerçekleştirilmiştir.

“Devlet de çalışmak çok önemli bir şey, çok. Evet, özellikle sosyal hizmet alanında biz gözümüzü oraya diktik. Yani sosyal hizmet alanında. SHÇEK’le protokol yapmamızın temel sebebi buydu. Kadınlara ulaşabilecek, dik, sürdürülebilir, maliyeti sıfır bir iş yapacaktık.” (Katılımcı 3)

“Biz 90’da Ankara’daki bu ulustaki kadın dayanışma merkezinin açılışında kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalar yaptığımız zamanlarda, sosyal hizmetlerde çalışan arkadaşlarımızdan çok yararlandık. İlk açılan sığınma evleri, danışma merkezleri hep 90larda yaşandı. Bu sorunun karşılığında, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerin başlangıcı bence bu tarihi bulmak, bu tarih üzerinden hareket etmek çok önemliymiş.” (Katılımcı 1)

Kadın örgütleri için Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü başvurabilecekleri bir ulusal mekanizma olarak 90’larda yer almıştır. Ancak geçen zaman kadın örgütleri ve şuan çocuk hizmetleri genel müdürlüğü olarak hizmet veren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün ilişkilerini de azaltmış ve bir ulusal mekanizma olma konumundan uzaklaştırmıştır.

“Bizimle olan protokolü de artık şeyi kapatıp çocuk esirgeme yani sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu’nu da kapatıp kurum olarak ortadan kaldırdıklarında biz zaten boşluğa düştük.” (Katılımcı 5)

“Nitekim Kadın Bakanlığının 2011’de kapatılması ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu shçekin kapatılmasıyla ilişkilerimiz kopma noktasına geldi. Yine doğrudan kadın ve çocuklarla ilgili iş yapan bir yerdi shçek. Bizim derneğin mesela protokolü vardı. Bütün onlar fesh oldu.” (Katılımcı 3)

“Şimdi aile sosyal hizmetlerle de hala bir takım ilişkiler yürütülmeye çalışılıyor. Bilgi alma kanunu diye bir şey var. Onun için istatistik tutmadığı için, bu hükümet işine gelmediği için biz sık sık bilgi almak üzere dilekçeler verip böylece biraz onları rahatsız ediyoruz. Ama bundan önceki tabir Çocuk Esirgeme Kurumu idi. Onlarla çocuk bir şeyleri evlat edinme

meseleleri, şiddete maruz kalmış olan çocuklarla olan ilişkiler falan gibi çok yakın ilişkiler sürdü. Tabii gene de sürdürülmeye çalışılıyor. İyi olmazsa hukuku uygulamak istemeyenler olursa, mesela bizdeki sosyal hizmet o belirli bir yere kadar bildikleri için zorluyorlar, uygulanmasını sağlamaya çalışıyorlar. Dolayısıyla tabii kadınlara çok büyük destek oluyorlar. Şu an bakanlığın hiç öyle bir amacı yok galiba hiç kimsenin ilişkisi kalmadı ama. Böyle amaçları yok.” (Katılımcı 2)

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2016) SHÇEK ve belediyelerin açtıkları kadın sığınaklarının sayısının oldukça yetersiz olduğunu ve bu yetersizliği Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayları'na katılım gösteren sosyal hizmet uzmanlarının da dile getirdiğini belirtmiştir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın da belirttiği üzere kadın örgütleri SHÇEK ile sadece kurumsal olarak ilişki kurmamış aynı zamanda sosyal hizmetleri meslek elemanı olarak da kadın örgütleri ile ilişkilenmiş ve kurultaylara katılım göstermiştir. Katılımcıların ifadelerinde de görülebileceği gibi protokol kapsamında çalışan kadın örgütleri ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü özellikle müdürlüğün kapatılıp Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlanmasından sonra var olan protokoller sonlanmış ve iş birlikleri ortadan kalkmıştır. Bu aşamada kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin önemli bir ulusal mekanizmaya erişimi de ortadan kalkmıştır. Var olan protokoller ile sosyal hizmet uygulamalarının gerçekleştiği kurumlara iş birliği yapan kadın örgütleri hem kendi taleplerini iletebilecek bir alan bulmuş hem de sosyal hizmet sistemi içerisinde örgütsel olarak yer alabilmiştir.

4.2.7 Yerel Yönetimler

Kadın örgütlerinin iş birliği kapsamında çalıştığı ve taleplerini ilettiği bir başka ulusal mekanizma da yerel yönetimlerdir. Özellikle büyükşehir belediyeleri ile kadın örgütleri önemli iş birlikleri yapmakta ve birlikte çalışmaktadır.

“Gökkuşuğu toplum merkezi'ni açmıştık Dikmen'de. İlk başında açtığımızda ben Çankaya belediyesinden almıştım. Üçüncü pilot bölge orasıydı.”
(Katılımcı 5)

“O yıllarda, 90'larda feminist arkadaşlarımızın da çalıştığı, bize de uzak olmayan, kapısını çalacağımız yerlerdi. Mesela belediye de öyleydi. Yüksel Caddesi'ni 8 Mart için organize eden arkadaşlar, bizim feminist arkadaşlarımız belediyede çalışan, onlar organize diyordu, işte çağırıyorlardı. Biz belediye de toplantıya gidiyorduk, bütün kadın örgütlerini bir ay önce toplantıya çağırıyorlardı, işte stantların yerini ayarlıyorlardı, kura çekiliyordu, program yapılıyordu, ses düzeni, sanatçı bütün bu işleri belediye yapıyordu. Eee o yıllarda 90'larda öyleydi.” (Katılımcı 6)

“Şimdi vakfın tabii şeyi şimdi 93'te kurulduğu için. Eee o zamandan bu zamana yani otuz yıl. Eee hep olmuş tabii belediyelerle de farklı farklı yani. Mesela Çankaya Belediyesiyle her zaman olmuş, hala da olabiliyor. Eee işte Büyükşehir Belediyesiyle de vardı. Zaman zaman böyle kötüleşmiş, zaman zaman iyileşmiş. Yenimahalle Belediyesiyle de çok vardı bir ara. Şu anda o kadar yok sanırım. Yenimahalle Belediyesi'nin de hem kadın danışma merkezi hem sığınma ayağı öyle çok fazla toplantılarımız, eğitimlerimiz olmuştu. Büyükşehir Belediyesi'nin de Kadın Danışma Merkezi ve sığınak çalışanlarına çok olduğu farklı farklı yıllarda, hatta son yıllarda da oldu yani oranın danışma merkeziyle.” (Katılımcı 7)

“İstanbul tüm belediyenin en temel kaynak oluşu şurada. İbb özellikle kadınlara odaklandı. Bazı çalışmaları var. 7/24 çalışan bir kadın destek hattı var örneğin kendi sığınağı var. Ya da çoğu ilçe belediyesinin kadın danışma merkezleri var. Belediye kurduğumuz kaynak kontak, o ilişki aslında buna dair artıları getirmiş oluyor. Eee Mor çatının Taksim'de olması, dayanışma merkezinin tek bir kaynağının olması, hani tüm Türkiye'yle iletişim kurabildiğimiz bir şeyimiz var, perspektif var ama bir yanıyla da tabii ki sınırlarımız, kısa başlıklarımız var. O nedenle belediyelerin kendi mekanizmalarının içinde kadının perspektifini biraz böyle gündemlerine alıyor olmaları, yerel çeşitli eylem planları hazırlamaları, danışma dayanışma merkezi açmaları, ya biz kreş açacağız ama nasıl olsun diye

fikir soruyor olmaları, bu gibi. Hani hem kurumsal düzeyde biraz böyle istişare ediyor olmak, hem de aslında resmi bir protokole bağlı olmasa da birbirimizden haberdar olabilmemiz.” (Katılımcı 8)

Katılımcıların deneyim paylaşımlarından da görüleceği üzere kadın örgütleri ile belediyelerin ilişkileri otuz yıllık süreçte zaman zaman sekteye uğramakla birlikte devam etmiştir. Özellikle kadın danışma merkezleri ve sığınaklar noktasında belediyeler ile iş birlikleri sağlanmıştır. Belediyelerin sosyal hizmet birimlerinin ve kadın danışma merkezlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının da bu ilişkiler ile birlikte kadın örgütleri ile iletişimi ve ortak çalışmaları olmuştur.

4.3 KADIN HAREKETİ VE SOSYAL HİZMET

Bu ana tema kapsamında kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin sosyal hizmet ile ilişkileri ve sosyal hizmet anlayışları incelenmiştir. Katılımcılar, Türkiye’deki sosyal hizmetlerin yapılanmasını ve kadın hareketinin ilişkisini değerlendirmiştir.

Bu tema; Kadın Hareketi İçin Sosyal Hizmetin İfade Ettikleri, Kadın Hareketinin Sosyal Hizmet ile İlişkilendirdiği Talepleri ve Kadın Hareketi ve Sosyal Hizmet Yapılanmasının İlişkisi olmak üzere 3 alt temadan oluşmaktadır. Bu ana tema ve alt temalarda elde edilen bulgular araştırma sorularından “Günümüzde kadın örgütleri halihazırdaki sosyal hizmetleri nasıl değerlendirmektedir?” sorusuna cevap oluşturmaktadır.

4.3.1 Kadın Hareketi İçin Sosyal Hizmetin İfade Ettikleri

Kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin sosyal hizmet ile ilişkisini anlayabilmek adına katılımcılara sosyal hizmetin ne ifade ettiğini incelemek gerekmektedir. Katılımcı 2, sosyal hizmetin kendisi için ne ifade ettiğini şöyle tanımlamaktadır;

“Sosyal hizmet çok önemli. Dinlerin bölümleri vardı ama galiba şimdi artık onları da şehirlerde falan çalıştırıyorlar. İmam hatipli olmak yetiyor. Onun için de gazetelere yansımıştı. O imam hatipli yüzlü kadınlardan bir tanesi.

Şiddete maruz kaldığını söyleyen kadına git suyun işte bilmem ne suresi, bilmem kaç kere oku, kocana içir bir daha olmaz gibi geri durması şeyler söylüyordu. Dolayısıyla sosyal hizmet eğitimi almak ki bundan geçmiş olmak çok önemli. Bugün bunun eksikliği çok duyuluyor. Oralardan iyi olanlara niye kimse iş vermiyor. Ama şu toplumun müthiş ihtiyaç duyduğu sosyal hizmet, mesleklerden bir tanesi.” (Katılımcı 2)

Katılımcı 2, sosyal hizmet mesleğini önemli bulmakla birlikte formal bir üniversite eğitiminden geçmenin önemini vurgulamıştır. Kanıta dayalı ve etik bir sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirebilmek adına akredite bir eğitim ve mesleki donanım oldukça önemlidir. Sosyal hizmet etik ilkeleri içerisinde de yer alan zarar vermeme ilkesi doğrultusunda, etik bir sosyal hizmet müdahalesi için sosyal hizmet eğitiminin önemi vurgulanmaktadır.

“Şimdi tabii şeyden başlamak lazım. Peki sosyal devlet ne demek? Tam başlamak lazım. Yani sosyal hizmeti biz bireysel bir hizmet olarak algılamıyoruz. Yani ben sosyal hizmete sosyal devlet anlayışı ya da o görüş ya da o bakış noktasından ancak bakabilir ve değerlendirebilirim. Peki biz sosyal devletten ne anlıyoruz yani? Hak ve özgürlüklerin güvencesi olduğunu anlıyoruz, onu düşünüyorum. Ee bütün vatandaşlar için olduğu kadar dezavantajlı, bütün grupların korunduğu, gözetildiği, geleceklerinin garanti altına alındığı eylemler ve işlemler diye anlar ki bunu sağlayacak olan tarafın da sosyal devlet olduğunu düşünüyorum. Yani sosyal hizmetten kasıt benim bir arkadaşımın bana yardım etmesi değil, üstelik yardım mekanizmasına dönüştürülmesine de. Yani devlet bunu yaparken bunu yardım mekanizmasına dönüştürmesine de şiddetle karşı çıkarım. Çünkü bunların hiçbirisi, sosyal hizmet anlayışının hiçbirisi yardım anlayışına dönüştürülmeli. Oysa şu anda yaşanan şey tam olarak bu.” (Katılımcı 5)

“Eee yani mesela sosyal hizmet konusu deyince benim aklıma doğrudan sosyal devleti çağırıştırıyor. Hani sosyal devletin, yani devletin ve kurumların topluma karşı sorumluluğunu yerine getirmekte gerekli kişiler. Yani işte nerede ne sorun var? Hani bazıları gruplar, hangisi bunlar ne yaşıyorlar? Bunlar her zaman maddi olmayabilir. Maddi ve başka destekleri sunmak, bunları tespit etmek ve de hani bir sosyal devletin şeyi bence ne derler.

Ayrıntıları, yani taşıyıcıları, şeyleri. Hani sosyal hizmet bana onu çağırıştırıyor. Sosyal devletin olmadığı bir yerde sosyal hizmet sadece bir şey. Zaten içi boş bir şey oluyor.” (Katılımcı 6)

“Yani toplumsal birtakım sorunları çözmek ve herhalde toplumun her kesimi için geçerli olacak herhalde toplumun refahını arttırmak. Yani herhalde böyle tanımlayabiliriz. Yani toplumsal birçok sorunu çözmek şiddet olabilir, eğitim olabilir, yoksulluk olabilir, barınma olabilir, sağlık olabilir yani hani şimdi aklıma gelenler. Bir takım alanlarda toplumsal sorunlar varsa onları çözmek ve yani toplumun genel olarak refahını arttırmak herhalde olmalı diye düşünüyorum. Yani benim aklımda sosyal hizmet öyle bir şey.” (Katılımcı 4)

Katılımcı 5, Katılımcı 6 ve Katılımcı 4, sosyal hizmet anlayışını sosyal devlete dayandırmaktadır. Sosyal devleti dezavantajlı grupların var olan eşitsizliklerini gidermek ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata müdahale edilmesini gerekli gören bir devlet anlayışı olarak tanımlamak mümkündür (Dedeoğlu, 2009; Türkoğlu, 2013). Sosyal hizmetin mesleki ilkelerine ve tanımına baktığımızda sosyal adaleti ve sosyal devlet anlayışını görmek mümkündür. Bireysel sosyal hizmet müdahalesinin yanı sıra Katılımcı 5’inde belirttiği gibi dezavantajlı gruplara yönelik yapısal müdahalelerin gerekliliği, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması ile de örtüşmektedir. Dominelli (2002) feminist sosyal hizmet uygulamasını adının toplum içindeki konumu ve kişisel durumu arasındaki ilişkilere odaklanan, eşitlikçi ilişkiler yaratan ve yapısal eşitsizliklere işaret eden bir sosyal hizmet türü olarak tanımlamaktadır. Kadın örgütlerinin tasvir ettiği sosyal hizmet tanımlarında feminist sosyal hizmet uygulamasının çerçevesi de görülmektedir.

Kadın örgütlerinin sosyal hizmete dair anlayışlarının mesleki ilkeleri ve sorumlulukları içermesi, taleplerinin yerine getirilmesinde bir mekanizma olarak sosyal hizmet sistemini de gerekli gördüklerini gösterebilmektedir. Yıldırım ve Şahin’e göre sosyal hizmet mesleki olarak sosyal refah kavramı ile özdeşleşebilmektedir ve sosyal hizmet uzmanları dezavantajlı gruplar adına

sosyal refah politikaları için makro düzeyde de çalışmalara gerçekleştirebilmektedir.

“Bence sıkışmış bir meslek, kimlik sıkışması yaşayan bir meslek. Yurt dışında katıldığımız bütün toplantılarda sosyal hizmetler, hatta direk başbakanlığa bağlı Almanya’da gittik, Fransa’da gittik. Sosyal hizmetler ile sivil toplum örgütleri arasında kesinlikle bir tamamlayan bir şey olmalı. Mutlaka rehberlik yapmalılar. Yani sosyal hizmetler okulunda bir sürü şeyler okuyorsunuz, hem toplumsal cinsiyet okuyorsunuz, uluslararası sözleşmeler biliyorsunuz. Dolu dolu geliyorsunuz. Mutlaka bir sivil toplum örgütünde sosyal hizmet mezunu birinin olması gerekiyor. Bir rehberlik karşılıklı bir anlayış olması gerekiyor.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 1, sosyal hizmeti, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki donanımları noktasından tanımlamayı tercih etmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının, eğitimleri sırasında öğrendikleri mesleki rol ve becerilerin kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile çalışırken gerekli olduğu vurgusu yapılmaktadır. Kadın örgütlerinin çalışma alanları ile sosyal hizmetin mesleki eğitimi süresince kazanılan rol ve becerilerin birbiri ile örtüşüyor olmasının, kadın örgütlerinin sosyal hizmet uzmanları ile çalışma isteğini desteklediği görülmektedir.

“Bu kadar ciddi eşitsizliğin olduğu ve sadece tek bir kesime karşı olmayan bir dünyada aslında o eşitsizlik ile ilgili mücadele edebilmenin hem soyut hem de somut bir aracını ifade ediyor. Çünkü sosyal hizmetin en ciddi vaat ettiği şeylerden bir tanesi insan hakları ve sosyal adaleti sağlamaya odaklanıyor olmak ve bütün araçlarını bunlarla ilgili geliştirmeye odaklanıyor olmak. Benim için kişisel olarak sosyal hizmet her şeyden önce buralardan doğru. Diyalog kurduğum ailemle eee ya da ne bileyim sokakta gördüğüm çocukla, dilenen yaşta kadınlığı yani herhangi bir bireyle, niteliği ne olursa olsun, yaşı ne olursa olsun, ırkı, dili, dini, cinsiyeti ne olursa olsun o grubun, o kişinin, o bireyin aslında kendini bu dünyada bir şeylerden mahrum kalmayarak var edebilmesi için ne tür desteklere erişebileceği konusunda bütün araçları çalıştırabilmeyi ifade ediyor.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8, sosyal hizmeti Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu (IFSW, 2014) tarafından yayınlanan mesleki tanımına vurgu yaparak tanımlamıştır. Sosyal hizmetin, sosyal adalet ve insan hakları ilkeleri bağlamında kadınlar ve kadın örgütleri ile çalışmasına vurgu yapılmıştır. Sosyal hizmetin etik ilkeleri içerisinde yer alan herhangi bir ayrımcılık yapmadan ve dil, din, renk, cinsiyet ayırmadan mesleki uygulamalarına ihtiyaç duyan ve talep eden kişi ve gruplarla çalışma ilkesi, kadın örgütlerinin sosyal hizmetten taleplerine karşılık vermesi noktasında da mesleki bir sorumluluk yüklemektedir (Thompson 2002).

“Sosyal hizmet benim için çok önemli bir konu. Neden diyeceksiniz? Türkiye gibi ülkelerde kadınların sosyal hizmete ulaşma olanaklarının çok yüksek olması gerekiyor. Çünkü mesela Avrupa örneklerine baktığımızda Avrupa'yı daha çok biliyorum. Güney Asya'yı biliyorum. Hindistan'ın oralara gittim geldim. Kadın hareketiyle yakın ilişkim olduğu var hala orada. Örneğin devletin sosyal hizmetler yoluyla kadınları ne kadar güçlendirebileceğini gördüm ve çocukları nasıl koruyabileceğini. Yani sosyoekonomik açıdan, gelir düzeyi açısından dezavantajlı durumda olan, geliri düşük olan sınıflardaki kadınların neredeyse tek gidebileceği alanlar sosyal hizmet merkezleri aslında. Yani Türkiye'de bu mutlaka olmalıydı mesela” (Katılımcı 3)

“Yani kadınlar açısından da ben o alanda çalıştığım için sosyal hizmet aslında dediğimde yani bir kadının ihtiyacı olabileceği her alanda birbiriyile konuşan, birbirini tamamlayan böyle bütüncül bir bakış açısıyla planlanmış, kolayca ulaşabileceği, erişilebilir olan, anlayabileceği bir şekilde oradan işte desteği, başvurusunu yapabileceği, kolay cevap desteğini alabileceği ya da bilgi alabileceği, ne için başvurduğu ise artık. Kendini böyle suçlamadan, yargılanmadan hani insana yakışır bir muamele görerek kendini ifade edebileceği ve talebini karşılayabileceği böyle bir mekanizma gibi bir şey canlanıyor kafamda.” (Katılımcı 7)

Katılımcı 3 ve katılımcı 7'nin ifade ettiği üzere kadın örgütleri, sosyal hizmet mesleğini kadınların talepleri ve sorunları için başvurabileceği öncelikli mekanizmalar olarak görmektedir. Sonuç olarak katılımcıların ifadeleri ve

deneyimlerinden de görülebileceği üzere sosyal hizmet, kadın örgütleri ve kadın hareketine mesleki tanımının getirdiği ilkelerle bağlıdır. Kadın örgütlerinin deneyimi de sosyal hizmetin bir toplumsal hareket için ne kadar anlamlı olabileceğini yansıtmaktadır. Kadın örgütlerinin sosyal hizmet deneyimleri aynı zamanda kadın hareketinin taleplerinin karşılanması ve hak kayıplarının giderilmesi için sosyal hizmet sisteminin de sorumlu olduğunu göstermektedir.

4.3.2 Kadın Hareketinin Sosyal Hizmet ile İlişkilendirdiği Talepleri

Katılımcıların sosyal hizmeti konumlandıkları yere dair ifadelerinden görüldüğü üzere kadın hareketi taleplerinden bazılarının gerçekleşmesi için sosyal hizmet sistemine de başvurmuş ve bir meslek olarak sosyal hizmetin bu taleplere dair sorumluluğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı 8, kadın hareketinin sosyal hizmetle ilgili olduğunu düşündüğü talepleri aşağıdaki gibi aktarmıştır;

“Sosyal hizmet, sosyal adaleti savunuyor dediysek, en başta kadınların da dünyada adalete erişebiliyor olmayı talep etmeleri sosyal hizmet ile alakalı. Yaşadıkları her yerde, her koşulda eşitliği talep ediyor olmaları sosyal hizmetle de çok alakalı. Çünkü sosyal hizmet diyor ki ben insan haklarına odaklanıyorum ve insanların eşitliğine de odaklanıyorum. İnsanların eşit koşullarda yaşayabilmesi ve aslında kendi biricik etikleri ölçüsünde bu biricik. İhtiyaçlarına da bağlı olarak eşit şekilde bazı şeylere erişebilmesi de. Kafa yoruyorum, buna odaklanıyorum diyor. Kadınların da temel talep ettiği şey bu. Bu yüzden bence bağdaşiyor. Sağlıkla ilgili bazı düzenlemeleri sosyal hizmet gündemine almak zorundasın diyor. Herkesin sağlığa erişime hakkı vardır. Ve yine insanın biricik iliğine bağlı olarak, bireyin biricik gücüne bağlı olarak bu sağlık haklarıyla ya da sağlığa erişimle ilgili talepler farklılık gösterebilir diyor ve kadınlar da kendi özellikleri içinde sağlık hakkına farklı taraflardan erişebilir olmayı istiyorlar. Yani eee en temel ihtiyaçlarını sağlık alanında da edinebiliyor olmak istiyorlar. Bu bir doktora muayene olmakla olabilir ya da ne bileyim kürtaj olabilmek olabilir. Ya da daha ne bileyim meme kanseri, rahim ağzı kanseriyle ilgili bilgi alabiliyor olmak olabilir. Hiv olmamak için aşya ücretsiz erişebiliyor olmak olabilir. Yani bugün güncele de tartıştığımız her şeyi aslında düşünebiliriz. Burada

bence atış serbest. Çünkü her alana dair siyasete, politikaya, topluma, eğitime, işe, sağlığa ben de en az x bir kişi tarafından ki bu iktidar genelde erkek oluyor onlar kadar erişebilir olmayı istiyorum onlardan aşağıda ya da başka bir uzak konumlu olmayı istemiyorum. Taleplerimiz aslında kadın hareketinin sosyal hizmet ile de bağdaşır olabilecek, sosyal hizmetin de gündeminde olan her şeyle aslında paralel olduğunu gösteriyor bence. Çünkü bunların hepsi sosyal. Elbette çok alakalı. Çünkü sosyal hizmet bunu iddia ediyor. Ben sağlıkta da, siyasette de eğitimde de, istihdamda da aslında her bireyin haklarını korumayı sağlamalıyız. Bunu gündem etmeliyim kendime diyor.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8, kadın hareketinin en temelde sosyal adalet ve eşitlik talebinin sosyal hizmet mesleği ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 8’in ifadelerinden anlaşılacağı üzere, kadın hareketinin bir toplumsal hareket olarak meydana getirdiği talepler sosyal hizmet mesleğinden de talepleri olarak görülmektedir. Kadın hareketi, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için gerçekleştirdikleri hak mücadelesinde sosyal hizmet sisteminin de sorumlu olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Sosyal hizmet etik kodları içerisinde sosyal adalet aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır.

‘Sosyal hizmet uzmanları, özellikle dezavantajlı ve baskı altındaki bireyler ve gruplarla toplumsal değişimin gerçekleşmesi için çalışır. Sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal değişim çabaları, öncelikle yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve diğer sosyal adaletsizlik biçimlerine odaklanır. Bu faaliyetler, baskıya, kültürel ve etnik çeşitliliğe karşı duyarlılığı ve bilgiyi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, ihtiyaç duyulan bilgi, hizmet ve kaynaklara erişimi, fırsat eşitliğini ve tüm insanlar için karar alma süreçlerine anlamlı katılımı sağlamaya çalışır.’ Erişim Tarihi: 27.10.2022
<https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>

Sosyal adalet tanımında da görülebileceği üzere sosyal hizmet uzmanları, dezavantajlı gruplarla birlikte toplumsal değişim için çalışmaktadır (Thompson, 2002). Kadın hareketi ise sosyal hizmet için dezavantajlı gruplar içerisinde yer

alan kadınlar için toplumsal değişimi sağlamak adına hak mücadelesi yürütmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin, mesleki amaçları ile kadın hareketinin hak mücadelesi amaçlarının birbiri ile örtüştüğünü söylemek mümkündür. Feminist sosyal hizmet uygulaması ilkelerine bakıldığında kişisel sorunlar için toplumsal ve ortak çözümler geliştirmeye vurgu yapıldığı görülmektedir (Dominelli, 2002). Kişisel olan sorunların kişilerarası sorunlardan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını göz ardı etmemek eşitlikçi bir sosyal hizmet uygulaması için gereklidir. Katılımcıların, sosyal hizmet mesleğinden taleplerine dair bulgularında bu eşitlikçi yaklaşıma vurgu yaptıkları görülmektedir.

Kadın hareketinin sosyal hizmetten bir meslek olarak talepleri, sosyal hizmetin mesleki değerleri ve etik ilkeleri ile uyum göstermektedir. Kadın hareketinin taleplerinin, sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanları içerisinde yer aldığı ve mesleki etik sorumluluğu kapsamına girdiğini söyleyebilmek mümkündür.

“Yani şey ne istiyoruz? Bir yaşlımıza devlet baksın, şeye engellilerimize devlet baksın, bizim sosyal güvencelerimizi sağlasın ve dezavantajlı gruplar diye baktığı bu grubu beni eve hapsederek eee üç yüz, altı yüz, beş yüz ya da beş milyar verse ne olur. Yani para miktarlarını sembolik olarak konuşuyorum ama bir zamanlar zaten bu boyutlarda idi. Şimdi ne kadar bilmiyorum. 300, 500, 600 gibi rakamlarda. Ve kadını istihdama katmamak için adamlar kreşleri ortadan kaldırdılar. Yani eskiden zorunluluk vardı, kreş açma zorunluluğu vardı kamuda. Yasayı değiştirdiler. Kendi yapması gereken sosyal hizmeti yapmamak için yasa değiştirdiler. Kamu kurumlarında kreş açma zorunluluğu vardı. O güvence, kadının istihdamdaki yerinin çoğalmasını sağlayan bir hizmet de. Çünkü bu yasayı değiştirdiler ve açmak isteyen açsın şekline dönüştü iş. Anlatabildim mi? Dolayısıyla kadın örgütlerinin, bütün bunlar kadın örgütlerinin birincil talepleri değil midir zaten? Kadınlar olarak sosyal hizmetlere erişmeyi talep etmiyor muyuz zaten? Hakkımız zaten. Zaten sana niye ben o kadar vergi ödüyorum ki? Sosyal devlet anayasasında yazarken sen sosyal devlet anlayışını hayata geçirmen bana bunları sağlamakla mümkün. Doğru mu?

Ama bunların hiçbirisini yapmıyorsan ben sosyal hizmet alamıyorum.”
(Katılımcı 5)

Katılımcı 5'in deneyim aktarımında da sosyal devlet anlayışına vurgu yapıldığı görülmektedir. Farklı toplumsal grupların başlattığı hak mücadelesi ve talepleri ile refah devletlerinde sosyal hizmetlerin kamu hizmeti kapsamında kurumsallaşması gerçekleşmiştir (Atasü Topçuoğlu, 2016). Katılımcı 5'in ifadelerinde de görülebileceği gibi kadın hareketi, taleplerinin büyük bir kısmını da gerçekleştirmeyi içeren sosyal hizmetleri bir kamu hizmeti olarak görmekte ve bu hizmeti tüm kadınların alması gerektiğine dair hak savunuculuğu yapmaktadırlar.

“Eğitimden barınmaya, sağlığa, şiddete işte hukuksal alanda ne varsa. Eee hepsi, yoksulluk, hepsi. Yani şu anda işte kadın yoksulluğu diye ayrı bir meseleyi tartışıyoruz değil mi? Yoksulluk diye bir meselemiz var genele varamayan kadın yoksulluğu da. Eee başka bir mesele yani bunların hepsi gerçekten hepsi. Doğrudan bağlantılı sosyal hizmetle. Hani aile hekimliği bile nasıl işliyor baksanız eğer, isteyen herkesin bir sosyal hizmet uzmanı olmalı, aynı aile hekimleri gibi. Ve herhangi bir sorun yaşadığımda ona başvurmalıyım işte. Hani sorunu nerede çözeceğini bilen bir kişi o, onu başka bir yere yönlendirmeli ve tabii ki orda sorunu çözülmeli. Yani o mekanizma kurulmalı başka türlü olmaz yani hakikaten olmaz yani bence yolu bu. Yani nasıl herkesin bir aile hekimi var bir şekilde bu sistem eee yani çok kötü işliyor belki ama her neyse bir şekilde kuruldu o sistem. Eee yine de bir sürü insan da yararlanıyor tabii bir biçimde yararlanıyor. Yani burada da işte her mahallenin bir sosyal hizmet uzmanı olsa ve devlet istihdam etse bunları. Ve gerçekten o sosyal hizmet uzmanının çözebileceği diğer mekanizmalar da oluşmuş olsa bence bu sorunlar böyle çözülür ve taleplerimiz karşılık bulur. Başka türlü olmaz yani.” (Katılımcı 4)

Katılımcı 4'ün de kadın hareketinin sosyal hizmetten taleplerinin temel insan hakları taleplerine ve herkes için sosyal hizmet sunumunun erişilebilir olmasına vurgu yaptığı görülmektedir. Sosyal hizmetin, sosyal adaleti gerçekleştirmek için ayrımcılıkla mücadele, kaynakların eşit dağılımı, çeşitliliğe ve farklılıklara karşı

kapsayıcılık, eşitsiz politikalara karşı mücadele gibi mesleki değerleri bulunmaktadır (Başer, Kalaycı Kırılıoğlu ve Kırılıoğlu, 2017). Katılımcıların sosyal hizmet tanımlamaları ve sosyal hizmetten taleplerine dair aktardıkları göz önünde bulundurulduğunda sosyal hizmetin mesleki değerlerini içeren talepleri ve vurguları olduğu görülmektedir.

“Kadın hareketi yıllarca şunu istedi aslında. Kadınlar güçlenmeli eşit vatandaşlar olarak sosyal, kültürel, ekonomik, politik hayata katılmalı. Şimdi Bu aslında sosyal hizmetin çok önemli bir kısmı demek. Grupların güçlenmesi demek. Sosyal hizmete, sosyal servislere ulaşabilmesi demek. Çünkü bir kadının güçlenmesinin temel yollarından biri kadınların olanaklara ulaşması. Kadınlar olanaklara ulaşırsa, örneğin toplum merkezlerindeki ki hep gibi onları yasalar konusunda bireysel olarak aynı zamanda güçlendirecek feminist eğitim programlarına ulaşma olanakları olursa çok büyük bir şey diyorlar. Biz bunu bağımsız araştırmalar yaptırarak biliyoruz. Her üç bağımsız araştırmada da şirketlerin ve bağımsız uzmanların yaptığı araştırmada şu temel sonuç çıkıyor. Benim öz güvenim arttı diyen kadınların oranı hep yüzde 90'ın üstünde. Yani birlikte hareket ediyorlar. Bir grup çalışması oluyor ve bunu sosyal hizmet alanının dışında düşünemeyiz. Mesela Türkiye kadın hareketinde şu anda bizim en çok dile getirdiğimiz şey yasalar uygulanmıyor ve uygulama yöntemlerinden ve mekanizmalarından biri sosyal hizmet alanıdır. Yani devletin görevi bu aslında kadın örgütlerinin görevi değil, bizim görevimiz değil. Bizim görevimiz bunu ifade etmek, talep etmek ve lütfen yapın demek.” (Katılımcı 3)

Katılımcıların ifadelerinde de yer aldığı gibi kadın hareketinin sosyal hizmet ile ilgili ve ilişkilendiği talepler, sosyal hizmet mesleğinin sosyal adalet ilkesi ile ilişkili görülmektedir. Sosyal hizmet toplumsal değişim için çabalarken, bu değişimi içerisine kadınların taleplerini ve kadın hareketini de dâhil etmesi mesleki etik ilkelerine ve amaçlarına uygun görülmektedir.

4.3.3 Kadın Hareketi ve Sosyal Hizmet Yapılanmasının İlişkisi

Kadın örgütleri sosyal hizmet mesleği ile ilişkilendirdikleri talepleri için sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan kurumlarla da görüşmeler ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu talepler için sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumlar ve yapılar hem bir mekanizma olarak kullanılmış hem de kadınlar bu mekanizma ile talepleri doğrultusunda iş birlikleri gerçekleştirmiştir. Katılımcıların aktarımlarında ve deneyimlerinde görülebileceği üzere kadın hareketinin kurumsallaşması ile birlikte 90'lı yıllarda başlayan bu ilişkilene zaman içerisinde dönüşmüş ve değişmiştir. Katılımcı 1, sosyal hizmet yapılanması ile ilgili deneyimlerini aşağıdaki gibi aktarmaktadır;

“Bir sürü alandan kadın hareketi ile birlikte çalışmış ve bağlantılı çalışmış kişiler ve hocalar olduğu takdirde bunlar toplumun bütün dinamiklerini bütüncül olarak gördükleri zaman hakikaten toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetleri ile bu işe baktıklarını görüyorum ve buna çok tanıklık etmiş birisiyim. Bu nedenle sosyal hizmetlerin kadın örgütleri hatta hak temelli çalışan bütün örgütlerin içerisine mutlaka görev almaları ve aktif olarak işin içine girmeleri ve bu ilişkileri çok sıkı takip etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Bazen karar vericilerin ya da kanun yapıcılarla ilişki kurma biçiminde radikal bir dilin çok, hele hele muhafazakâr bir anlayışın çok severek ve isteyerek yaygınlaştırılmaya çalışıldığı bir ülkede çok ilişki kopardığını hissediyorum. Hâlbuki sosyal hizmetler dili, üslubu, tarzının bu konuda çok katalizör görevi gördüğünün, görmesi gerektiğine inanıyorum. Yani mutlaka bu alanda sosyal hizmetlerin kadın örgütleriyle, feminist örgütler ile çok içe içe olması gerektiğine inanıyorum.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 1, sosyal hizmet yapılanması ve kadın örgütlerinin ilişkisinin neden olması gerektiğini vurguladığı görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının ve eğitiminin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasının, kadın örgütleri ile ilişkilendirirken önemli olduğu ifade edilmiştir. Çeşitli refah devleti modelleri ve tanımlamaları, kadın hareketleri tarafından toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım geliştirmedikleri için eleştirilmiştir (Dedeoğlu, 2009). Katılımcı 1'in ifade ettiği üzere toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal hizmet uzmanlarının, bireysel ve kurumsal olarak kadın örgütleri ile ilişkilmesi, sosyal refah politikaları alanına toplumsal cinsiyete duyarlı politika üretimini taşıma potansiyelini artırabilmektedir.

"Mesela diyelim ki dayanışma merkezindeki X bir günümü düşünelim. Herhangi bir yakını olmayan ve aslında zamanında şiddet yaşamış ama bugün güncel de bişey bir zarar ya şiddet anlamında bir zarar görmediğini ama bir yandan da zamanda yaşadığı bu durum nedeniyle de bugünde izdüşümleri olduğunu yani işte kalacak yeri olmadığına, düzenli hayatını kuramadığını hatta bazı psikolojik sorunları olduğunu, bunlarla baş etmekte ilgili hiçbir yerden destek alamadığını söyleyen bir kadını varsayalım. Sadece kadını değil, beraberinde çocukları da etkilenen konumdalar. Onlara ne tür kaynaklar sağlıyorsunuz, onların hem ruhsal gelişimi hem bedensel gelişimiyle ilgili nasıl bir takipçiniz var diye dönüp sosyal hizmet merkezlerine bakmaya çalışıyoruz. Direk egemen çatısının altında olmasa da, aile bakanlığının altında olsa da hepsi birbirinin hani bir ağacın dalları gibiler ya daha atıyorum ne olsun işte adli mekanizmaları dönüp bakıyoruz, fix kapı oraya çıkıyor. Nafakasını alamayan bir kadın, bir şiddetin aracı olarak artık çocuğu söz konusu olan çocuğunu göremeyen, onun velayetini alamayan, velayet onda olsa da sorun yaşayan bir kadının. En çok dönüp baktığımız taraflardan başlıcası burası oluyor, böyle ilişkilieniyoruz."

(Katılımcı 8)

Katılımcı 8, kadına yönelik şiddete dair danışmanlık sağladıkları kadınlar üzerinden sosyal hizmet yapılanması ve sistemleri ile ilişkilenebileceklerini belirtmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında kadın örgütlerinin talep ettiği hizmetlerin sağlanmasında sosyal hizmet kuruluşları görevlidir. Kadın

örgütlerinin, kadınlar için erişim sağlamaya çalıştıkları ve ilişkilendikleri kuruluşlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kuruluşlardır. Katılımcıların ifade ettiği bulgular Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü başta olmak üzere sosyal hizmet kurumlarının kuruluş aşamasında kadın örgütlerinin sosyal hizmetler ile etkileşim içerisinde birlikte çalıştığını göstermektedir. 2005'ten itibaren bu ilişkiler gittikçe azalan bir sürece girse dahi kadın örgütleri çalışma alanları göz önünde bulundurulduğunda sosyal hizmet kuruluşları ile mikro ve makro ölçekte ilişkilene taleplerine devam etmiştir.

“Derneğimizin sosyal hizmet ve SHÇEK ile protokolü vardı. Kadının İnsan Hakları Eğitim Programının uygulanması konusunda biz onlarla çok yakın çalışıyorduk. Aile ve Kadın Müdürlüğüyle protokolümüz olduğu için 14 sene protokolle çalıştık. Feminist bir örgüt olarak feminist bir eğitim programını SHÇEK toplum merkezlerinde, SHÇEK'in memur kadınlar uyguluyordu.”
(Katılımcı 3)

Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, 1996 yılında Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nı (KİHEP) pilot uygulamasını hayata geçirmiştir. Eğitim kapsamında sivil, ekonomik, siyasi, doğurganlık ve cinsellik hakları, toplumsal cinsiyete duyarlı ebeveynlik, çocuk hakları ve kadına karşı şiddeti, insan hakları konularında eğitim verilmekte ve toplumsal değişim için örgütlenme noktasında kadınlarla çalışılmaktadır. KİHEP kapsamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne (SHÇEK) bağlı toplum merkezlerinde eğitim verilmesi için SHÇEK ile protokol imzalanmış ve sosyal hizmet uzmanlarına eğitici eğitimleri verilmiştir. Program 30 ilde 45 toplum merkezinde sosyal hizmet uzmanları tarafından uygulanmıştır (Erçevik Amado, 2005). Katılımcı 3'ün kişisel deneyimleri bu ilişkilenemeye dair yakın çalışmaları ortaya koymaktadır. Kadın örgütlerinin ve sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumların 90'lı yıllarda başlayan iş birliklerine dayalı ilişkisinin 2000'li yılların ortasına kadar sürdüğü görülmektedir. Kadın hareketinin, sosyal hizmet mesleğinden taleplerini dile getirirken, bu taleplerin karşılanması için gereken mesleki uygulamalar noktasında da kurumsal düzeyde ortak çalışmalar gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu ortak çalışmaların ve uygulamaların feminist sosyal hizmet

uygulamasının teorik çerçevesi ile de uyumlu olduğu görülmektedir. Kadın örgütleri sosyal hizmet uzmanları ile birlikte, sosyal hizmet sistemi içerisinde, sosyal hizmetin müracaatçı grupları için birlikte çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumlar aracılığı ile belirli bölgelerde kalmayıp yaygınlaştırılmasının, dezavantajlı gruplara daha kapsayıcı bir şekilde ulaşılması noktasında önemli olduğunu söylemek mümkündür.

“Tehlikeli bölge denilen yerlerde Gökkuşuğu Toplum Merkezi hayata geçti. bu kadar zamanında öylesine güvenceler sağlandı ki o kadınlara. Çünkü hani kreş. Demin söylüyordum, tabii ki kreş anlamında yapmamıştık ama okuma yazma kursuna gelen kadınlara çocuklarını da getirsinler diye şey yapıyorduk. Bir oda tahsis ettik, gönüllü arkadaşlarımız çocuklarını meşgul ediyorlardı, oyun oynuyorlardı onlarla, onlar da kursa giriyorlardı. Şimdi şunu söyleyeceğim. Sosyal hizmet, sosyal paylaşım, sosyal destek, eee içini kadar doldura biliyorsanız tam da o merkezlerde hayata geçiyordu. Eee o deneyim bizim için çok önemli bir deneyimdi. Bir daha da böyle bir şansımız olmadı. Şu anda devletle ilişkimiz zaten sıfır. Hele de böyle yollara girmeye kalksak imkânı yok. Bırakın randevu alamıyoruz. Artık bakanlarla görüşemiyoruz bile.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5'in ifadelerinden anlaşıldığı üzere, kadın örgütleri 90'lı yıllarda sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan kamu kurumları ile iş birliği yapabilmektedir. Kadınların ve çocukların, kaynaklara ve taleplere erişimi noktasında kadın örgütleri hak savunuculuğu yaptığı kadar bu kaynakların temini için de sosyal hizmet kuruluşları ile ortak bir hizmet sunumu sağlamıştır.

“Zaman zaman duyarlı birileri varsa sosyal hizmet yapıları ile şey olabiliyor, bir sosyal hizmet merkezinden işte birisi biz de böyle bir başvuru var fikir almak için ya da işte size yönlendirebilir miyiz diye arayabiliyor, yönlendirebiliyor. Ya da biz yönlendirsek çok iyi bir süreç yürütülebiliyor. Ama bu ya çok nadir oluyor ya da o kişinin duyarlılığına ve inisiyatifine göre hani kurumsal bir ilişki yok. Başka kadın örgütlerinin de olduğunu sanmıyorum çünkü öyle bir şeyi yok bu kurumların. Bu alanda çalışan kadın örgütleri ile biz bir iş birliği kuralım, bir şeyler yapalım gibi bir niyetleri

olmadığından kişisel çabalarla bir şeyler oluyor. Gittikçe uzaklaşan bir ilişki olduğu için geçmişte kadınlar KSGM ile çalışabilirken hatta feminist kadınlar o yapının içerisinde yer alabilirken şuan da öyle bir şey mümkün değil. Bunu bütün bir sosyal hizmet yapılanmasına da genelleseyebiliriz diye düşünüyorum.” (Katılımcı 7)

Katılımcı 7'nin aktarımlarında da vurgulandığı üzere, kadın örgütleri ve kadın hareketi içerisinde yer alan feminist kadınlar sosyal hizmet kuruluşlarında 90'lı yıllar içerisinde fiilen yer almışlardır. Kurumsal iş birliklerinin yanı sıra taleplere yönelik kaynak ihtiyacı doğduğunda sosyal hizmet kuruluşlarının bu taleplere cevap alınan bir mekanizma olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak katılımcıların deneyim paylaşımlarından da anlaşılacağı üzere zamanla bu ilişkilene, kadın örgütlerinin sosyal hizmet sistemlerine ulaşamadığı bir noktaya dönüşmüştür. Kadınların ve kadın hareketinin talepleri devam etmekte ancak kurumsal iş birlikleri ve bireysel temaslar kurulamamaktadır. Bu noktada kadın hareketinin bu taleplere aldığı olumlu yanıtlarda da zamanla azalmalar meydana geldiğini söyleyebilmek mümkündür.

Sonuç olarak sosyal hizmet mesleği içerisinde çalışılan müracaatçı gruplarının sorunları ve uygulama düzeyi içerisinde gerçekleştirilen eylemlerin etkileri, toplumsal koşullarla, var olan ve olmayan politikalarla ve siyasi ortamla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere sosyal hizmet yapılanması ve mesleki kimliğinin kadın hareketi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm araştırmanın bulgularına dair genel bir değerlendirme içeren sonuç kısmını ve bu değerlendirmeler ışığında çeşitli önerileri içermektedir.

5.1 Sonuç

Türkiye’de kadın hareketi tarihinin Osmanlı döneminden itibaren başladığı görülmekle birlikte ivme kazanması 1980’li yıllarla birlikte başlamıştır. Katılımcıların deneyim paylaşımları ve alan yazında da görülebileceği üzere 80’lerin sonundan itibaren 1990’lı yılların büyük bir kısmı kadın hareketinin kurumsallaşması ile geçmiştir. Kadınlar, kar amacı gütmeyen şirket, vakıf, dernek, federasyon, kooperatif gibi çeşitli biçimlerde kadın örgütleri kurmuşlardır. Kadın hareketinin kurumsallaştığı yıllarda, üniversitelere bağlı kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları programları açılmış ve sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarında yapısal değişikliklere gidilmiştir.

Kadın hareketinin 1990 ve 2020 yılları arasındaki talepleri incelendiğinde öncelikli olarak kurumsallaşma taleplerinin olduğu görülmüştür. Kurumsallaşma süreci sonrasında ise kadın hareketinin başlıca taleplerinin, yasalar önünde tam eşitlik, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadınların istihdama eşit katılımı ve sosyal güvenceye sahip olabilmeleri, kürtaj ve kadın sağlığına erişim, ev içi emeğin görünür olması ve elde edilen kazanımların korunması olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları kadın hareketinin bu taleplerinin, insan hakları ile paralel olduğunu ve kadınların sosyal adalet kapsamında bu talepleri dile getirdiklerini ortaya koymaktadır. Otuz yıllık süreç içerisinde kadın hareketinin bu taleplere dair bazı kazanımlar elde etmeleri ancak elde edilen bu

kazanımların korunmasının da bir talep haline dönüşmesi dikkat çekici bir araştırma bulgusu olarak ortaya çıkmıştır.

Kadın hareketinin bu talepleri gerçekleştirmek için başvurduğu önemli mekanizmalar arasında kampanyalar, lobicilik faaliyetleri, kadın örgütlerinin örgütlenme deneyiminin kendisi, yerel yönetimler, sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre kadın hareketinin kampanyalar ve lobicilik faaliyetlerini oldukça aktif kullandığı ve bu mekanizmalardan özellikle 1990 ve 2010 yılları arasında olumlu kazanımlar elde ettiklerini söylemek mümkündür. Kadın hareketinin, taleplerine yönelik kazanımlar elde etmek için bir mekanizma olarak lobicilik faaliyetleri kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, bakanlıklara, siyasi partilere, önemli buldukları kamu kurumlarındaki üst düzey yöneticilere ulaştığı görülmüştür. Yerel yönetimler kapsamında ise çoğunlukla büyükşehir belediyelerine başvurulduğu ve iş birlikleri gerçekleştirilebildiği anlaşılmaktadır.

Kadın hareketinin, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile 90'lı yılların başından 2000'li yılların başına kadar kurumsal iş birlikleri yaptıkları ve protokoller kapsamında sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan sosyal hizmet merkezleri, çok amaçlı toplum merkezleri gibi kurumlarla yakından çalıştıkları araştırmanın önemli bir bulgusu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının da bu çalışmalarda yer aldıkları ve kadın örgütleri ile iş birliği içerisinde mesleki uygulamalar gerçekleştirdikleri katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Kadın hareketi taleplerinin sosyal hizmet ile ilişkili olduğunu dolayısıyla sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan mekanizmalarının bu talepleri karşılama noktasında göstereceği iş birliğinin oldukça önemli olduğu belirtilmektedir.

Bu mekanizmalara başvurarak elde edilen kazanımlar içerisinde özellikle kadına yönelik şiddete dair yasaların çıkarılması, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni

Kanunu'nda yapılan değişiklikler, Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) yürürlüğe girmesi, kadın sığınma evi talepleri üzerine şiddet önleme ve izleme merkezlerinin açılması önemli bulgular olarak ortaya çıkmıştır. Ancak kadın hareketinin, geçirilen otuz yıllık süreçte elde ettikleri bu kazanımları korumak için de bir mücadele verdiği vurgulanmıştır. Bu mücadelenin ana sebeplerinden biri elde edilen yasal kazanımlarda geriye gidilmesi olmuştur. Son yıllarda İstanbul Sözleşmesi'nin feshine dair yaşanan tartışmalar ve nitekim 2021 yılı Mart ayında sözleşmenin feshedilmesi, kadın hareketinin yasal kazanımlarda geriye gitmeye yönelik ifadelerini doğrulamıştır.

Araştırma bulgularına göre, kadın hareketinin taleplerine dair kazanımlar elde etmek için kullandığı mekanizmalar içerisinde özellikle kamu kurum ve kuruluşları ile olan ilişkilerin ve iş birliklerinin 2000 sonrası azalmaya başladığı ve 2010 sonrasıyla birlikte kopma noktasına geldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan sosyal hizmet merkezleri, toplum merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında birleşen kadının statüsü genel müdürlüğü ve sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu ile protokollerin zamanla sonlandırıldığı ve kadın örgütlerinin ilişki kurma taleplerine yanıt verilmediği araştırmanın önemli bir bulgusu olarak öne çıkmaktadır. Bu mekanizmalar ile ilişkiler, azalma ve katılımcıların ifadelerinde yer aldığı üzere kopma noktasına gelme yönünde bir değişim göstermiştir.

Araştırma bulgularına göre kadın hareketi sosyal hizmeti, sosyal adalet, refah devleti, çeşitli ve kapsayıcı uygulamalar, dezavantajlı gruplar başta olmak üzere herkes için ulaşılabilir bir sosyal hizmet sunumu ve toplumsal sorunlara bir yanıt olması kapsamında tanımlamaktadır. Kadın hareketinin ve katılımcıların sosyal hizmet tanımları feminist sosyal hizmet uygulaması ve güçlendirme yaklaşımı ile de ortak bir çerçevededir. Kadınların, uygulanmasını istediklerini sosyal hizmetler güçlendirici ve özgürleştirici, aynı zamanda da geleneksel sosyal

hizmet uygulamalarına eleştirel yaklaşan uygulamaları kapsamaktadır. Kadın hareketinin, sosyal hizmete yönelik tanımları ve düşüncelerinin, sosyal hizmetin mesleki tanımı ile örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Kadın hareketinin taleplerini sosyal hizmet ile ilişkilendirdiği, otuz yıllık süreçte dile getirdikleri taleplerin aynı zamanda sosyal hizmete yönelik talepler olduğu önemli bir bulgu olarak görülmektedir. Kadın hareketi başvurduğu mekanizmalara sosyal hizmet kurumlarını da dâhil etmiş ve bu taleplerin sosyal hizmet sistemi içerisinde yanıt bulması gerekliliğini dile getirmişlerdir. Kadın hareketinin taleplerinin, sosyal devletin bir gerekliliği olduğu ve devletin bu talepleri sosyal hizmet sistemi ile karşılamasının gerekli olduğunun düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre kadın hareketi taleplerinin, sosyal adalet ve insan hakları temeline dayanan sosyal hizmet sistemleri ve uygulamaları ile karşılanabileceği vurgulanmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinin etik ilke ve sorumlulukları göz önüne alındığında sosyal hizmet uzmanlarının kendilerinin tavsiyesine gereksinim duyan herkese (cinsiyet, yaş, özürlü olma, renk, ırk, toplumsal sınıf, dil, din, siyasal görüş ve cinsel tercih durumuna göre ayırım yapmaksızın) mümkün olan en iyi hizmeti sunması etik sorumluluğudur. Kadın hareketinin, sınıf ve kimlik farklılıkları gözetilmeksizin her kadının hem özel hem kamusal alanda eşitlik talebinin sosyal hizmet mesleğinin etik sorumluluğu olduğu araştırma içerisinde önemli bir bulgu olarak yer almaktadır.

Kadın hareketi bir toplumsal hareket olarak düşünüldüğünde, sosyal adalet ve sosyal değişimin gerçekleşmesi için kolektif eylemler gerçekleştirdikleri görülmektedir. Araştırma bulguları içerisinde yer alan kampanyalar ve lobicilik faaliyetleri bu kolektif eyleme örnek oluşturmaktadır. Sosyal hizmet içerisinde yer alan makro uygulamalar kapsamında kadın hareketinin gerçekleştirdiği kolektif eylemlere mesleki olarak katkı sağlanabileceği düşünüldüğünde, bir toplumsal hareket olan kadın hareketinin sosyal hizmet uygulamaları ile desteklenebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Sosyal hizmet mesleki alanı içerisinde çalışılan müracaatçı gruplarının sorunlarının ve uygulama düzeyi

içerisinde gerçekleştirilen eylemlerin etkilerinin toplumsal koşullarla, var olan ve olmayan politikalarla ve siyasi ortamla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

5.2 Öneriler

Araştırma bulguları ve sonuçları doğrultusunda öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Araştırma bulguları sosyal hizmet öğrencileri ile kadın örgütlerinin ilişkilerinin önemine dair vurgu yapmaktadır. Üniversitelerin örgün eğitime sahip sosyal hizmet bölümlerinde lisan ve yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin zorunlu ve/veya gönüllü staj deneyimlerini kadın örgütlerinde gerçekleştirilmeleri önerilmektedir. Bu sürecin devamlı olması adına üniversitelerin ve kadın örgütlerinin protokoller kapsamında iş birliği yapması önerilmektedir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme alanı olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ile kadın örgütlerini iş birliği yapmasının, sosyal hizmet bölümü öğrencileri ile alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının kadın örgütleri ve kadın hareketi ile ilişki kurabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının kadın örgütlerini tanıması önemli görülmektedir.
- Sosyal hizmet öğrencilerinin ve sosyal hizmet uzmanlarının, kadın örgütlerinin alanda gerçekleştirdiği çalışmaları ve hak savunuculuğu faaliyetlerini tanımaları adına, kadın örgütlerinin üniversitelerde farkındalık çalışmaları gerçekleştirmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- Kadın hareketinin sosyal hizmet sistemi içerisinde yer alan kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirdikleri iş birliği ve protokoller kapsamında olumlu sonuçlar elde ettikleri bulgular kapsamında görülmektedir. Otuz yıllık içerisinde bu iş birlikleri ve protokollerin gittikçe azaldığı sonucu elde

edilmiştir. Kadın örgütlerinin, sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumlara ulaşmak için çaba harcadıkları vurgusu bulgularda yer almaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının ve sosyal hizmet mesleki örgütlerinin, kadın hareketinin sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurumlara erişmesi adına hak savunuculuğu yapmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

- Özellikle sığınak ve kadın danışma merkezi olan kadın örgütlerinin kadınlara bireysel olarak danışmanlık verdikleri düzlemde sosyal hizmet uzmanlarına ve sosyal hizmet kuruluşlarına ihtiyaç duydukları araştırma bulguları içerisinde vurgulanmaktadır. Bu kapsamda kadın örgütlerinin özellikle kadına yönelik şiddet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları ile deneyim paylaşımı ve ihtiyaç değerlendirmesi yapabilecekleri platformların oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
- Araştırma kapsamında kadın örgütleri kamu kurumlarında gerçekleşen değişikliklerden güncel olarak haberdar olamadıklarını vurgulamıştır. Bu kapsamda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü başta olmak üzere kamu kurumlarının gelişmeler ve güncel çalışmaları hakkında kadın örgütlerini bilgilendirmesi için düzenli değerlendirme toplantıları gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Araştırma kapsamında kadın örgütleri ve kamu kurumlarının ilişkilerinde kişisel çabaların ve kişisel ilişkilerin iş birlikleri noktasında önemli olduğu görülmüştür. Kişiler kurumlardan ayrıldığı takdirde sürdürülebilir olmayan iş birlikleri sorununun ortadan kalması adına, iş birliklerini düzenli takip edecek ve kurumdan ayrıldığı takdirde devrini gerçekleştirecek odak kişiler olması önerilmektedir.
- Hem kamu kurumları hem de kadın örgütleri ile ortak çalışmalar yürüten Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği birimlerinin bu çalışmalar kapsamında kamu kurumları ve kadın örgütlerinin bir araya gelmesi için ortak projeler yürütmesi önerilmektedir.

- Lisans ve yüksek lisans sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerin müfredatlarında yer alan toplumsal hareketler, makro sosyal hizmet uygulamaları ve sivil toplum içerisinde sosyal hizmet uygulamaları konuları kapsamında yer alan derslerin artırılmasının, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin kadın hareketi ile ilişkilerini artıracakı düşünülmektedir.
- Bu konuda gerçekleştirilecek sonraki araştırmalar için, araştırmaya daha fazla kadın örgütü dahil edilerek kapsayıcılığın artırılması, daha fazla kadına ulaşmak ve araştırmanın kapsamını genişletmek adına karma bir araştırma dizayn edilmesi, derinlemesine görüşmelerin yanı sıra odak grup görüşmeleri gerçekleştirilerek kadın hareketi tarihine dair daha fazla bulgu elde edilmesi ve kadın hareketinin dinamik yapısı düşünüldüğünde kadın örgütlerinde yer alan her kuşaktan kadının araştırmaya dahil edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar Savran, G. (2013, 10 17). *Feminizm*. 2 23, 2020 Tarihinde Sosyalist Feminist Kolektif: [Http://Www.Sosyalistfeministkolektif.Org/Web-Yazilari/Feminizm/Feminizm/](http://www.Sosyalistfeministkolektif.Org/Web-Yazilari/Feminizm/Feminizm/) Adresinden Alındı

Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 13-25.

Acuner, S. (2016). 90'lı Yıllar Ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları. A. Bora, & A. Günel İçinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (S. 125-158). İstanbul: İletişim.

Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1). 53-72.
Allen, J. (2008). Jane Addams (1860-1935): Social worker and peace builder. *Social Work & Society*, 6(2), 374-379.

Alptekin, D. (2011). Sokaktan Akademiye: Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 33-43.

Apak, M. (2004). 1980-90 Arası Türkiye'de Kadın Hareketinin Gelişim Süreci Ve 2000'lere Yansıması: Farklılıklar, Tartışmalar, Ayrışmalar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Feminizmin Refah Devleti Ve Sosyal Politika Alanına Eleştiri Ve Katkıları. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(4), 37-63.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Kadın Hareketleri Ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere Ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. D. Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri içinde* (s.9-26). Ankara: Nika Yayınevi.

Atauz, S. (1999). Neden Sosyal Hizmet? *Prof. Dr. Sema Kut'a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet* (S. 85-93). İçinde Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.

Balsoy, G. (2021). Dayağa Karşı Dayanışma Ve Mor İğne Kampanyalarında "Şiddet" Ve "Cinsel Taciz"İN Kavramsallaştırılması, *Reflektif Journal Of Social Sciences*, 2(1), 49-60

Başer, D., Kalaycı Kırılıoğlu, H. İ. & Kırılıoğlu, M. (2017). Sosyal Hizmet Ve Bauman: Sosyal Adalet. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 10 (2) , 1007-1020.

- Bentley, K. J., Valentine, D., & Haskett, G. (1999). Women's Issues And Social Work Accreditation: A Status Report. *Affilia*, 14, 344–363.
- Berber, N. (2017). 1990'lar: Bir Farklılıklar Ve Kurumsallaşmalar Dönemi, 01.12.2022 Tarihinde <https://Tr.Boell.Org/Tr/2017/09/18/1990lar-Bir-Farkliliklar-Ve-Kurumsallasmalar-Donemi> Adresinden Alındı.
- Berktaş, F. (2001). Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi: Osmanlı'dan Cumhuriyete Feminizm. Cilt 1. İstanbul: İletişim Yayınları
- Bovard, A. (2003). Politikaları Etkileme Süreçlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. *İstanbul: Bilgi Üniversitesi Stk Yönetimi Konferans Yazıları*, (2).
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-66. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Tsh/Issue/48475/614060> Adresinden Alındı
- Buz, S., Akçay, S. (2015). Sosyal Hizmet Araştırmasında Etik. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 149-162.
- Cankurtaran Öntaş, Ö. , Buz, S. , Hatiboğlu, B. & Öztürk, A. B. (2011). Opinions Of Social Work Students On Gender: A Qualitative Research . *Toplum Ve Sosyal Hizmet* , 22 (2) , 19-36
- Cankurtaran, Ö. , Akoğlu, G. & Sakarya, H. (2020). Güçlenmeyi Güç, Güçsüzlük, Baskı Ve Güç İlişkileri Temelinde Anlamak . *Toplum Ve Sosyal Hizmet* , 31 (4) , 1913-1939
- Carter, P., Everitt, A., & Hudson, A. (2002). Malestream training? Women, feminism and social work education. In *Women, Oppression and Social Work* (pp. 126-142). Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni*. Siyasal Kitapevi: Ankara
- Çaha, Ö. (1996). Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum Ve Kadın. Ankara: Vadi Yayınları
- Çakır, S. (2007). Feminism And Feminist History-Writing İn Turkey: The Discovery Of Ottoman Feminism. *Aspasia*, 1(1), 61-83. Doi:10.3167/Asp.2007.010104
- Çakır, S. (2011). Feminist Tarih Yazımı: Tarihin Kadınlar İçin, Kadınlar Tarafından Yeniden İnşası. S. Sancar (Ed.) İçinde, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar* (S. 505-533). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Çavuşoğlu, G. (2015). Türkiye’de Kadın Hareketinin Oluşumu Ve Kadının Sosyal Yaşamdaki Yeri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik Mi Ayrımcılık Mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları Ve Kadın İstihdamı. *Çalışma Ve Toplum*, 2(21), 41-54.

Di Palma, S. (2005). Progress For Women Faculty İn Social Work Academia. *Affilia*, 20, 71–86.

Dominelli, L (1989) ‘Betrayal Of Trust: A Feminist Analysis Of Power Relationships İn Incest Abuse And İts Relevance For Social Work Practice’, *British Journal Of Social Work*, 19: 291–307.

Dominelli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory And Practice*. Palgrave Macmillan.

Durgun, G. B. (2014) Kadın Haklarının Geliştirilmesinde Ve Kadınlara Karşı Şiddeti Önlemede Önemli Bir Aktör Olarak Sivil Toplum. Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi’ Nde Bildiri Olarak Sunulmuştur

Ehrenreich, J. *The Altruistic Imagination: A History of Social Work and Social Policy in the United States*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1985.

Ellen Netting, F. (2005). The Future Of Macro Social Work. *Advances İn Social*, 6(1), 51-59.

Erçevik Amado, L. (2005). Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı (Kihep): Türkiye’de Kadının İnsan Haklarını Geliştirmek İçin Devlet Kaynakları İle İşbirliği Yapmak. Minneapolis: New Tactics Project Of The Center For Victims Of Torture

Eslen-Ziya, H. (2012). Türk Ceza Kanunu Değişiminde Kadın Aktivistler: Bir Lobcilik Hikayesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15 (1) , 119-149.

F. Şahin, & D. Şaşman Kaylı İçinde, *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri: Toplumsal Cinsiyet Ve Sosyal Hizmet* (S. 9-26). Ankara: Nika.

Goodkind, S., Kim, M. E., Zelnick, J. R., Bay-Cheng, L. Y., Beltrán, R., Diaz, M., Ve Walton, Q. L. (2021). Critical Feminisms: Principles And Practices For Feminist Inquiry İn Social Work. *Affilia*, 36(4), 481-487.

Gross, M. (2009). Collaborative Experiments: Jane Addams, Hull House And Experimental Social Work. *Social Science Information*, 48(1), 81-95.

Ife, J. (2008). *Human Rights And Social Work: Towards Rights-Based Practice*. Cambridge University Press.

Işık, N. S. (2016). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem Ve Düşünceler. A. Bora, & A. Günel İçinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (S. 41-73). İstanbul: İletişim.

Kadının İnsan Hakları Yeni Çözüm Derneği. (2001). *Pekin+5 Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları Ve Türkiye'nin Taahhütleri*. İstanbul: Kadının İnsan Hakları Yeni Çözüm Derneği.

Karahan, S. (2018). Türkiye'de Kadın Hareketinin Kurumsallaşması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karataş, K., & Erkan, G. (2002). Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin tarihçesi. *Sosyal hizmet sempozyumu*, 18-19.

Karasulu, S. (2019). 19. Yüzyılda Avrupa Ve Ortadoğu'da Kadın Kimliğini Analizi. Gertrude Bell Örneği. Aydın.

Kardam, F., Ecevit, Y. (2016). 1990'ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge. A. Bora, & A. Günel İçinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (S. 125-158). İstanbul: İletişim.

Katz, M. In the Shadow of the Poorhouse: A Social History of Welfare in America. New York: Basic Books, 1986.

Keçeci, G. (2017). Makro Sosyal Hizmet Uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler Ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 187-202.

Kemp, S. P., & Brandwein, R. (2010). Feminisms And Social Work In The United States: An Intertwined History. *Affilia*, 25(4), 341–364.

Kerestecioğlu Özkan, İ. (2017). Türkiye'de Güncel Feminist Hareket İçindeki Ayrışmalar Ve Tartışmalar. H. B. Temsilciliği İçinde, *Duvarları Yıkarak, Köprüleri Kurmak: Yeni Küresel Feminizmin Yükselişi Ve İmkânları* (S. 54-64). İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.

Kolay, H. (2015, Nisan). Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri Ve Kazanımları. *Emo Kadın Bülteni*(3), S. 5-11.

Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Ankara: T.C Başbakanlık Aile Kurumu Başkanlığı Yayınları .

Kümbetoğlu, Belkıs. (2008). *Sosyolojide Ve Antropolojide Niteliksel Yöntem Ve Araştırma*. Bağlam Yayıncılık: Ankara

Leiby, J. A History of Social Welfare and Social Work in the United States. New York: Columbia University Press, 1978.

Lundblad, K. S. (1995). Jane Addams And Social Reform: A Role Model For The 1990s. *Social Work*, 40(5), 661-669.

Mapp, S. C. (2014). *Human Rights And Social Justice İn A Global Perspective*. Oxford University Press.

McNay, M. (2002). Social work and power relations: towards a framework for an integrated practice. In *Women, oppression and social work* (pp. 62-80). Routledge.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2016), Feminist Dayanışma İle 25 Yıl, 01.12.2022 https://Morcati.Org.Tr/Wp-Content/Uploads/2020/03/Feminist_Dayanisma_25.Yil_.Pdf Adresinden Alındı.

Mousset, S. (2017). *Women's Rights And The French Revolution: A Biography Of Olympe De Gouges*. Newyork: Routledge.

National Association Of Social Workers, 2021. *Social Work Speaks*, 12th Edition National Association Of Social Workers Policy Statements, Usa: Nasw Press; 12th Edition.

Öztürk, A. B. (2009). Sosyal Hizmet Etiğinde Farklı Yaklaşımlar. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 105-116.

Öztürk, N. (2017). Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-32.

Payne, M. (2002). *Balancing The Equation*, Professional Social Work, January.

Payne, M. (2015). *Modern Social Work Theory*. Oxford University Press.

Reisch, M. (2016). Why Macro Practice Matters. *Journal Of Social Work Education*, 52(3), 258-268.

Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politiği: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem Ve Özgünlükler. S. Sancar (De.) İçinde, *Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar* (S. 53-109). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Saunders, B. (1986). A "Felt" Need. *Affilia*, 1(1), 3-4

Sheafor, W.B Ve C.R. Horejsi. (2002), *Technitues And *Uidelines lor Social :Ork 3ractice Sixth Edition*, Boston, Allyn And Bacon

Simon Levy, B. (1988). Social Work Responds To The Women's Movement. *Affilia*, 3(4), 60-68.

- Snyder, R. C. (2008). What Is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay. *Journal Of Women In Culture And Society*, 34(1), 175-196.
Doi:10.1086/588436
- Şahin Taşğın, N. & Özel, H. (2011). Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü . *Toplum Ve Sosyal Hizmet* , 22 (2) , 175-190
- Şahin, F. (2000). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Refah Politikası Süreçlerine Katılımı. Ankara: Aydınlar Matbaası.
- Tanesini, A. (2012). *Feminist Epistemojilere Giriş*. (G. Demiriz, B. Binay, & Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Sentez.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 163-175.
- Taşğın, N.Ş., Özel, H. (2011). Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 175-190.
- Taylor, V. (1998). Feminist Methodology In Social Movements Research. *Qualitative Sociology*, 21(4), 357-379.
- Tekeli, Ş. (2015). 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar. Ş. Tekeli İçinde, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (S. 15-47). İstanbul: İletişim.
- Thompson, N. (2002). Social Movements, Social Justice And Social Work. *British Journal Of Social Work*, 32(6), 711-722.
- Thompson, N. (2016). Anti-Discriminatory Practice: Equality, Diversity And Social Justice. Red Globe Press; 6th Edition
- Thompson, N. (2016). *Kuram Ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. (Ö. Cankurtaran Öntaş, & B. Eren Hatipoğlu, Dü) Ankara: Dipnot.
- Tuncay, T. & İl, S. (2007). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği . *Toplum Ve Sosyal Hizmet* , 17 (2) , 59-72.
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye'de Sosyal Yardım Ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 275-305.
- United Nations Centre For Human Rights. (1994). Human Rights And Social Work: A Manual For Schools Of Social Work And The Social Work Profession. United Nations.
- United Nations. (1949). The Main Types And Causes Of Discrimination. United Nations.

Walters, M. (2005). *Feminism: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press.

"Women's Task Force Gears For Action." Nasw News, March 1974, P. 3. (2018). 02 29, 2020 Tarihinde <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Adresinden Alındı

Yaraman, A. (2007). *Türkiye'deki Kadınlık Durumu Ve Toplumsal Değişme*. 02 24, 2020 Tarihinde http://ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/658_1.pdf Adresinden Alındı

Yavaşca, S. (2021). Sosyal Hizmetin Savunuculuk Rolü Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 1-10.

Yıldırım, B., & Şahin, F. (2019). Esping-Andersen'in Refah Devleti Sınıflandırması Ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye'nin Konumu. *Opus International Journal Of Society Researches*, 11(18), 2525-2554.

Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. (D. B. Çiftçi, Dü.) Ankara: Nika.

Zimmerman, A. L., Mcdermott, M. J., & Gould, C. M. (2009). The Local Is Global: Third Wave Feminism, Peace, And Social Justice. *Contemporary Justice Review*, 12(1), 77–90. Doi:10.1080/10282580802681766

Zorba, H.Ş. (2009). Türkiye'deki Kadın Örgütleri Ve Bu Örgütlerin Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

<http://dunyakadinyuruyusu.org/>

<http://kadineserleri.org/hakkimizda/>

<https://kadinininsanhaklari.org/biz-kimiz/>

<https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/>

<https://ucansupurge.org.tr/hakkimizda/biz-kimiz/>

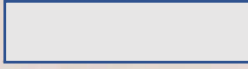
<https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/biz-kimiz/>

<https://www.socialworkers.org/about/ethics/code-of-ethics/code-of-ethics-english>

<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> 02 29, 2020 Tarihinde Adresinden Alındı

EKLER

Ek.1: Orijinallik Raporu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET. ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih:14/04/2023	
Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN 1990-2020 ARASINDAKİ SOSYAL HİZMET TALEPLERİNİN TESPİTİ	
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 152 sayfalık kısmına ilişkin, 14/04/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Tümitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %'tür.	
Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
14/04/2023	
Adı Soyadı: Çağla Harputlu Öğrenci No: N18238414 Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Programı: Tezli Yüksek Lisans	
DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR (Unvan, Ad Soyad, İmza) Prof. Dr. Reyhan Atanî İşpınar	

EK.2: Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Çağla HARPUTLU (Etik Komisyon İzni)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 05.06.2020 tarihli ve 12908312-300/00001106318 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi **Çağla HARPUTLU**'nun **Doç. Dr. Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU** danışmanlığında hazırladığı “**Türkiye’de Kadın Hareketinin 1990-2020 Arasındaki Sosyal Hizmet Taleplerinin Tespiti**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **09 Haziran 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK.3: Gönüllü Katılım Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU danışmanlığında yürüttüğüm 'TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN 1990-2020 ARASINDAKİ TALEPLERİNİN FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ ' adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı Türkiye'de kadın hareketi tarihi içerisindeki kadın örgütlerinin sosyal hizmet mesleğinden taleplerini ve bu taleplere dair deneyimlerini açığa çıkarmaktır. Araştırmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü yüksek lisans öğrencisi Çağla Harputlu tarafından gerçekleştirilecek bu çalışmaya katılımınız araştırmanın başarısı için önemlidir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu çalışma için verdiğiniz bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bu mülakatta sizinle ilgili kişisel hiçbir deneyim ve bilgi sorulmayacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Çalışmaya katılmak tamamen sizin isteğinize bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaksınız. Çalışmaya katıldığınız takdirde, görüşmenin herhangi bir aşamasında ayrılma hakkı tamamen size aittir. Çalışmaya katıldığınız takdirde eğer izniniz olursa görüşme süresince ses kaydı alınacaktır. Görüşme kaydı, araştırmacı tarafından şifreli bir bilgisayarda muhafaza edilecek ve araştırmacı dışında kimse görmeyecektir. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır.

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya [] e-posta adresi ve [] numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

Katılımcı:

Adı-Soyadı:

Tel:

E-mail:

Adres:

İmza:

Araştırmacı:

Adı-Soyadı:

Tel:

E-mail:

Adres:

İmza:

EK.4: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Bölüm: Demografik Sorular

Yaş:

Eğitim Durumu:

Meslek:

Sivil Toplum Kuruluşu Haricinde Çalışma Deneyiminiz Var Mı? Var ise Hangi Kurum/Kurumlarda:

Bulduğunuz Sivil Toplum Kuruluşunda Kaç Yıl Aktif Çalıştınız:

0. Bölüm: Açık Uçlu Sorular

1. 1990'larda hangi kadın kuruluşları ya da grupları içinde karar alma mekanizmalarında buldunuz?
2. Türkiye'de 1990'lardan itibaren kadın hareketinin belli başlı talepleri neler oldu, yıllar içinde bunlar nasıl değişti?
3. Bu talepleri gerçekleştirmek için başvurduğunuz mekanizmaları anlatır mısınız? Hangi mekanizmalar daha başarılı oldu?
4. 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile kadın sivil toplum kuruluşlarının ilişkisini nasıl tanımlarsınız? Sizce zaman içerisinde nasıl değişim gösterdi?
5. Sosyal hizmet sizin için ne ifade ediyor? Anlatır mısınız?
6. Sizce kadın hareketinin hangi talepleri doğrudan sosyal hizmet ile ilgilidir?
7. 1990'lardan itibaren kadınların hangi taleplerini gerçekleştirmek için sosyal hizmet sistemi içerisindeki kurum ve kuruluşlarla ilişki kurdunuz? İş birliği olabildi mi? Anlatır mısınız?
8. Günümüzde kadın örgütleri halihazırdaki sosyal hizmetleri nasıl değerlendirmektedir?
9. Türkiye'deki sosyal hizmetlerin yapılanmasını ve kadın hareketinin ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. İçerisinde bulunduğunuz kuruluşun güncel çalışmalarını ve gelecek planlarını anlatır mısınız?